

T.C.
DOKUZ EYLÜL ÜNİVERSİTESİ
GÜZEL SANATLAR ENSTİTÜSÜ
GELENEKSEL TÜRK EL SANATLARI ANASANAT DALI
SANATTA YETERLİK TEZİ

SÜMERBANK İZMİR HALKAPINAR BASMA SANAYİİ
MÜESSESESİ'NE AİT DESEN ALBÜMLERİNİN
İNCELENMESİ, ARŞİVLENMESİ VE KORUNMASI

Hazırlayan
Fehmiye Dilek Er

Danışman
Prof. Nuray Yılmaz

İZMİR-2011

YEMİN METNİ

Sanatta Yeterlik Tezi olarak sunduğum ‘‘Sünerbank İzmir Halkapınar Basma Sanayii Müessesesi’ne Ait Desen Albümlerinin İncelenmesi, Arşivlenmesi ve Korunması’’ adlı çalışmanın, tarafımdan, bilimsel ahlak ve geleneklere aykırı düşecek bir yardıma başvurmaksızın yazıldığını ve yararlandığım eserlerin bibliyografyada gösterilenlerden oluştuğunu, bunlara atıf yapılarak yararlanılmış olduğunu belirtir ve bunu onurumla doğrularım.

Tarih

.../.../.....

Fehmiye Dilek ER

İmza

TUTANAK

Dokuz Eylül Üniversitesi Güzel Sanatlar Enstitüsü' nün/...../..... tarih vesayılı toplantısında oluşturulan jüri, Lisanüstü Öğretim Yönetmeliği'ninmaddesine göre Geleneksel Türk El Sanatları Anasanat Dalı, Sanatta Yeterlik öğrencisi Fehmiye Dilek ER' in “Sümerbank İzmir Halkapınar Basma Sanayii Müessesesi'ne Ait Desen Albümlerinin İncelenmesi, Arşivlenmesi ve Korunması” konulu tezi/projesi incelenmiş ve aday/...../..... tarihinde, saat’ da jüri önünde tez savunmasına alınmıştır.

Adayın kişisel çalışmaya dayanan tezini savunmasından sonra dakikalık süre içinde gerek tez konusu, gerekse tezin dayanağı olan anabilim dallarından jüri üyelerine sorulan sorulara verdiği cevaplar değerlendirilerek tezin/projeninolduğuna oy.....ile karar verildi.

BAŞKAN

ÜYE

ÜYE

ÜYE

ÜYE

YÜKSEKÖĞRETİM KURULU DOKÜMANTASYON MERKEZİ

TEZ/PROJE VERİ FORMU

Tez/Proje No: Konu Kodu: Üniv. Kodu:

Not: Bu bölüm merkezimiz tarafından doldurulacaktır.

Tez/Proje Yazarının

Soyadı: Er Adı: Fehmiye Dilek

Tezin/Projenin Türkçe Adı: Sümerbank İzmir Halkapınar Basma Sanayii Müessesesi'ne Ait Desen Albümlerinin İncelenmesi, Arşivlenmesi ve Korunması

Tezin/Projenin Yabancı Dildeki Adı: Analysing, Archiving and Conservation of the Sümerbank İzmir Halkapınar Basma Sanayii Müessesesi Textile Albums

Tezin/Projenin Yapıldığı

Üniversitesi: D.E.Ü. **Enstitü:** G.S.E. **Yıl:** 2011

Diğer Kuruluşlar :

Tezin/Projenin Türü:

Yüksek Lisans:

Dili: Türkçe

Doktora:

Sayfa Sayısı: 174

Tıpta Uzmanlık:

Referans Sayısı: 80

Sanatta Yeterlilik:

Tez/Proje Danışmanlarının

Ünvanı: Prof.

Adı: Nuray

Soyadı: Yılmaz

Türkçe Anahtar Kelimeler:

1- Sümerbank

2- Arşivleme

3- Belgeleme

4- Koruma

5- Basma

İngilizce Anahtar Kelimeler:

1-Sümerbank

2-Archiving

3- Documentation

4- Preservation

5- Printed Cotton

Tarih:

İmza:

Tezimin Erişim Sayfasında Yayınlanmasını İstiyorum Evet

Hayır

ÖZET

1930'lu yılların Türkiye'sinin kalkınma dönemi sırasında kurulan önde gelen kurumlarından biri olarak Sümerbank, yaklaşık yetmiş yıllık bir süreçte Türk ekonomi ve tekstil tarihinin sembol isimlerinden biri olmuştur. Sanayi ve Maadin Bankası'nın 1933 yılındaki planları kabul edildikten sonra, yerel sanayileşmenin sorumluluğu Sümerbank'a verilmiştir. Ekonomik kısıtlamalara bağlı olarak sınırlı malzeme ve renk kullanımlarına rağmen Sümerbank kumaşları ve özgün desenleri ile ulusal bir tekstil desen üslubu ve moda yaratmıştır. Bir maddi kültür olarak da Sümerbank Türkiye'nin modernizasyon projesinde ekonomik, kültürel ve sosyal açıdan önemli bir rol oynamıştır. 1930'lı yıllardan itibaren kentsel ve kırsal alanlarda sınıfsal bir bütünleşme sağlamış, yerel üretimi teşvik etmiş, özellikle çoğu kırsal alanda bulunan halkı da eğitmek amacıyla ülke ekonomisini geliştirmeyi amaçlamış bir kurum olmuştur. 1987 yılından itibaren başlayan özelleştirme sürecinden sonra İzmir Halkapınar Basma Sanayii Müessesesi gibi birçok fabrika kapatılmış, bir kısmı çeşitli özel sektörlere, belediyelere ve üniversitelere devredilmiş, fabrikalarda yer alan kumaş ve makine parkı gibi malzemelerin birçoğu da tahrip olmuştur. Kurum içinde son otuz yılda hızlı bir şekilde başlayan ekonomik ve sosyal değişim sonucunda, 2000'li yıllardan itibaren tamamen üretimlerini durduran Sümerbank, geriye sadece önemli bir arşiv bırakmıştır.

Bu çalışmanın amacı 2006 yılında İzmir Halkapınar Basma Sanayii Müessesesi'nde bulunan seçilen belli desen albümlerini örnek teşkil edecek biçimde ifade ederek Sümerbank maddi kültürü hakkında bilgi vermektir. Bu anlamda çalışmada Dokuz Eylül Üniversitesi Geleneksel Sanatlar Bölümü öncülüğünde arşivlenen, restorasyon ve koruma çalışmaları tamamlanmış olan tekstil albümleri hakkında da bilgi verilmiştir. Çalışmada kurum tarihi bilgisinin yanısıra fabrikada bulunan ve harap olmaya yüz tutmuş desen albümleri hakkında teknik ve tasarım anlamında analizlere de yer verilmiştir. Bu bağlamda, çalışmada var olan malzemenin fiziksel açıdan, Türk materyal ve tasarım kültürünün önemli bir parçası niteliğinde koruma altında tutmak, araştırmacılara, öğrencilere ve ilgili kurumlara bilgi paylaşımı çerçevesinde sunabilmek amaçlanmaktadır.

ABSTRACT

Sümerbank as one of the leading institutions through the development period of 1930's Turkey became a symbol for the history of Turkish economy and textile for seventy years. After the acceptance of the industry plans of Sanayi ve Maadin Bankası in 1933, Sümerbank factories initially contributed to a local industry- building project. In spite of their limited material and colour ranges due to the economical conditions, Sümerbank fabrics led to the development of a national textile design style and fashion by introducing its own fabrics and distinctive designs. Sümerbank as a material culture and its institutions had played significant economical, cultural and social roles in the modernization process of the Turkish Republic. Its founding principle was to develop industry, to educate working people mostly living in rural areas, to encourage the usage of local products and to maintain the integration of urban and rural areas starting from 1930's. Along with the privatization process started in 1987, some of the settlements like İzmir Halkapınar Basma Sanayii Müessesesi had been demolished, some had been handed over to private sectors, municipalities and universities, and most of the products like fabrics, and machinery had been destroyed. After the rapidly changing economical and social conditions of the institution for the last thirty years, Sümerbank left behind a very important textile archive after finished its production from 2000's. The main focus of the study is to present the material culture of Sümerbank textiles by exemplifying specific and selected textile albums founded from the İzmir Halkapınar Basma Sanayii Müessesesi in 2006. In this respect, the study is also acquainted with the textile albums that are archived, restored and stored under the leadership of Dokuz Eylül University, Faculty of Fine Arts, Department of Traditional Turkish Arts. Technical and design analysis of the textile albums are also exemplified in the study both with the information about the factory and Sümerbank institution. In this context, to offer the design scholars, designers and design students a designerly insight into this remarkable period of the Turkish design history is also intended by presenting of this cultural heritage as an important element of Turkish design and material culture within the framework of this study.

ÖNSÖZ

2006 yılında ilk olarak Sümerbank İzmir Halkapınar Basma Sanayii'ne girdiğimde gördüklerim karşısında büyük bir üzüntü ve şaşkınlık içerisinde kalmıştım. O anda bu malzemelerin kültürümüzün önemli bir parçası niteliğinde olması gerektiğinin bilincinde olarak koruma altında tutmak, gördüklerimi aktarmak için kendime söz verdiğimi hatırlıyorum. Nereden başlayacağımı hiç bilmesem de başlangıçtan beri karşıma çıkan doğru insanlar, doğru zamanlarda yaşadığım tesadüfler ve karşılaşmalar neticesinde kendimi son derece zevk aldığım bir dünya içinde buldum. Kuşkusuz bu konuda beni cesaretlendiren değerli hocalarımın desteğini belirtmeden geçmem olanaksız. Bu anlamda ilk olarak bu konuda kendileriyle ısrarlı bir şekilde çalışmak istediğimi belirttiğimde öncelikle bana inanan, araştırmam boyunca başından sonuna kadar bana verdiği sonsuz cesaret ve destekten dolayı çok değerli hocam Sayın Prof. İsmail Öztürk'e teşekkürlerimi belirtmek isterim. Sayın hocamın bana daha önceden hiç bilmediğim bir dünya hakkında sadece dersler sırasında, verdiği kaynaklar aracılığıyla değil birebir yaşayarak öğrettiği o kadar çok şey var ki bu önsöze sığdırmam gerçekten çok zor. Eğer başarabildiysem bu çalışmanın ortaya çıkması son ana kadar kendisi sayesinde olmuştur. Buradan kendisine bir kez daha teşekkürlerimi ve saygılarımı sunarım.

Tez sürecimde ve öğrenciliğim sırasında aslında sürekli çalıştığımız ve son dönemde de tez danışmanım olan Sayın Prof. Nuray Yılmaz hocam da benim için çok önemli. Nuray hocamdan da öğrendiğim çok şey oldu, bana her zaman sınırsız desteği, güleryüzü ve bilgisiyle de yardımlarını hiçbir zaman esirgemedi. Kendisiyle de çalışmış olmaktan hep onur duydum. Tez sürecinde çalışmalar yaptığım çok fazla isim var ama Sayın Doç. Oya Sipahioğlu hocama da minnettarlığımı özel olarak belirtmek istiyorum. Onun sayesinde baskılı kumaşların uçsuz bucaksız dünyası hakkında o kadar fazla bilgi ile donandım ki, varlığı için, baskılar sırasında bana verdiği destek için, çalışmadaki katkıları için kendilerine de teşekkürlerimi sunarım. Aynı şekilde Prof. Elvan Özkavruk Adanır hocamla da gerek Dokuz Eylül Üniversitesi Güzel Sanatlar Fakültesi Geleneksel Türk Sanatları Bölümü'nde, gerekse de İzmir Ekonomi Üniversitesi Moda Tasarımı Bölümü'nde çalışma fırsatı edindiğim için kendimi çok şanslı hissediyorum. Aynı şekilde Dokuz Eylül Üniversitesi Tekstil ve Moda Tasarımı Bölümü Bölüm Başkanı Sayın Prof. Nesrin

Önlü'ye ve aynı bölümden değerli hocalarım Doç. Dr. Özlenen Erdem İşmal ve Yard. Doç. Füsün Özpulat'a da verdikleri bilgiler için çok teşekkür ederim. Ayrıca 2006 yılında ilk olarak bu projeye başlamamda İzmir Ekonomi Üniversitesi, Güzel Sanatlar ve Tasarım Fakültesi Dekanı Sayın Hocam Prof. Dr. Tevfik Balcıoğlu'nun payı çok fazla, bu anlamda kendisine de teşekkürlerimi bir kez daha sunmak istiyorum. Ardından halen kendisiyle çalışıyor olduğum ve kendisinden moda'nın bilmediğimiz dünyasıyla ilgili birçok şey öğrendiğim değerli hocam Yrd. Doç. Dr. Şölen Kipöz'e de teşekkür ederim. Umarım kendilerinin yüzlerini kara çıkartmam.

Özellikle arşivleme ve temizlik sırasında bana sonsuz yardımları dokunan Filiz Deniz ve Aslı Kocamanlar'a, Halkapınar Basma Fabrikası'nda bizimle birlikte yorulan, fabrikayı gezdiren, bizleri bilgilendiren İhsan Küreken'e, özellikle araştırma sürecinde Sümerbank'a ait geçmişleriyle bağ kurdukları pekçok eşyadan, fotoğraftan, elbiseden vazgeçerek bana ileten ve yine adlarını buraya sıdıramayacağım tüm özel insanlara da teker teker teşekkürlerimi sunarım. Ayrıca buraya adlarını sığdıramayacağım dostlarıma ve araştırmamda bana yardımcı olan adını saymadığım herkese minnettarlığımı belirtirim.

Teze başladığım süreçten itibaren benim için her an çok özel oldu. Burada bu duygularımı belirtmek benim için çok zor olsa özellikle bizleri bu konu ile buluşturan İzmir Gazeteciler Cemiyeti Başkanı Sayın İsmail Sivri'ye teşekkürlerimi iletmek isterim. Beni umarım duyuyorsunuzdur, eğer hala burada olsaydınız tezimi koşa koşa size verecek ve teşekkürlerimi boynunuza sarılarak iletcektim. Çok teşekkür ederim size, güler yüzünüzle hep sizi hatırlıyorum.

Ayrıca aileme araştırmam boyunca her zaman yanımda oldukları için, özellikle sevgili annem Sema Himam'a gerek sezgileriyle gerekse de tüm varlığıyla bana verdiği destek için sevgilerimi ve teşekkürlerimi sunuyorum. Aynı şekilde eşim Ömer Er'e de bu süreç içinde bana olan yardımları, sınırsız desteği için de çok minnettarım. Onlar olmasaydı bu tez ortaya çıkamazdı. Son olarak bu çalışmayı saygıdeğer ve çok sevgili babacığım Hüsnü Himam'a ithaf etmek istiyorum. Biliyorum hiçbir şey onu geri getiremeyecek ama o olmasaydı ne ben ne de bu çalışma olabilirdi.

Fehmiye Dilek ER

İÇİNDEKİLER

YEMİN METNİ.....	ii
TUTANAK	iii
YÖK DOKÜMANTASYON MERKEZİ TEZ VERİ FORMU	iv
ÖZET.....	v
ABSTRACT.....	vi
ÖNSÖZ	vii
İÇİNDEKİLER	ix
KISALTMALAR	xi
FOTOĞRAF LİSTESİ.....	xii
TABLolar LİSTESİ.....	xix
EKLER LİSTESİ	xx
<i>Giriş</i>	1

1. BÖLÜM

SÜMERBANK İZMİR HALKAPINAR BASMA SANAYİİ MÜESSESESİ VE DESEN ALBÜMLERİ HAKKINDA BİLGİ

1.1. Sümerbank.....	7
1.2. İzmir Halkapınar Basma Sanayii Müessesesi	15
1.3. İzmir Halkapınar Basma Sanayii Müessesesi'nde Bulunan Desen Albümleri.....	24

2. BÖLÜM

DESEN ALBÜMLERİNİN ARŞİVLENMESİ, KORUNMASI VE İNCELENMESİ

2.1. Desen Albümlerinin Arşivlenmesi.....	36
2.2. Desen Albümlerinin Korunması	39
2.3. Desen Albümlerinin İncelenmesi	47
2.3.1. Desen Albümlerinin Yıllara Göre Dağılımı	51
2.3.2. Seçilen Albümlerin ve İçlerinde Yeralan Kumaşların Kataloğu	55
2.3.2.1. 1956 Mayıs Ayına Ait Albüm ve Kumaş Kataloğu	56
2.3.2.2. 1966 Mayıs Ayına Ait Albüm ve Kumaş Kataloğu	87

2.3.2.3. 1976 Mayıs Ayına Ait Albüm ve Kumaş Kataloğu	111
2.3.2.4. 1986 Mayıs Ayına Ait Albümler ve Kumaş Kataloğları	116
2.3.2.5. 1996 Mayıs Ayına Ait Albüm ve Kumaş Kataloğu	125
2.3.2.6. 2001 Yılına Ait Albüm ve Kumaş Kataloğu	128

3. BÖLÜM

SEÇİLEN SÜMERBANK DESENLERİNİN BASILMA AŞAMALARI VE UYGULAMA ÇALIŞMALARI

3. 1. Seçilen Sümerbank Desenlerinin Basılma Aşamaları.....	130
3.2. Uygulama Çalışmaları	135
3.2.1. Uygulama Çalışması 1	137
3.2.2. Uygulama Çalışması 2	143
3.2.3. Uygulama Çalışması 3	146
3.2.4. Uygulama Çalışması 4	149
3.2.5. Uygulama Çalışması 5	151
SONUÇ.....	154
EKLER.....	162
KAYNAKÇA	163
ÖZGEÇMİŞ.....	171

KISALTMALAR

IEU: İzmir Ekonomi Üniversitesi

SMB : Sanayii ve Maadin Bankası

İHBSM: İzmir Halkapınar Basma Sanayii Müessesesi

FOTOĞRAF LİSTESİ

Sayfa No

Fotoğraf 1: Yerli mallarının kullanımına ilişkin bir yürüyüş	9
Fotoğraf 2: Sümerbank ürün grubunu gösteren afiş	9
Fotoğraf 3,4: İhap Hulusi tarafından yapılan afişler.....	10
Fotoğraf 5: Sümerbank pazenlerinden örnekler	11
Fotoğraf 6: Yaşlı bir hanım pazen elbisesi ile	12
Fotoğraf 7: Sümerbank defilesi ile 1970’li yılların giysi modası	12
Fotoğraf 8: Sümerbank kumaşlarından hazırlanmış elbise modelleri	13
Fotoğraf 9: Sümerbank fabrikalarını gösteren harita.....	14
Fotoğraf 10: İzmir Basma Sanayi Müessesesi	17
Fotoğraf 11: İzmir Basma Sanayi Müessesesi’ne ait bir resim	18
Fotoğraf 12: Tek büküm ring makineleri.....	20
Fotoğraf 13: İzmir Basma Sanayi Müessesesi hazır giyim atelyeleri.....	20
Fotoğraf 14: Rotatif baskı makinesi.....	21
Fotoğraf 15: Gömlek ve pijama imalatı	21
Fotoğraf 16: Gömlek ve pijama imalatı	22
Fotoğraf 17: Halkapınar tesislerinde iç görünüm	25
Fotoğraf 18: Halkapınar tesislerinde iç görünüm	25
Fotoğraf 19: Halkapınar tesislerinde baskı rulolarının bulunduğu bölüm.....	26
Fotoğraf 20: Kumaş arşivlerinin saklandığı bazı çekmece sistemleri	26
Fotoğraf 21: Halkapınar tesislerinde soyunma odalarında tespit edilen bayraklar arasında görülen Atatürk resmi basılmış kumaş örneği.....	27
Fotoğraf 22: Çıkırık makinesi.....	28
Fotoğraf 23,24: Askılar, çekmece ve dolap sistemleri.....	29
Fotoğraf 25: Halkapınar tesislerinden iç görünüm	29
Fotoğraf 26: Fabrika alanında bulunan albümlerin toplanması	30
Fotoğraf 27: Halkapınar tesislerinden iç görünüm	30
Fotoğraf 28: Halkapınar tesislerinden iç görünüm	31
Fotoğraf 29: Fabrika alanında bulunan albümlerin toplanması	32
Fotoğraf 30: Arşivden bir görüntü	32
Fotoğraf 31: Arşivden bir görüntü	32

Fotoğraf 32: Arşivden bir görüntü	33
Fotoğraf 33: Arşivin taşınmasına ait bir görüntü ve arşivde bulunan Teksif dergilerine ait bir dergi kapağı örneği.....	34
Fotoğraf 34: Lekeli bir kumaş numunesi	34
Fotoğraf 35,36: Binaya girerken Halkapınar tesislerinde iç görünüm.....	35
Fotoğraf 37: Raflarda dağınık halde bulunan kumaş dosyaları	41
Fotoğraf 38: Halkapınar tesislerinde iç görünüm	42
Fotoğraf 39: Fabrikanın içinden bir görünüm	43
Fotoğraf 40: Fabrika müdürüne ait odadan görüntüler	44
Fotoğraf 41: Temmuz 1957 yılına ait bir albüm kapağı örneği	48
Fotoğraf 42: 1960'lı yıllara ait bir albümden etiket örneği	48
Fotoğraf 43: 13 Mayıs 1976 tarihli bir albüm kapağı örneği.....	49
Fotoğraf 44: 1986 yılına ait bir albüm kapağı örneği	50
Fotoğraf 45: 1956 Mayıs ayına ait albümün iç kapak örneği: Sümerbank İzmir Sanayi Müessesesi 1956 / Mayıs ayına ait imalat tip desen ve renk itibariyle imalat varyasyonları	58
Fotoğraf 46: 1956 Mayıs ayına ait albüm kapağı örneği	61
Fotoğraf 47: Desen 1 Sümerbank tarafından verilen arşivleme numarası: Tip:202, Desen:314, Renk:0325	62
Fotoğraf 47a:	62
Fotoğraf 48: Desen 2 Sümerbank tarafından verilen arşivleme numarası: Tip: 202, Desen:430, Renk: 032	63
Fotoğraf 48b:	63
Fotoğraf 49: Desen 3 Sümerbank tarafından verilen arşivleme numarası: Tip: 202, Desen:130, Renk: 012	64
Fotoğraf 49a,49b,49c:	64
Fotoğraf 50: Desen 4 Sümerbank tarafından verilen arşivleme numarası: Tip: 202, Desen:202, Renk: 0182	65
Fotoğraf 51: Desen 5 Sümerbank tarafından verilen arşivleme numarası: Tip:202,Desen:348,Renk:0672	66

Fotoğraf 52: Desen 6 Sümerbank tarafından verilen arşivleme numarası: Tip:202,Desen:46,Renk:0257	67
Fotoğraf 53: Desen 7 Sümerbank tarafından verilen arşivleme numarası: Tip:202, Desen:58,Renk:01	68
Fotoğraf 54: Desen 8 Sümerbank tarafından verilen arşivleme numarası: Tip:202, Desen:416,Renk:11	69
Fotoğraf 55: Desen 9 Sümerbank tarafından verilen arşivleme numarası: Tip:202,Desen:358,Renk:11	70
Fotoğraf 56: Desen 10 Sümerbank tarafından verilen arşivleme numarası: Tip:202, Desen:396,Renk:128	71
Fotoğraf 57: Desen 11 Sümerbank tarafından verilen arşivleme numarası: Tip:202, Desen:414,Renk:012	72
Fotoğraf 58: Desen 12 Sümerbank tarafından verilen arşivleme numarası: Tip:202, Desen:414,Renk:012	73
Fotoğraf 59: Desen 13 Sümerbank tarafından verilen arşivleme numarası: Tip:202, Desen:414,Renk:012	74
Fotoğraf 59a:	74
Fotoğraf 60: Desen 14 Sümerbank tarafından verilen arşivleme numarası: Tip:202, Desen:414,Renk:012	75
Fotoğraf 60a:	75
Fotoğraf 61: Desen 15 Sümerbank tarafından verilen arşivleme numarası: Tip:202, Desen:414,Renk:012	76
Fotoğraf 61a,61b:	76
Fotoğraf 62: Desen 16 Sümerbank tarafından verilen arşivleme numarası: Tip:202, Desen:414,Renk:012	77
Fotoğraf 62a:	77
Fotoğraf 63: Desen 17 Sümerbank tarafından verilen arşivleme numarası: Tip:202, Desen:405,Renk:033	78
Fotoğraf 63a,63b,63c:	78
Fotoğraf 64: Desen 18 Sümerbank tarafından verilen arşivleme numarası: Tip:202, Desen:376,Renk:0112	79
Fotoğraf 64a,64b:	79

Fotoğraf 65: Desen 19 Sümerbank tarafından verilen arşivleme numarası: Tip:202, Desen:101, Renk:015.....	80
Fotoğraf 65a:	80
Fotoğraf 66: Desen 20 Sümerbank tarafından verilen arşivleme numarası: Tip:202, Desen:438, Renk:05.....	81
Fotoğraf 66a,66b:	81
Fotoğraf 67: Desen 21 Sümerbank tarafından verilen arşivleme numarası: Tip:202, Desen:okunamıyor, Renk:011	82
Fotoğraf 68: Desen 22 Sümerbank tarafından verilen arşivleme numarası: Tip:202, Desen:101, Renk:015	83
Fotoğraf 68a,68b:	83
Fotoğraf 69: Desen 23 Sümerbank tarafından verilen arşivleme numarası: Tip:202, Desen:356, Renk:05.....	84
Fotoğraf 70: Desen 24 Sümerbank tarafından verilen arşivleme numarası: Tip:202, Desen:356, Renk:05.....	85
Fotoğraf 71: Desen 25 Sümerbank tarafından verilen arşivleme numarası: Tip:202, Desen:379, Renk:05.....	86
Fotoğraf 72: İç kapak örneği: Mayıs 1966 ayına ait imalat tip, desen, renk ve val adedi, grup itibariyle fiili baskıları gösterir cetvel	87
Fotoğraf 73: Desen 26 Sümerbank tarafından verilen arşivleme numarası: Tip:202, Desen:1284, Renk:02.....	90
Fotoğraf 73a,73b:	90
Fotoğraf 74: Desen 27 Sümerbank tarafından verilen arşivleme numarası: Tip:268, Desen:2102, Renk:0447.....	91
Fotoğraf 74a,74b:	91
Fotoğraf 75: Desen 28 Sümerbank tarafından verilen arşivleme numarası: Tip:252, Desen:1285, Renk:20.....	92
Fotoğraf 75a,75b,75c,75d,75e, 75f,75g	92
Fotoğraf 76: Desen 29 Sümerbank tarafından verilen arşivleme numarası: Tip:252, Desen:1772, Renk:0427.....	93
Fotoğraf 76a,76b:	93

Fotoğraf 77: Desen 30 Sümerbank tarafından verilen arşivleme numarası: Tip:252, Desen:1700, Renk:053.....	94
Fotoğraf 77a,77b:	94
Fotoğraf 78: Desen 31 Sümerbank tarafından verilen arşivleme numarası: Tip:252, Desen:2070, Renk:0478.....	95
Fotoğraf 78a,78b:	95
Fotoğraf 79: Desen 32 Sümerbank tarafından verilen arşivleme numarası: Tip:252, Desen:2096, Renk:0907.....	96
Fotoğraf 79a,79b,79c,79d,79e:	96
Fotoğraf 80: Desen 33 Sümerbank tarafından verilen arşivleme numarası: Tip:252, Desen:231, Renk:0182.....	97
Fotoğraf 80a,80b,80c,80d:	97
Fotoğraf 81: Desen 34 Sümerbank tarafından verilen arşivleme numarası: Tip:252, Desen:2089, Renk:0327.....	98
Fotoğraf 81a,81b:	98
Fotoğraf 82: Desen 35 Sümerbank tarafından verilen arşivleme numarası: Tip:252, Desen:2112, Renk:0457.....	99
Fotoğraf 83: Desen 36 Sümerbank tarafından verilen arşivleme numarası: Tip:252, Desen:2117, Renk:027.....	100
Fotoğraf 83a,83b,84c,84d,84e:	100
Fotoğraf 84: Desen 37 Sümerbank tarafından verilen arşivleme numarası: Tip:252, Desen:2126, Renk:072.....	101
Fotoğraf 85: Desen 38 Sümerbank tarafından verilen arşivleme numarası: Tip:252, Desen:2126, Renk:0377.....	102
Fotoğraf 86: Desen 39 Sümerbank tarafından verilen arşivleme numarası: Tip:268, Desen:2134, Renk:0437	103
Fotoğraf 86a,86b,86c:	103
Fotoğraf 87: Desen 40 Sümerbank tarafından verilen arşivleme numarası: Tip:252, Desen:2165, Renk:0527.....	104
Fotoğraf 87a,87b,87c,87d,87e:	104
Fotoğraf 88: Desen 41 Sümerbank tarafından verilen arşivleme numarası: Tip:252, Desen:2062, Renk:021.....	105

Fotoğraf 88a,88b:	105
Fotoğraf 89: Desen 42 Sümerbank tarafından verilen arşivleme numarası: Tip:252, Desen:2122, Renk:09.....	106
Fotoğraf 90: Desen 43 Sümerbank tarafından verilen arşivleme numarası: Tip:252, Desen:1557, Renk:0721.....	107
Fotoğraf 91: Desen 44 Sümerbank tarafından verilen arşivleme numarası: Tip:252, Desen:2086, Renk:0372.....	108
Fotoğraf 91a, 91b:	108
Fotoğraf 92: Desen 45 Sümerbank tarafından verilen arşivleme numarası: Tip:252, Desen:2099, Renk:0357.....	109
Fotoğraf 92a,92b:	109
Fotoğraf 93: Desen 46 Sümerbank tarafından verilen arşivleme numarası: Tip:241, Desen:2062, Renk:057.....	110
Fotoğraf 93a:	110
Fotoğraf 94: 24 Mayıs 1976 tarihli albümde bulunan desen ve desenin basıldığı kumaşın örgü raporu.....	113
Fotoğraf 95: Desen 47.....	114
Fotoğraf 95a,95b,95c,95d,95e,95f,95g,95i,95j,95k,95o,95p,95r,95s,95t	115
Fotoğraf 96: Türk Sateninden dokunmuş baskılı pazen kumaş örneği ve örgü raporu.....	120
Fotoğraf 97: Desen 48.....	122
Fotoğraf 97a,97b,97c,97d,97e,97f,97g,97h	122
Fotoğraf 98: Desen 49	123
Fotoğraf 98a,98b,98c,98d,98e,98f,98g,98h,98i	123
Fotoğraf 99: Desen 50.....	124
Fotoğraf 99a,99b,99c,99d	124
Fotoğraf 100: Desen 51.....	127
Fotoğraf 100a,100b,100c:	127
Fotoğraf 101: Desen 52	129
Fotoğraf 101a,101b,101c:	129
Fotoğraf 102: Eskiz Çalışmaları	130
Fotoğraf 103a,103b,103c: Seçilen desen şablonları.....	131

Fotoğraf 104: Sümerbank desenine ait kalıp örneği.....	132
Fotoğraf 105: Seçilen desenin yeniden üretilmiş hali	132
Fotoğraf 106,107: Deneme baskıları.....	133
Fotoğraf 108: Deneme baskısı.....	133
Fotoğraf 109,110: Açık zemin ve koyu zemin patıyla yapılan baskı denemeleri.....	134
Fotoğraf 111a,b,c,d,e: 1950-2000’li yıllara ait silüetleri ifade eden dönem giysileri örnekleri	136
Fotoğraf 112: Giysi uygulaması 1, siyah-beyaz çiçek desenli serigrafi baskı.....	137
Fotoğraf 113: Giysi uygulaması 2, önden görünüm.....	138
Fotoğraf 114: Giysi uygulaması 2, detay görünüm.....	139
Fotoğraf 115: Giysi uygulaması 1, siyah-beyaz çiçek desenli serigrafi baskı.....	140
Fotoğraf 116: Giysi uygulaması 1, siyah-beyaz çiçek desenli serigrafi baskı.....	141
Fotoğraf 117: Giysi uygulaması 2, detay görünüm.....	142
Fotoğraf 118: Giysi uygulaması 3, önden görünüm.....	143
Fotoğraf 119: Giysi uygulaması 4, önden görünüm.....	144
Fotoğraf 120: Giysi uygulaması 4, detay görünüm.....	145
Fotoğraf 121: Giysi uygulaması 5, önden görünüm	146
Fotoğraf 122: Giysi uygulaması 5, önden görünüm	147
Fotoğraf 123: Giysi uygulaması 6, önden görünüm	148
Fotoğraf 124: Giysi uygulaması 7, önden görünüm	149
Fotoğraf 125: Giysi uygulaması 8, önden görünüm.....	150
Fotoğraf 126: Giysi uygulaması 9, önden görünüm.....	151
Fotoğraf 127: Giysi uygulaması 9, detay görünüm.....	152
Fotoğraf 128: Giysi uygulaması 10, önden görünüm.....	153
Fotoğraf 129: Nazilli Basma Fabrikası’ndan görüntü,1948.....	154
Fotoğraf 130: Zekavet Taş.....	157
Fotoğraf 131: Rus tekstil tasarımcıları tarafından verilen eğitim sırasında çekilen bir fotoğraf	158
Fotoğraf 132: Nazilli Basma Fabrikası’nda çekilmiş bir Sümerbank Balosu görüntüsü.....	161

TABLULAR LİSTESİ

Sayfa No

Tablo 1: Albümlere İlişkin Sınıflandırmada Yapılan Ön Çalışma Bilgileri.....	38
Tablo 2: Desen Albümü Bilgi Fişi Örneği.....	39
Tablo 3: Arşivlenen Albümlerin Listesi.....	52
Tablo 4: Seçilen Albümlerde Yer alan Kumaşların Teknik Analizleri.....	54
Tablo 5: Aylara Göre 1956-1969 Yılları Arasındaki Albümlerin Sayısı.....	159

EKLER LİSTESİ

Sayfa No

Ek 1. Sümerbank'ın Kuruluş Sebeplerini Açıklayan 29.4.1933 Tarihli Gerekçe.....	162
--	-----

GİRİŞ

Tez çalışmasının temel hedefi, Sümerbank'a ait İzmir Halkapınar Basma Müessesesi'nde bulunan desen albümlerinin arşivlenmesi, korunması ve incelenmesidir. Bu bağlamda, var olan malzemeyi fiziksel açıdan, Türk maddi ve tasarım kültürünün önemli bir parçası olarak koruma altında tutmak, araştırmacılara, öğrencilere ve ilgili kurumlara bilgi paylaşımı çerçevesinde sunabilmek amaçlanmaktadır. Araştırmanın odak noktasını oluşturan İzmir Halkapınar Basma Müessesesi'nde bulunan desen albümlerinin akademik ve bilimsel koruma kuralları çerçevesinde değerlendirilmesi ve kültürel sermayenin bir parçası olarak Türkiye ve dünyadaki araştırmacıların, tasarımcıların ve ilgili kurumların paylaşımına açılması, bu konuda bilgi üretimi ve araştırmanın özendirilerek, Türk tekstil ve moda sektörü açısından da sahip çıkılacak bir değer oluşturulması hedeflenmektedir.

1930'lu yılların Türkiye'sinde ekonomik güçlükler ve yeni kalkınma politikaları neticesinde kurulan Sümerbank, yaklaşık 70 yıl süren bir süreçte Türk ekonomi ve tekstil tarihinin sembol isimlerinden biri olmuştur. Sanayi ve Maadin Bankası'nın 1933 yılındaki sanayi planları kabul edildikten sonra, sanayileşmenin sorumluluğu Sümerbank'a verilmiş ve devletin olanakları Sümerbank aracılığıyla seferber edilmiştir. 1933'te kurulan Sümerbank ile, giyim ve dokuma sanayicileri devlet tarafından korunmaya alınmış ve Sümerbank kendi kumaşlarını, kendi özgün desenlerini ortaya çıkararak Anadolu'da bir moda devrimi yaratmıştır. Sümerbank kumaşları önce toplumda yerli malı kullanımını pekiştirmiş ve aynı zamanda da dayanıklı, ucuz ve dar gelirli olan halkın tercih ettiği kumaşlar olmuştur. 1980'lerden sonra artık 1930'lardaki yerli malını koruma ve kullanma anlayışı tamamen ortadan kalkmış, küresel ekonominin etkileriyle birlikte yabancı markalar hızla Türkiye'ye gelmeye başlamıştır. 2000'li yıllardan itibaren tamamen üretimlerini durduran Sümerbank kurumu geriye sadece önemli bir arşiv bırakmıştır.

İzmir Halkapınar Basma Müessesesi'ne 2006 yılında İzmir Ekonomi Üniversitesi Güzel Sanatlar ve Tasarım Fakültesi Dekanı Prof. Dr. Tevfik Balcıoğlu öncülüğünde başlatılan bir çalışma ile ziyaret yapılmış ve harap olmaya yüz tutmuş bir kumaş albümü koleksiyonuyla karşılaşılmıştır. İzmir Gazeteciler Cemiyeti Başkanı İsmail Sivri'nin yardımlarıyla gerçekleşen ilk ziyaret sonunda fabrikada görülen bu değerli malzemenin acilen korunması ve güvenli bir şekilde muhafaza

edilmesi gerektiği düşünölmüş ve çalışmalara başlanmıştır. İlk olarak İl Özel İdare Makamı'ndan alınan izinle İzmir Ekonomi Üniversitesi Güzel Sanatlar ve Tasarım Faköltesi'nde eğitim malzemesi olarak kullanılmak ve arşivleme çalışmalarını yapmak üzere üniversiteye getirilmiştir. İzmir Ekonomi Üniversitesi'ne getirilen arşiv öncelikle Dokuz Eylül Üniversitesi Güzel Sanatlar Faköltesi Geleneksel Türk Sanatları Bölümü Başkanı Prof. İsmail Öztürk öncülüğünde gerekli temizleme işlemleri yapılarak depolanmış ve koruma arşivi oluşturma amacıyla çalışmalar yapılmaya başlanmıştır. 2006'da yapılan bu çalışma neticesinde, fabrikaya ilk gidişte son derece tahrip olmuş malzemeler arasında vardiye amirlerine ait odalardan ve fabrika üretim alanının çeşitli bölgelerinden alınan çok miktarda kartela dosyaları, 1956'lı yıllardan başlayan ve farklı yıllara ait kumaş katalogları, çok az miktarda düğme ve etiketler, hata panosu, kurumun kendi numaralandırma sistemine göre yaklaşık olarak 500 ile 3000 arasında numara aralığında, rulolar halinde saklanmış baskı kalıpları, ahşap askılıklar, Basma Üretim Müdürlüğü'nün bulunduğu odadan çeşitli kaynak kitaplar, tarihsiz parça kumaş, bayraklar ve çeşitli kutular alınmıştır. Tesislerde en dikkat çekici malzemeler 1956'lı yıllardan itibaren başlayıp 2001 yılına kadar üretilen kumaş örneklerini barındıran kumaş albümleri koleksiyonu olmuştur. Ancak bulunan kumaş kartelalarının, albümlerin ve çeşitli malzemelerin yıpranmış bir vaziyette olduğu görülse de ışık almayan bölgelerde buldukları için renkleri açısından korunmuş bir halde oldukları gözlemlenmiştir.

Fabrika alanının trafo binasının bulunduğu bölge de ziyaret edilmiş ancak taşınabilir bir malzeme bulunamamıştır. Çıkrık odası olarak belirtilen odada bir adet çıkrık makinesi görölmüş ama alınamamıştır, ancak buradan bazı düğme, makara gibi malzemeler arşive getirilmiştir.

Fabrikaya yapılan ikinci ziyarette baskı için kullanılan desen negatiflerine ait rulolar bulunmuştur. Bu rulolar da fabrika üretim alanında raflı dolaplar içinde ve dağınık bir şekilde görölmüş olup arşive getirilmiştir.

Fabrikadan getirilen malzemeler öncelikle tozlarından arındırma işlemine tabi tutularak temizlenmiştir. Temizleme işlemi yaklaşık 1 hafta sürmüştür. İşlemin ardından albümler tarih sıralamalarına göre daha önceden hazırlanan dolaplara yerleştirilmişlerdir. Albümler üzerinde tarih olmayanlar ise ayrı bir yerde kutular içinde depolanmıştır.

Alınan kitaplar, sözlükler ve çok sayıda boyarmadde, kimyasallarla ilgili kataloglar raflara sırayla yerleştirilmiştir. Kitaplar arasında işçilere ait vardiya defterleri ve ajandalar da bulunmuştur.

Depolama alanında tarih sıralamasına göre yerleştirilen albümlerin bulunduğu arşivde öncelikle bu albümlerin nasıl temizleneceği, korunacağı konusunda Dokuz Eylül Üniversitesi Güzel Sanatlar Fakültesi Geleneksel Türk Sanatları Bölümü'nden bilgi edinilmiştir. Albümde yer alan kumaşlar %100 pamuklu kumaşlar olduğundan temizleme ve koruma çalışmaları buna göre biçimlendirilmiştir. Ardından ise bir envanter çalışması yapılmıştır. Arşiv bu alanda yaklaşık 4 yıl kalmış, 2010 yılında yeni fakülte binasında başka bir alana taşınmıştır.

Tezin birinci bölümünde öncelikle Sümerbank ve İzmir Halkapınar Basma Müessesesi'ne ait kurum tarihi bilgisi verilmiştir. Sümerbank, 1933 yılından itibaren yurdun hemen hemen her yerine yerel malzemeyi kullanma amacıyla işletmeler açmıştır. Sadece tekstil alanında değil çimento, tuğla, demir-çelik, halı, ayakkabı, polyester gibi pekçok malzemeyi üretme amacıyla endüstriyel gelişmelerde bulunmuştur. Başlangıçta tekstil alanında daha ziyade dokuma ve iplik ağırlıklı üretim yapan fabrikaların ardından ülkede geniş çapta kurulan ilk basma fabrikası olan Nazilli Basma Fabrikası, 9 Ekim 1937'de üretime geçmiştir. İkinci Dünya Savaşı döneminde, 1942-43 yıllarında Kayseri ve Nazilli fabrikalarında dokuma işçilerinin bir kısmının askere alınışı nedeniyle fabrikalarda yüzlerce tezgah boş kalmıştır. Sümerbank, ihtiyacı göz önünde bulundurarak 100-150 tezgahı İzmir'e taşımayı ve yörelerden sağlanabilecek iş gücüyle bu tezgahları işletmeyi düşünerek Halkapınar'da girişimlere başlamıştır. İzmir Halkapınar Basma Sanayii Müessesesi'nin temeli ise ancak 1949'da atılabilmiştir. İplik ve dokuma işletmeleri 5 Kasım 1953 tarihinde, basma işletmesi ise 1 Ocak 1955 tarihinde işletmeye alınmıştır. 1955 yılından itibaren basma, pazen gibi kumaşlar üreten fabrikanın 2001 yılına kadar üretime devam ettiği bilinmektedir. Kuşkusuz özelleştirme politikaları kurumu olumsuz yönde etkilemiş, fabrika üretimini 2001 yılından itibaren durdurmak zorunda kalmıştır. Tezin birinci bölümünde kronolojik olarak işletmeye ait tarihsel bilgiler yer almaktadır.

Tezin ikinci bölümünde, fabrikada tespit edilen ve ardından üniversiteye getirilen albümlerin arşivlenmesi, korunması ve belgelenmesi süreci yer almaktadır.

Bu aşama Dokuz Eylül Üniversitesi Güzel Sanatlar Fakültesi Geleneksel Sanatlar Bölümü, Bölüm Başkanı Sayın Prof. İsmail Öztürk öncülüğünde gerçekleştirilmiş bir süreçtir. Desen albümleri, çeşitli katalog ve arşiv malzemelerinden oluşan koleksiyonda öncelikle temizleme ve arşivleme işlemleri yapılmıştır. Bu sırada envanter çalışması da gerçekleştirilerek albümler için uygun sıcaklık ve nem koşullarını sağlayan fiziksel ortam düzenlenmiştir. Ayrıca albümler yıllara göre bir dağılıma tabi tutularak dolaplara yerleştirilmiştir. Her albüm için birer Bilgi Formu oluşturulmak üzere ön çalışmalar yapılmıştır. Bu süreçte arşivde tarihleri belli olan 6385 adet desen albümü tespit edilmiştir. Albümlerin her birinin aralarda tekrarları olan albümler olsa da çok farklı varyasyonlarda desen özelliklerine sahip olduğu gözlemlenmiştir. Bunun yanısıra albümlerin 10'ar yıllık dönemlerle ele alındığında her döneme ilişkin özel desenlendirmeler ve renk seçimleri ile de ayırt edici özellikte olduğu görülmüştür. Bu nedenle de albümler içinde her dönemi en iyi anlatan birer adet albüm seçilerek inceleme yapılmasına karar verilmiştir.

Tezin bu bölümünde desen albümlerinin tamamı hakkında albüm kapak özellikleri, içlerinde yer alan bilgiler ve desenler hakkında bilgilere genel olarak yer verilmiştir. Ancak bu kadar çok sayıda albüm hakkında bilgi vermek bir tez çalışmasının kapsamının çok üzerinde olduğu için sadece 8 adet albüm ele alınmıştır. Bu albümler Mayıs 1956, Mayıs 1966, Mayıs 1976, Mayıs 1986, Mayıs 1996 ve 2001 yılına ait albümlerdir. Seçilen 8 albüm, içlerinde yer alan desenler ve albümlerin genel özellikleri açısından kendi dönemini en iyi temsil eden albümler olarak öngörülmüştür. Seçilen albümler hakkında bilgiler, seçilen albümlerde yer alan kumaşların teknik analizleri ve desenler hakkında yapılan değerlendirmeler, desenlerin katalogları da ikinci bölüm de yer alan bilgiler arasındadır. Prof. Nuray Yılmaz ile yapılan çalışmalarla da albümlerde yer alan kumaşların tamamının teknik özellikleri üzerine araştırmalar yapılmıştır. Bu aşamada özellikle gramaj, atkı ve çözümlü sıklığı, iplik numaraları, kumaş örgü yapıları gibi teknik özellikler incelenmiştir. Albümlerde yer alan desen-kompozisyon ve baskı tekniği incelemeleri, Doç. Oya Sipahioğlu ile yapılan çalışmalar ile ortaya çıkmıştır. Bu aşamada özellikle baskı teknikleri, desenlerin kompozisyonları, varyasyonları ve desen özellikleri üzerine incelemeler yapılmıştır. Yard. Doç. Füsun Özpulat'ın Sümerbank'ta yaptığı çalışmalar da incelemeler de önemli faydalar sağlamıştır. Prof. Dr. Zafer Toprak,

Doç. Dr. Özlenen Erdem İşmal, Can Arpaç, Lale Taş ile yapılan sözlü tarih görüşmeleri bu aşamada çok önemli katkılar sağlamıştır.

Tezin üçüncü bölümünde ise Sümerbank basmalarına ilişkin yapılan uygulama çalışmasına yer verilmiştir. Bu aşamada öncelikle Sümerbank'ı en iyi anlatan desenin üretilmesi üzerine yapılan çalışmalar bulunmaktadır. Kuşkusuz küçük çiçekli basma desenleri Sümerbank'ı kurumsal ve tasarım anlamında ifade eden en özgün desenlerdir. Bu nedenle desenin üretilmesinin ardından, aynı deseni kullanarak farklı desen varyasyonları üretilmiştir. Üretilen kumaşlar tezin ikinci bölümünde bahsedilen 10'ar yıllık seçkiyle her dönemi anlatan bir giysinin üretimi ile ilişkilendirilmek istenmiştir. Bu bağlamda 1950'li, 1960'lı, 1970'li, 1980'li ve 2000'li yılları anlatan kadın silüetlerine referans veren giysiler üretilmiştir. Bu çalışmanın arka planında Sümerbank'ın yaklaşık 70 yıl boyunca bir ulusu giydirmesi, burslar vererek okutması gibi toplumsal açıdan yarattığı dönüşümsel etkiler ile özgün desenlerindeki hangi dönemde yer alırsa alsın hissedilen dil ve desen birliği anlayışı ele alınmaya çalışılmıştır.

1930'lu yıllardan itibaren Cumhuriyet dönemi süresince yapılan en önemli atılımlardan biri olan Sümerbank, özelleştirilinceye kadar sanayileşme hamlesinin temelini teşkil eden sembol isimlerinden biri olmuştur. Sümerbank desen albümlerinin korunması ve belgelenmesi ile başlayan çalışma sürecinin sonunda ele alınan ve incelenen albümler maddi kültür yaratımları olarak önemli kültürel izler taşımaktadır. Bu anlamda incelenen desenler renk, kompozisyon ve varyasyonları açısından pekçok bilgi verebilmektedir. Özellikle Mayıs 1956 yılına ait albümde az renk varyasyonu ile üretilen çeşitli geometrik desen örnekleri ile küçük çiçekli kompozisyonlar hemen hemen her yıl için tekrarlanan desenlerdir. Pijama desenleri olarak adeta Sümerbank ile özdeşleştirilmiş çizgili desenler ise 1966 Mayıs ayına ait albümde mavi ve kahverengi renk varyasyonlarıyla yer almaktadır. 1976 Mayıs ayına ait album ise album özelliği ile farklılaşırken renkli varyasyonları ile dikkat çeker ve daha iri çiçekli kompozisyonlar görülür. 1986 Mayıs ayına ait albümler 3 ayrı albüm özelliğinde olup 80'li yılların tipik geometrik desen özelliğinde basma kumaşlara yer verilmiştir. 1996 Mayıs ayı ve kurumun son dönem imalatına ait olarak seçilen 2001 yılına ait albümler ise birbirine çok benzer çiçekli basma desenleri içermektedir. Bununla birlikte yapılan teknik analizler neticesinde genel olarak %100

pamuktan üretilen basma, pazen ve poplin kumaşlar kullanılmış, zaman zaman Türk sateni gibi farklı dokuma örgülerine de rastlanmıştır. Çalışmada bu örgülere de yer verilmektedir.

Sümerbank'ın bir devlet girişimi olarak yerli malını kullandırmaya özendirici girişimleri, ülke ekonomisine yönelik kalkındırma politikaları ve Türk tekstil tarihi içindeki önemli konumu, kurumu sahip çıkılması gereken bir değer haline getirmiştir. Kuşkusuz burada incelenen desenler Sümerbank arşivinin zengin desen koleksiyonunu açıklamak için ancak genel bir bilgi verse de bu değerın korunması, gelecek kuşaklara aktarılması adına bir ön çalışma olarak görülebilir.

1. BÖLÜM

SÜMERBANK, İZMİR HALKAPINAR BASMA SANAYİİ MÜESSESESİ VE DESEN ALBÜMLERİ HAKKINDA BİLGİ

1.1.Sümerbank

1930'lu yıllardan itibaren Türk sanayileşmesi için kamuya yönelik bir model oluşturan ve yaklaşık 50 yıl boyunca Türk ekonomi tarihinin belkemiği olarak kabul edilen Sümerbank, özelleştirilinceye kadar Cumhuriyet'in kuruluşunun ardından başlatılan sanayileşme hamlesinin temelini teşkil eden sembol isimlerinden biri olmuştur. Sanayi ve Maadin Bankası'nın 1930'lu yıllardaki sanayi planları kabul edildikten sonra, sanayileşmenin sorumluluğu Sümerbank'a verilmiş ve devletin olanakları Sümerbank aracılığıyla seferber edilmiştir. 1933'te kurulan Sümerbank ile giyim ve dokuma sanayicileri devlet tarafından korunmaya alınmış ve Sümerbank kendi kumaşlarını, kendi özgün desenlerini ortaya çıkararak Anadolu'da bir moda devrimi yaratmıştır.

“Cumhuriyet'in ilk yıllarında ülkemizde tekstil endüstrisinin oluşturulması için yeni atılımlar olmuştur. El dokumacılığı ile makineleşen dokumacılık arasında bir denge kurulması planlanarak yerli kumaş kullanımını teşvik etmek için yasa çıkarılmıştır. Kumaş üreten ulusal fabrikaları korumak ve ulusal servetin dışarıya giden bölümünü sınırlandırmak amacıyla hükümet tarafından meclise bir kanun teklifi sunulmuştur. Kanun teklifinin getirdiği zorunluluğun bütün memurlara uygulanması için milletvekillerinin yaptıkları önerilere komisyonca verilen cevapta, buna *hali hazırda iç üretimin yetmediği, Ticaret Bakanlığı'nın topladığı bilgilere göre ülkemizde yılda iki milyon metre kumaş üretildiği* bildirilmiştir.”¹

Sümerbank'ın kuruluşunun 28. yıldönümünde özel sayı olarak çıkarılmış olan Sümerbank Aylık Endüstri ve Kültür Dergisi'nde Sümerbank'ın kuruluş sebeplerini açıklayan 29 Nisan 1933 tarihli gerekçe yer verilmiştir.² Gerekçede genel olarak milli ekonominin gelişimi bakımından ve Türk hammadde teminine ilişkin uygun bir

¹ 1940'lı yıllara gelindiğinde ülkede iplik ve dokuma üretiminde hizmet veren 4'ü Sümerbank'a ait toplam 15 fabrika vardır. Bu dönemde el tezgahlarında yapılan dokuma, genel üretimin %39'a varan tahmini bölümünü oluşturmaktadır. Katib-i Umumi İbrahim Hakkı 1925-1926 Devre-i Teşriyesinin ilk üç ayrı zarfında kabul edilen İktisadi ve Mali Kanunlar TC İzmir Ticaret ve Sanayi Odası Mecmuası, Yıl:1, Sayı:3,3/1926,s.121-126. Daha geniş bilgi için Bkz. İsmail Öztürk, **Dokumaya Giriş (Halı, Düz Dokumalar ve Dokuma Kumaşların Üretim Teknikleri)**, Mor Fil Yayınları, İstanbul, Ekim,2007, s.81,82

² **Sümerbank Aylık Endüstri ve Kültür Dergisi**, Temmuz 1961, Cilt: 1, Sayı:1, Devlet Nüshası, İsmail Öztürk Arşivi s.10-12

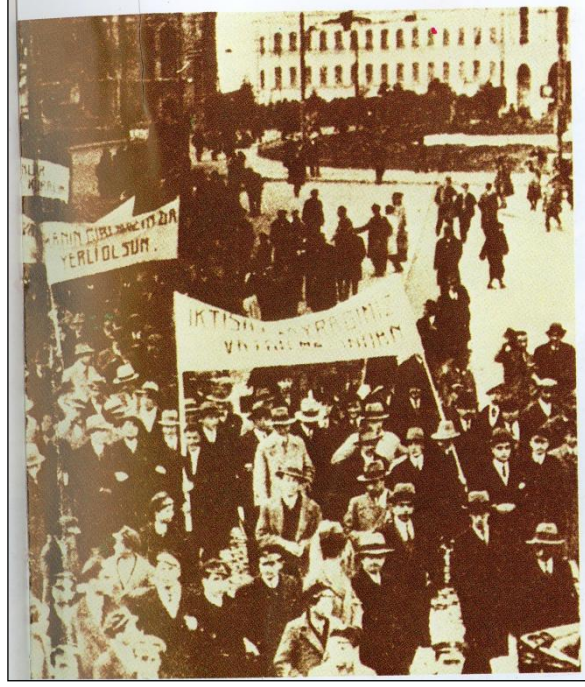
harekette bulunabilmek amacıyla kurulan Sümerbank'ın varolan sermayenin de düzgün dağılımını sağlayacağı konusuna değinilir. Sümerbank'ın aynı zamanda ülkedeki sanayiinin devamlılığına hizmet edebilmesi için kurumun yüksek mühendisler ve uzman personel yetiştirmesi konusunda da aktif bir şekilde çalışacağıının sinyalleri verilir. Ek 1'de gerekçeye ait orjinal metin görülebilir. Gerekçede yer alan Sümerbank'ın kuruluşuna ait bazı bölümler şu şekildedir:

“...Bir an evvel sanayileşmek gayesini güderken Sümerbank'ın memleket iktisadiyatına uygun ve devlet programında ilk önce kurulması istenilen sanayi şubelerinin tesisinde milli ve hususi teşebbüslerle beraber çalışması esasına layhada yer verilmiştir. Bununla beraber bankanın bu selahiyeti Hükümetin müsaade ve tasvibine bırakılmıştır. Milli tasarruf hamlesine inkişaf ve kuvvet vermeğe çalışıldığı bu devirde biriken sermayelerin memleket iktisadına faydalı olacak tarzda emniyetli işlerde kullanılmasının bu husustaki mesaiyi daha fazla müsmir kılacağı düşünülerek Sümerbank'ın sahibi bulunacağı fabrikalar hisselerinden bir kısmının Türklerin ve Türk teşekküllerinin eline geçmesi muvafik görülmüştür. Banka bu suretle nakte çevireceği kıymetlerle yeni yeni sanayi şubelerinde faaliyete girişmek imkânlarını elde etmiş olacaktır...”

1. Dünya Savaşı'ndan sonra büyük bir sarsıntıya uğrayan Türkiye'de, 1930'lu yıllarda sanayi planları yapılmaya başlanmıştır. Bu konuda Z. Toprak, Sümerbank'ın *kapalı köy ekonomisini çözerek, kır-kent bütünselliğini sağladığını, köylünün pazarla bütünleşmesinde önemli bir rol oynadığını* belirtmiştir.³ Sümerbank 1934 yılında satış işlerini daha organize bir şekilde yürütmek için Sümerbank Yerli Mallar Müdürlüğü'nü kurar. Burada amaç, temelde Sümerbank fabrika mallarını tüketiciye tanıtmak olacaktır. İkinci dünya savaşı yıllarında ortaya çıkan kıtlık bazı temel maddelerin fiyatlarını denetim altına almıştır. Fiyatlar özellikle giyim eşyaları, pamuk, yün ve ipek ipliği alımları konusunda düzenlenmiştir.⁴ Aynı zamanda da Toprak'ın belirtmiş olduğu gibi yerli malı pazarlarıyla yerel ekonominin güçlenmesinde önemli teşvikler yaratılmıştır.

³ Daha fazla bilgi için Bkz. Zafer Toprak, **Sümerbank**, Creative Yayıncılık,1988,s.7

⁴ 1946'da Sümerbank'ın yurdun dört bir yanında 43 mağazası bulunmaktadır. Halka merkezlerde doğrudan perakende satış yapılmaktadır. **y.a.g.e.** s.53-55

Fotoğraf 1: Türk halkı yerli mallarının kullanımına ilişkin bir yürüyüşte görülmektedir (Toprak, 1988, s.45)

Fotoğraf 2: “Sümerbank mamulleri zarafetin sağlamlığın kalitenin sembolüdür” sloganlı Sümerbank ürün grubunu gösteren afiş (Sümerbank dergisi, 1966)

Fotoğraf 3,4: İhap Hulusi tarafından yapılan afişler (Toprak, 1988)

Yerli mallar pazarlarıyla sağlanan geniş bir satış ağı kırsal kesimin tüketim görüntüsünü kısa sürede etkilemiştir ve ulusal ekonominin normları ışığında toplum giderek daha bütünleşmiş bir hal almıştır. Bahsedilen bütünleşmiş hal toplumun her sınıfına ait kadının bir örnek çiçekli *basma* elbiseleriyle poz verdikleri fotoğraflarda da rahatça görülebilir (Bkz. Fotoğraf 5).⁵

Özellikle yaz mevsimlerinde kullanılan pamuklu kumaşlara *basma* denmekte olup kışın ise sıcak tutması açısından *pazen* kumaşlar yaygın bir şekilde üretilmiştir. Kumaşlar az renk kullanımı ile dikkati çekmekte olup üretim teknolojisinde de uzun yıllar rulo baskı tekniğinin kullanıldığı bilinmektedir.⁶

⁵ Oya Baydar, Dilek Özkan(ed.), **75 Yılda Değişen Yaşam Değişen İnsan Cumhuriyet Modaları**, Tarih Vakfı Yayınları, İstanbul, 1999

⁶ Bu konuda bir dönem İzmir Halkapınar Basma Sanayii'nde çalışan Yard. Doç. Dr. Özlenen Erdem İşmal ile yapılan sözlü tarih görüşmesinde Sumerbank'ın 1980'li yıllardan sonra sadece pamuklu kumaş değil özellikle pamuk-polyester, pamuk-viskon gibi karışım kumaşlardan da üretim yaptığı öğrenilmişti (Doç.Dr. Özlenen Erdem İşmal ile yapılan görüşme notları, Aralık 2009, İzmir)

Fotoğraf 5: Sümerbank Şıklığı,1944, Sümerbank pazenlerinden örnekler (75 Yılda Değişen Yaşam Değişen İnsan: Cumhuriyet Modaları, Bilanço'98, Tarih Vakfı Yayınları, İstanbul, 1999)

Türkiye için 1950-1960 yılları arası siyasi ve ekonomik açıdan hem çok partili dönemin başlangıcıdır hem de Amerika ile yeni ilişkilerin kurulduğu bir dönemdir. Amerika ile Ekonomik İşbirliği Anlaşması'nın imzalanmasıyla birlikte topluma Amerikan yaşam biçimi hakim olmaya ve aile yapısı da bu değerlere göre biçimlenmeye başlamıştır.1950'den itibaren Demokrat Parti hükümetleri, özel girişimleri, bol kredi ile destekleyerek liberal bir iktisat politikası benimsemiştir.⁷ Özellikle de toplumun büyük kentlerde yaşayan hemen her kesimi, yapılan ekonomik yardım sonucunda ve kitle iletişim araçlarının desteğiyle yeni tüketim alışkanlıkları için özendirilmiştir.

1950'li yıllardan sonra özellikle şehirlerde artan ekonomik canlılık nedeniyle az gelişmiş bölgelerden büyük kentlere göçler başlamıştır. Özel teşebbüsler ile birlikte kentleşme artmıştır. Göçen halkın çoğu şehirli olamamıştır ve şehirdeki yaşam ve kültürel yapıya adapte olma savaş haline gelmiştir. Şehirde giyim kuşamdan yemek kültürüne kadar bir takım farklılıklar karşısında zorlanmalar olmuştur. Varlıklı ailelerden göçenler yeni yapılarda kısa sürede kent yaşamına ayak uydurmuşlardır. Varlıklı olmayan ve umut peşinde göçenler ise kentin sınırlarında

⁷ Halil İnalcık, **Türkiye Tekstil Tarihi Üzerine Araştırmalar**, Seçme Eserler: 1, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, 1. Baskı, İstanbul,2008, 153 s.

gecekondu denilen yeni yerleşim bölgeleri oluşturmuşlardır.⁸ Bu dönüşüm sürecinde Sümerbank kumaşları orta, alt sınıf için de erişilebilir bir malzeme haline gelmiştir. Sümerbank kumaşları önce toplumda yerli malı kullanımını pekiştirmiş ve aynı zamanda da dayanıklı, ucuz ve dar gelirli olan halkın tercih ettiği kumaşlar olmuştur.

Amerikan yaşamının giysilerde en belirgin ortaya çıktığı örnekler ise Türk kadın giyim modasını yoğun biçimde etkilemiştir. 1950’li yıllarda nüfusun büyük bir çoğunluğunun köylerde yaşadığı⁹ bir ülkede, Sümerbank basmaları batılı moda dergilerinden takip edilen modellere uygun bir şekilde evlerde dikilerek Türk kadını için yeni giysi alternatifleri yaratılmıştır. Modeller aynı zamanda gerek Sümerbank tarafından basılan dergilerde çeşitli kalıplarla ve düzenlenen defilelerle ulus çapında hemen hemen her sınıftan kadının giyiminin bir parçası olmuştur.

Fotoğraf 6,7: Sol:Yaşlı bir hanım kendi dikmiş olduğu pazen elbisesi ile görülüyor (Nurten Tuzlacı fotoğraf arşivi) Sağ: Sümerbank defilesi ile 1970’li yılların giysi modası (Sümerbank Aylık Endüstri ve Kültür Dergisi, Şubat, 1971, Sayı:104)

⁸ Günsel Koptagel-İnal, Toplumsal Değişim İçinde Türk Kadınının Psikososyal Kimliği, **Türkiye’de Kadın Olgusu:Kadın Gerçeğine Yeni Yaklaşımlar**, Nejla Arat (haz), Say Yayınları,1995,s.104

⁹ Ferhunde Özbay, “Kadınların Ev İçi ve Ev Dışı Uğraşlarındaki Değişme”, **1980’ler Türkiye’sinde Kadın Bakış Açısından Kadınlar**, Şirin Tekeli (ed.), İletişim Yayınları, İstanbul,1995,s.140-143

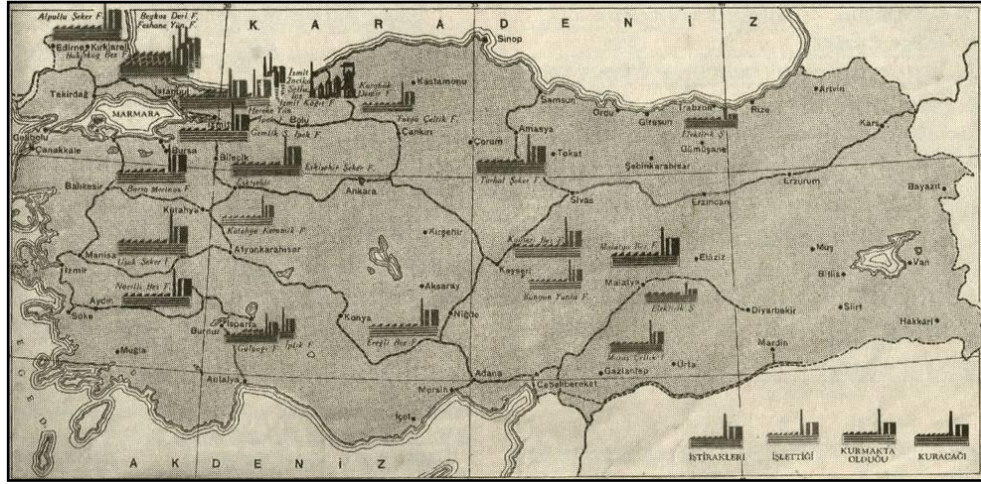

Fotoğraf 8: Sümerbank kumaşlarından hazırlanmış elbise modelleri (Sümerbank Aylık Endüstri ve Kültür Dergisi, Ağustos,1974, Sayı:2)

11 Temmuz 1933 tarihinde kurulan Sümerbank'ın 1933-1950 yılları arası kuruluş ve gelişim dönemleri, 1950-1972 yılları arası olgunluk yılları olarak değerlendirilebilecekken, 1972 yılı sonrası yeni bir kimlik arayışı dönemidir.¹⁰ 1950-1980 yılları arasında da Sümerbank, Sanayi ve Maden Bankası'ndan devralarak işe başladığı 4 fabrikasını ilkel bir üretim atölyesi olmaktan kurtarmış ve teknolojik aşamaların gereği olan yatırımları yaparak modern işletme görünümüne kavuşturmuştur. Aynı zamanda ülke genelinde sağladığı istihdam konusunda da

¹⁰ Zafer Toprak, **Sümerbank**, Creative Yayıncılık,1988

başarı sağlamış bir kurum olmuştur.¹¹ Ancak 1985 yılından sonra Sümerbank artık bir değişim dönemine girmiştir ve başkalaşmıştır. 1930'larda biçimlenen organizasyon düzeni içinde, iki savaş arası devletçiliğin gerekleriyle oluşan ve bunu uzun yıllar başarıyla sürdüren yapı değişen dünya ve ülke gerçekleriyle hızlı büyüyen Türkiye ile uyum sağlamakta güçlük çekmiştir.¹² Sümerbank özelleştirme kapsamına alındığı 1987 yılına kadar da yerli sanayinin simge isimlerinden biri olarak artık üretimini durdurmuş ve son mağazalarını da kapatmış durumdadır.¹³

Fotoğraf 9: Yıllık sanayi kalkınma planına göre açılan Sümerbank fabrikalarının gösteren harita (Sümerbank, Devlet Basımevi, İstanbul, 1937).

¹¹ Cumhuriyet'in 50. Yılında Sümerbank, Genel Müdürlük Araştırma ve Planlama Müdürlüğü Uzmanları, Genel Müdürlük İhtisas Şubeleri ve İşletmeleri, Baskı: Araştırma ve Planlama Müdürlüğü ile Konjonktür ve Neşriyat Müdürlüğü, Tisa Matbaası, 1973, s.7 1981 yılında dönemin Sümerbank genel müdürü ve yönetim kurulu başkanı olan Remzi Yücebaş şöyle demiştir: *Kurtuluş Savaşı'ndan sonra ekonomik şartların son derece ağır olduğu ve her şeyin dışarıdan alındığı bir devirde Sümerbank'ın Türk sanayinin kurulması, gelişmesi ve güçlendirilmesinde yüklenmiş olduğu görevleri başarı ile yerine getirmesi, yurdumuzu fabrikalarla donatması ve ürettiği malları kendi mağazalarında satması ile artık kendi malını kullanan büyük milletimizin güvenini kazanması bizim için mutluluk kaynağı olmaktadır.* **Sümerbank 100. Yıl Dergisi Özel Sayısı**, Sayı:211,1981

¹² Zafer Toprak, **Sümerbank**, Creative Yayıncılık, 1988, s.87

¹³ Ahmet Ergen, **Sümerbank tarihe karışıyor**, Güncelleme: 10:23 TSİ 05 Ekim 2006 Perşembe <http://www.ntvmsnbc.com/news/386961.asp>

1.2.İzmir Halkapınar Basma Sanayii Müessesesi

19. yüzyıl genel olarak Türk sanayinin çeşitli sorunlarla iç içe bulunduğu bir dönemdir. Çünkü geleneksel üretim yollarını henüz tam olarak yenileyememiş olan Türk sanayi, Batı sanayinin çok hızlı değişimi ve etkili gücü karşısında ciddi şekilde zorlanmaktadır.¹⁴ 17 Şubat 1923 yılında Atatürk tarafından İzmir’de yapılan “Türkiye İktisat Kongresi” yeni Türkiye’nin kalkınma düzeninin biçimlendirmesinde çok önemli rol oynamıştır. Bu önemli kongre ile birlikte “Yerli Malları” sergisi ve özellikle de dokuma ve halı ile ilgili girişimler ortaya çıkmıştır.¹⁵

Devlet, özellikle kendi eliyle kurduğu ve yönettiği herhangi bir sanayi tesisi için, Anadolu’da kırsal bir alan seçmek yerine o yılların önemli ekonomik/ticari ve kültürel merkezleri olarak bilinen Kayseri, Malatya, Nazilli hatta İzmir gibi şehirleri seçmiştir.¹⁶ İzmir bu anlamda Sümerbank fabrikasını açılması açısından stratejik bir öneme sahip olmuştur.

Birinci Beş yıllık Sanayii Planı’nın kombine halinde öngördüğü ilk pamuklu tesisi, Sovyet kredisi ile kurulan Kayseri Bez Fabrikası olmuştur. İnşa ve montajı iki yıldan az bir sürede tamamlanan fabrika 16 Eylül 1936’da işletmeye açılmıştır. Makinelerinin Sovyetler Birliği’nden geldiği fabrikada pazen, perdelik ve mobilyalık gibi kalın dokuma üretimi yapılmıştır. Kayseri Bez Fabrikası’nın kurulumunun hemen ardından ise Ereğli Bez Fabrikası 4 Nisan 1937’de üretime geçmiştir. Bu fabrikada açılan diğer fabrikalara göre daha ince bezler üretilmiştir. Bu fabrikada da merserizasyon, kasar, top boyama, iplik boyama ve apre birimleri bulunmaktadır. Daha ziyade dokuma ve iplik ağırlıklı üretim yapan bu fabrikaların ardından ise ülkede geniş çapta kurulan ilk basma fabrikası olan Nazilli Basma Fabrikası 9 Ekim 1937’de üretime geçmiştir. Basma makineleri ve bir kısım terbiye makineleri hariç fabrikanın diğer bütün makine, türbin ve kazanları Sovyet kredisi ile Sovyetler Birliği’nden getirilmiştir. Fabrika Zafer Toprak tarafından verilen bilgiye göre yılda

¹⁴ Önder Küçükerman, **İzmir Limanı ve Isparta Halı Fabrikası**, Sümerbank/Sümerhalı, 1. Basım, Dizgi, film,baskı,cilt: Cömert Matbaacılık A.Ş., İstanbul,1990,s.87

¹⁵ **y.a.g.e.**,s.145

¹⁶ Burak Asiliskender, Cumhuriyet Sonrası Kalkınma Hareketi Olarak Sanayileşme ve Mekansal Değişim, **Türkiye Araştırmaları Literatür Dergisi**, Cilt:7, Sayı:13, 2009, 153-169,s.161

23.120.000 metre basma üretecek kapasiteye sahiptir. Başlıca mamulleri arasında da halk tipi ince basma, tobralko ve pazen bulunmaktadır.¹⁷

Bu işletmelerin ardından 2 Şubat 1938 yılında Bursa Merinos, 1940 yılında Malatya Bez ve İplik Fabrikası, 1947'de Kastamonu Kendir Sanayi fabrikaları faaliyete geçmiştir. 1947 yılında aynı zamanda Halkapınar Dokuma Fabrikası da üretime geçmiş ve bu fabrika ivedili sanayii planında yer alan ve İzmir'de kurulması öngörülen büyük pamuklu kombinasyonunun nüvesini oluşturmuştur.¹⁸ İkinci Dünya Savaşı döneminde, 1942-43 yıllarında Kayseri ve Nazilli fabrikalarında dokuma işçilerinin bir kısmının askere alınışı nedeniyle fabrikalarda yüzlerce tezgah boş kalmıştır. Sümerbank ihtiyacı göz önünde bulundurularak 100-150 tezgahı İzmir'e taşımayı ve yörelerden sağlanabilecek iş gücüyle bu tezgahları işletmeyi düşünmüştür. Halkapınar'da bu amaçla bir bina satın alınmış ve gerekli düzenlemelere girişilmiştir, ancak bu arada Kayseri ve Nazilli fabrikalarının işçi açığı kapatılmış, tezgah nakli yerine İzmir için bir İngiliz firmasına 140 yeni tezgah sipariş edilmiştir. Fabrikanın montajı 1946 yılında tamamlanarak, 1947'de üretime geçilmiştir. Toplam 140 tezgahın yıllık üretim kapasitesi 4.500.000 metre bezdir. Elde edilen ham bezler, boya apre ünitesi bulunmayışı nedeniyle Nazilli basma fabrikasında basmaya dönüştürülmektedir.¹⁹

İzmir Basma sanayinin temeli ise ancak 1949'da atılabilmiştir. İplik ve dokuma işletmeleri 5 Kasım 1953 tarihinde, basma işletmesi ise 1 Ocak 1955 tarihinde işletmeye alınmıştır. Konfeksiyon sanayii kuruluş ve gelişimine temel oluşturmak üzere 1970 yılında fabrikanın bünyesinde bir pilot hazır giyim projesinin uygulanmasına başlanmış, proje 1972 yılında gerçekleşmiştir. Aynı dönemde çıkan Sümerbank dergisinde fabrikada 1960 yılı sonunda çalışan işçi sayısı 1668, memur sayısı ise 136 olarak belirlenmiştir.²⁰ E. Dölen'in belirttiğine göre ayrıca fabrikada

¹⁷ Zafer Toprak'ın Sümerbank isimli çalışmasında bahsedilen fabrikaların açılışına ve teknik özelliklerine ilişkin ayrıntılı bilgiler verilmektedir. Zafer Toprak, **Sümerbank**, Creative Yayıncılık, 1988, s.38-47

¹⁸ Zafer Toprak'ın Sümerbank isimli çalışmasında bahsedilen fabrikaların açılışına ve teknik özelliklerine ilişkin ayrıntılı bilgiler verilmektedir. **y.a.g.e.**, s.38-47

¹⁹ **y.a.g.e.**, s.87

²⁰ **y.a.g.e.**, s.47

basma, pazen, saten, emprime, merserize döşemelik, divitin, hasse ve pike gibi kumaşlar üretilmektedir.²¹

Fotoğraf 10: İzmir Basma Sanayi Müessesesi (Cumhuriyet'in 50. Yılında Sümerbank, Genel Müdürlük Araştırma ve Planlama Müdürlüğü Uzmanları, Genel Müdürlük İhtisas Şubeleri ve İşletmeleri , Baskı: Araştırma ve Planlama Müdürlüğü ile Konjektür ve Neşriyat Müdürlüğü, Tisa Matbaası,s.60)

Cumhuriyet'in 23. yılı nedeniyle basılan bir başka kaynakta ise fabrikanın bünyesi içinde konfeksiyon sanayinin kuruluş ve gelişimine temel teşkil etmek üzere 1970 yılında bir pilot konfeksiyon projesinin uygulanmasına başlandığı belirtilmektedir. Bu proje 1972 yılında gerçekleşmiş olup, 1973 yılı sonuna kadar tam kapasiteye ulaşmıştır. O dönemki işletme sermayesi 90 milyon liradır. Fabrikanın iplik ünitesi, 32.644 iş ile 4515 ton iplik üretim gücüne sahiptir. Dokuma ünitesi 972 tezgahla 29.362.000 metre pamuklu dokuma üretebilecek güçtedir. Müessesede üretilen iplikler genellikle dokuma imalatında kullanıldığından, satışların büyük bir kısmını mamul dokuma teşkil etmektedir. Mamuller iç ve dış

²¹ Emre Dölen, **Tekstil Tarihi**, Marmara Üniversitesi Teknik Eğitim Fakültesi Yayınları No:92/1 Matbaa Eğitimi Bölümü Yayın No:6, İstanbul, 1992, s.443,444

piyasada çok tutulmakta, modaya uygun renk ve desenlerle halkın büyük ilgisini çekmektedir.²²

Bir başka kaynakta 1953 yılında işletmeye açılmış olduğu belirtilen fabrikada üretim olarak çeşitli renklerde ve desenlerde emprimeler, döşemelik kumaşlar, flanel, divitin üretildiği belirtilmektedir. Gerek çeşit gerekse de ürün kalitesi açısından da hazır giyim ünitelerinde de başta elbise, bluz, pantolon, şort, bermuda, gecelik, eteklik olmak üzere kadın giysileri; erkek pijamaları, gömlekler ve ayrıca da çarşaf, nevresim, komple yatak takımları üretilmektedir. Fabrika daha önce de belirtildiği gibi iplik üretim, dokuma ve hazır giyim ünitelerinden oluşmaktadır. İplik üretimi minimum 6 Ne, maksimum 30 Ne üzerinden yapılmaktadır. Kullanılan tezgahların enleri de 115 cm olarak belirtilmiştir. Baskı tekniği olarak da rulo baskı, rotasyon baskı, film baskı teknikleri kullanılmakta, dokunan mamuller merserize işlemlerinden geçirilmektedir.²³

Fotoğraf 11: İzmir Basma Sanayi Müessesesi'ne ait 31 Temmuz 1961 tarihli bir resim (Sümerbank Aylık Endüstri ve Kültür Dergisi, Temmuz 1961, Cilt: 1, Sayı:1, Devlet Nüshası, İsmail Öztürk Arşivi, 31 Temmuz 1961,s.29)

²² Cumhuriyet'in 50. Yılında Sümerbank, Genel Müdürlük Araştırma ve Planlama Müdürlüğü Uzmanları, Genel Müdürlük İhtisas Şubeleri ve İşletmeleri , Baskı: Araştırma ve Planlama Müdürlüğü ile Konjonktür ve Neşriyat Müdürlüğü, Tisa Matbaası,s.60-63

²³ Sümerbank, Yayına Hazırlayan: Pay Ajans, Alaş Matbaacılık, tarihsiz, s.43

İzmir Basma Sanayi Müessesesi tarafından konfeksiyon makinelerini imal eden Alman Pfaf. Ducker ve Kuris firmaları ile İtalya Rimoldi firmasından gelen makinelerin montajı Temmuz 1972 ayında tamamlanmış ve tecrübe işletmesine geçilmiştir. Yıllık kapasitesi 60.000 gömlek ve pijama olan tesisin Kasım 1972 yılından itibaren kesin işletmeye geçmesi programlanmıştır. O dönemde 157 makine ile işletmeye alınan pilot tesiste idareci ve işçi olarak 75 kişi çalışmakta olup bu sayının arttırılması, 175'e çıkarılmasının planlandığı belirtilmiştir.²⁴

İzmir'de özellikle 4 Haziran 1979'da hazır giyim sanayinin temelinin atılmasının nedeni yöredeki pamuk üretimi ve onu işleyen bir sanayinin olması olarak belirtilmiştir. Aynı zamanda İzmir Türkiye'de bir moda merkezi olarak görülmektedir. Büyük parti siparişler için fason çalışacak firmalar İzmir ve yöresinde kolaylıkla bulunmaktadır.²⁵ 1974-75 yılları arasında Sümerbank'ın ürettiği malların doğrudan doğruya tüketiciye ulaşmasını sağlamak amacıyla dağıtım ve pazarlama örgütünün etüt edilmesini ve Sümerbank'ın yapısına en uygun örgüt türünün seçilmesini amaçlayan bu etüdün de 1974 yılı içinde bitirileceğini belirten bir karar çıkarılmıştır. Bu kapsamda da İzmir'de Mağazalar Müdürlüğü kurulması planlandığı öğrenilmektedir.²⁶ 1979 yılında ise Konak Büyük Mağaza'nın "Konak Departmanlı Büyük Mağaza" isimli açılışı da yine işletmecilik açısından yepyeni bir anlayışı sergilemiştir. 1979 yılında çıkan Sümerbank dergisinde açılış ile ilgili söylenen şu sözler çarpıcıdır: "....halkımız en iyiyi, en güzeli, en ucuzu ve en makbulünü Sümerbank'ta bulur. Bu nedenle müşterilerimiz mağazamızdan içeriye adımlarını güvenle atarlar...."²⁷ Bu mağaza 25.12.1978 yılında İzmir Konak meydanında hizmete girmiştir.²⁸

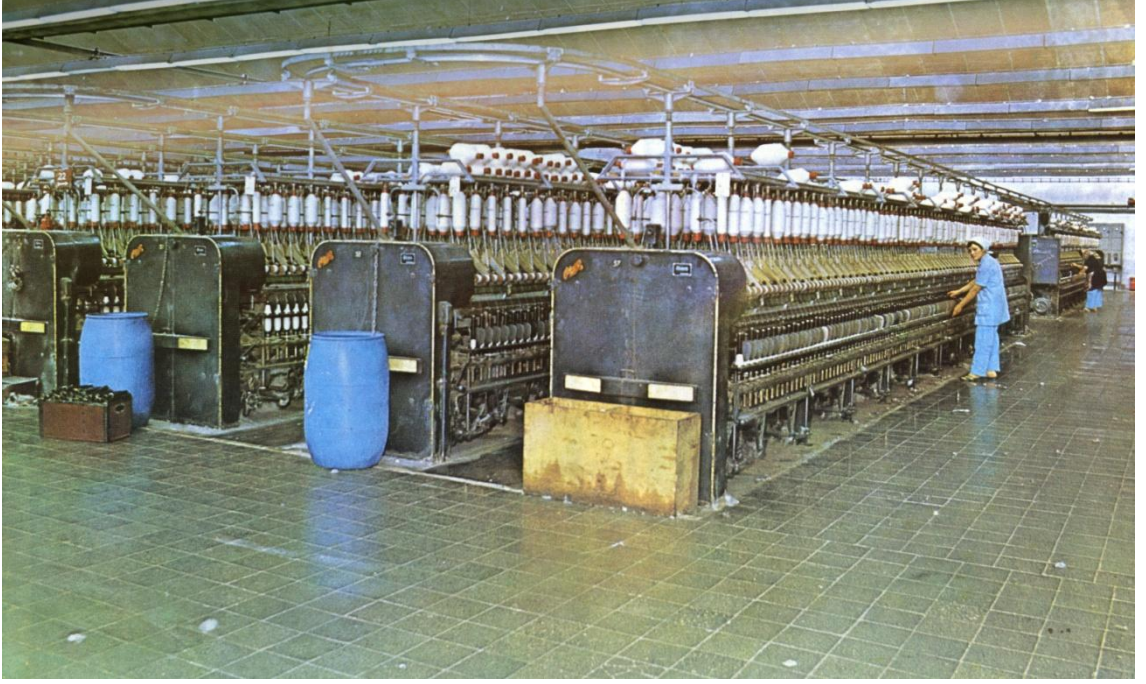
²⁴ **Sümerbank'ın Aylık Endüstri ve Kültür Dergisi**, Ağustos 1972, TİSA Matbaacılık Limited Şirketi, Ankara, 1972, sayı:122, Cilt:11, s.5

²⁵ Mahmut Bi, Büyük Mağazacılıkta Sümerbank, **Sümerbank'ın Aylık Endüstri ve Kültür Dergisi**, Ağustos 1979, Yargıçoğlu Matbaası, Ankara, 1979, sayı:205, Cilt:18, s.46

²⁶ **Sümerbank'ın Aylık Endüstri ve Kültür Dergisi**, Ocak 1974, Sanayi Nefise Matbaası, Ankara, 1973, sayı:139, s.20

²⁷ **Sümerbank'ın Aylık Endüstri ve Kültür Dergisi**, Ağustos 1979, Yargıçoğlu Matbaası, Ankara, 1973, sayı:206, Cilt:18, s.6

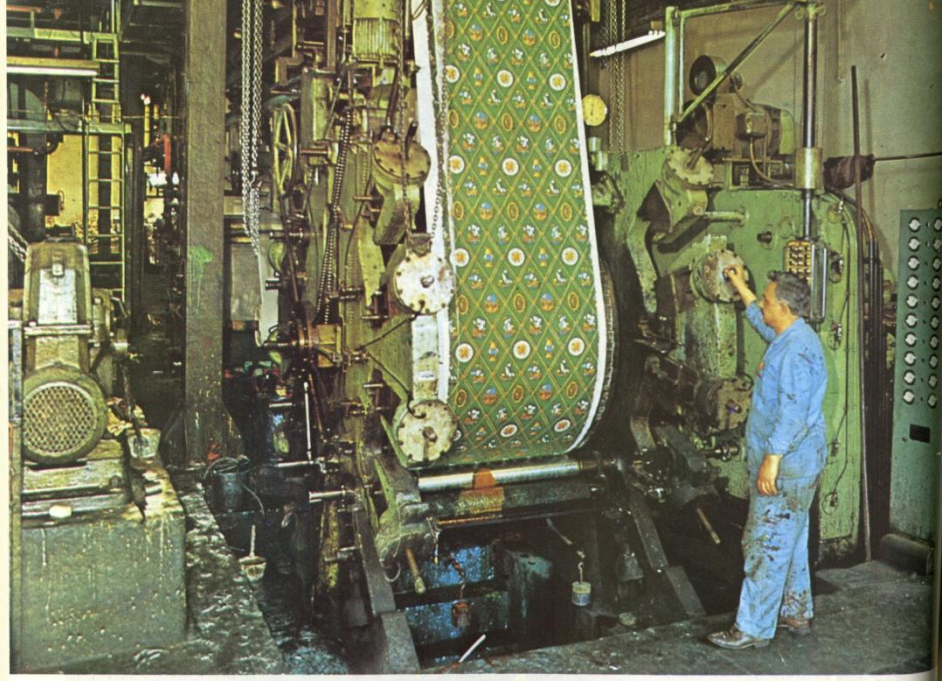
²⁸ **Sümerbank'ın Aylık Endüstri ve Kültür Dergisi**, Ağustos 1979, Yargıçoğlu Matbaası, Ankara, 1979, sayı:205, Cilt:18, s.60

Fotoğraf 12: İzmir Basma Sanayi Müessesesi tek büküm ring makineleri (Cumhuriyet'in 50. Yılında Sümerbank, Genel Müdürlük Araştırma ve Planlama Müdürlüğü Uzmanları, Genel Müdürlük İhtisas Şubeleri ve İşletmeleri , Baskı: Araştırma ve Planlama Müdürlüğü ile Konjonktür ve Neşriyat Müdürlüğü, Tisa Matbaası,s.25)

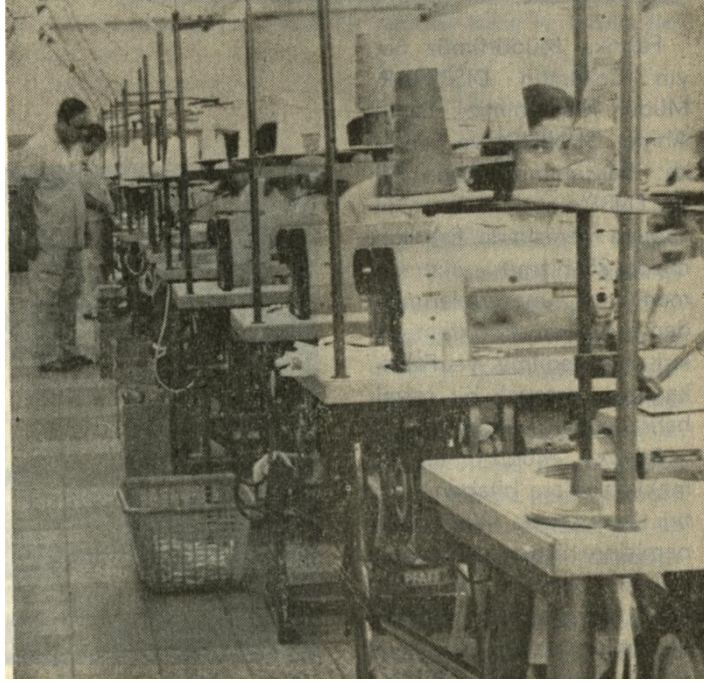
Fotoğraf 13: İzmir Basma Sanayi Müessesesi hazır giyim atelyelerinden bir görünüş (Cumhuriyet'in 50. Yılında Sümerbank, Genel Müdürlük Araştırma ve Planlama Müdürlüğü Uzmanları, Genel Müdürlük İhtisas Şubeleri ve İşletmeleri , Baskı: Araştırma ve Planlama Müdürlüğü ile Konjonktür ve Neşriyat Müdürlüğü, Tisa Matbaası,s.25)

Fotoğraf 14: İzmir Basma Sanayi Müessesesi rotatif baskı makinesi (Cumhuriyet'in 50. Yılında Sümerbank, Genel Müdürlük Araştırma ve Planlama Müdürlüğü Uzmanları, Genel Müdürlük İhtisas Şubeleri ve İşletmeleri, Baskı: Araştırma ve Planlama Müdürlüğü ile Konjonktür ve Neşriyat Müdürlüğü, Tisa Matbaası,s.26)

Fotoğraf 15: İzmir Basma Sanayi Müessesesi'nden gömlek ve pijama imalatı sırasında (Sümerbank Aylık Endüstri ve Kültür Dergisi, Ağustos 1972, Sayı:122, s.5)

Fotoğraf 16: İzmir Basma Sanayi Müessesesi'nden gömlek ve pijama imalatı sırasında (Sümerbank Aylık Endüstri ve Kültür Dergisi, Ağustos 1972, Sayı:122, s.5)

Ağustos 1989- Mayıs 1997 yılları arasında İzmir Sümerbank'ta baskı bölümü şefi olan Doç. Dr. Özlenen Erdem İşmal ile yapılan sözlü tarih görüşmesinde fabrika ile ilgili bazı bilgiler elde edilmiştir. İşmal'in belirttiğine göre İzmir Halkapınar Basma Sanayii'nin en büyük özelliği hammadde olarak giren pamuğun bitmiş ürün olarak çıkmasıdır. Fabrika entegre bir tesis olarak üretim yapan kurumsal bir fabrikadır. Görev tanımlarının oldukça net olarak belirlendiği fabrikada mühendisin, şefin, meydancının veya kasar bölümünde çalışan işçinin ne yapacağı kesin kurullarla bellidir. Bu anlamda özelleştirme bölümünden sonraki çöküş döneminde bile oldukça kurumsal çalışmalar yapıldığı bilinmektedir. Görevli formları oldukça önemlidir. Üretimden arta kalan hiçbir malzeme çöpe atılmaz, aksi takdirde para cezası vardır.²⁹

İşmal ayrıca fabrikanın basma ünitesinde kullanılan baskı teknikleri hakkında da çok önemli bilgiler vermiştir; 1960'larda fabrikada kullanılan en eski tekniğin *rollerplate* denilen bakır plaka tekniği olduğunu, daha sonra rulo baskı tekniğine geçildiğini belirtmektedir. Ardından da düz film şablonları, sonra da rotasyon makineleri kullanılmaya başlanmıştır. Büyük pano tarzı baskılar ve boyuna çizgili

²⁹ Doç.Dr. Özlenen Erdem İşmal ile yapılan görüşme notları, Aralık 2009, İzmir

pijamalık kumaşlar ve kupon tarzı kumaşlar düz şablon makinesinde (film druck) üretilmektedir. O yıllarda fabrika ihracat da yapmaktadır, hatta Amerika ve İtalya gibi ülkeler için “akar boyu” denen kumaşlar çok fazla üretilmektedir. Bir diğer önemli üretim şekli de askeriye ile ilgili ve aynı zamanda devletin diğer önemli bir kurumu olan okullara yapılan üretimlerdir. Bunların başında da YÖK çarşafı ve çeşitli bayraklar gelir. Baskılı kumaşların tip numaraları ile işleme sokulduğu bilinmektedir. Her kumaşa ait kaydedilen bilgiler aynı zamanda da kumaşın gramajı, çözgü-atkı sıklığı, isimden ziyade kodları, şablon numaraları gibi bilgileri de içermektedir.³⁰

³⁰ Doç.Dr.Özlenen Erdem İşmal ile yapılan görüşme notları, Aralık 2009, İzmir

1.3. İzmir Halkapınar Basma Sanayii Müessesesi'nde Bulunan Desen Albümleri

İzmir Ekonomi Üniversitesi Güzel Sanatlar ve Tasarım Fakültesi, 2006 yılında, Sümerbank'ın İzmir Halkapınar Tesislerinde bulunan ve tahrip olmaya yüz tutmuş pek çok malzemeyi İzmir İl Özel İdare Müdürlüğü'nün izniyle eğitimde kullanılmak üzere arşivleme çalışmalarına başlamıştır. İzmir Ekonomi Üniversitesi'ne getirilen arşiv öncelikle Dokuz Eylül Üniversitesi Güzel Sanatlar Fakültesi Geleneksel Türk Sanatları Bölümü Başkanı Prof. İsmail Öztürk öncülüğünde gerekli temizleme işlemleri yapılarak depolanmış ve koruma arşivi oluşturma amacıyla çalışmalar yapılmaya başlanmıştır.

2006'da yapılan bu çalışma neticesinde, fabrikaya ilk gidişte son derece tahrip olmuş malzemeler arasında öncelikle aşağıda maddeler halinde verilen malzemeler alınmıştır:

- ∞ Kartela Dosyalarının bulunduğu odadan 5102-10681 numara aralığındaki yaklaşık 5580 civarındaki kolilenmiş kartela dosyası
- ∞ 1947'li yıllardan başlayan ve farklı yıllara ait 193 adet kumaş kataloğu
- ∞ Çıkrık odasında bulunan kaç yıl önceden kaldığı bilinmeyen çok az miktarda düğme ve etiketler
- ∞ Bir adet hata panosu
- ∞ Kurumun kendi numaralandırma sistemine göre yaklaşık olarak 500 ile 3000 numara aralığındaki, rulolar halinde saklanmış baskı kalıpları
- ∞ 6 adet ahşaptan yapılmış askılık
- ∞ Basma Üretim Müdürlüğü'nün bulunduğu odadan 5 koli kadar ayrılan tekstil mühendisliği ile ilgili kaynak kitaplar
 - ∞ 281 adet tarihsiz parça kumaş
 - ∞ 5 adet bayrak
 - ∞ 1 adet kutu

Halkapınar tesislerinde oldukça kötü bir durumda bulunan arşivde 1950'li yıllardan itibaren başlayıp 2001 yılına kadar üretilen kumaş örneklerini barındıran kumaş albümleri koleksiyonu tespit edilmiştir. Ancak bulunan kumaş kartelalarının, albümlerin ve çeşitli malzemelerin yıpranmış bir vaziyette olduğu görülmüştür (Fotoğraf 17,18,19).

Fotoğraf 17: Halkapınar tesislerinde iç görünüm (Fotoğraf: F.Dilek Himam,2006)

Fotoğraf 18: Halkapınar tesislerinde iç görünüm; bazı kartelaların temizlenmeden önceki görüntüsü (Fotoğraf: F.Dilek Himam,2006)

Fotoğraf 19: Halkapınar tesislerinde baskı rulolarının bulunduğu bölüm (Fotoğraf: F.Dilek Himam,2006)

Fotoğraf 20: Halkapınar tesislerinde soyunma odalarında tespit edilen kumaş arşivlerinin saklandığı bazı çekmece sistemleri (Fotoğraf: F.Dilek Himam,2006)

Fabrikaya yapılan ilk ziyarette, basma imalatının yapıldığı ana bölümde vardiya amirinin odasında ve üretimin yapıldığı alan içinde ilk dikkati çeken dağınık haldeki kumaş albümleri olmuştur. Özellikle bu kumaş albümleri konusunda ilk başta edinilen izlenim, Sümerbank'ın arşivleme konusundaki düzeni olmuştur.³¹ Albümlerin bazıları buldukları bölgeye bağlı olarak güneş ışığı almamış olmasından dolayı iyi durumda kalabilmişlerdir.

Bunun yanısıra fabrikanın üst katlarında işçilerin soyunma odalarının yer aldığı bölgelere de gidilmiş buralardan da bazı Teksif³² dergileri, çeşitli kumaş parçaları ile bayraklar elde edilmiştir. Bulunan bayraklar içinde Türki Cumhuriyetler için üretilmiş bayraklar da vardır. Üretim alanında gerek baskı makineleri, gerekse de iplik makineleri görülmüştür, burada çalışan kişilerden alınan bilgilere göre makinelerin bir kısmı eritmek üzere hurdalıklara satılmış veya verilmiştir.

Fotoğraf 21: Halkapınar tesislerinde soyunma odalarında tespit edilen bayraklar arasında görülen Atatürk resmi basılmış kumaş örneği (Fotoğraf: F.Dilek Himam,2006)

³¹ Bu konuyla ilgili Doç. Dr. Özlenen Erdem İşmal ile yapılan görüşmede kumaşların fabrikada tip numaraları ile sınıflandırıldığı öğrenilmiştir. Sümerbank'ta üretimde çok fazla kumaş olmasından dolayı farklı müşteri kategorilerine göre de sınıflandırma yapılmaktadır.

³² Teksif dergileri Türkiye Tekstil Örmeye ve Giyim Sanayii İşçileri Sendikası Yayın Organı tarafından çıkarılan bir dergidir. Bahsedilen dergiler 2000'li yıllarda yayınlanmıştır.

Fabrika alanının trafo binasının bulunduğu b3lge de ziyaret edilmiş ancak taşınabilir bir malzeme bulunamamıştır. ıkırık odası olarak belirtilen odada bir adet çıkırık makinesi g3r3lm3ř ama alınamamıştır, ancak buradan bazı d3ęme, makara gibi malzemeler arşive getirilmiştir.

Fotoğraf 22: ıkırık makinesi (Fotoğraf: F.Dilek Himam,2006)

Fabrikaya yapılan ikinci ziyarette kumaş alb3mlerinin yanısıra bir başka alanda baskı için kullanılan desen negatiflerine ait baskı ruloları bulunmuştur. Bu rulolar da fabrika 3retim alanında raflı dolaplar içinde ve dağınık bir şekilde g3r3lm3ř olup arşive getirilmiştir. Arşivdeki desen negatiflerinin durumları iyi olup baskıya hazır halde oldukları belirtilebilir (Fotoğraf 19).

Fotoğraf 23,24: Askılar, çekmece ve dolap sistemleri (Fotoğraf: F.Dilek Himam,2006)

Bunun yanısıra fabrikada imalat sırasında yapılan numune baskılardan ve üretimden arta kaldığı düşünülen farklı uzunluklarda kumaş parçaları da tespit edilmiş ve arşive getirilmiştir. Fabrikada çalışanlardan öğrenildiğine göre burada bulunan kumaşların çoğu talan edilmiş, geriye bahsedilen kumaş parçaları kalmıştır.³³

Fotoğraf 25: Halkapınar tesislerinden iç görünüm(Fotoğraf: Güven İncirlioğlu,2006)

³³ Fabrikaya girişte bize yardımcı olan ve fabrika içinde gezdiren Sümerbank çalışanları bu konu hakkında bilgi vermişlerdir.

Fotoğraf 26: Fabrika alanında bulunan albümlerin toplanması (F.Dilek Himam,2006)

Fotoğraf 27: Halkapınar tesislerinden iç görünüm(Fotoğraf: Güven İncirlioğlu,2006)

Fotoğraf 28: Halkapınar tesislerinden iç görünüm (Fotoğraf: Güven İncirlioğlu,2006)

Fabrikadan alınan malzemeler öncelikle İzmir Ekonomi Üniversitesi'ne daha önce de bahsedildiği gibi İEU Güzel Sanatlar ve Tasarım Fakültesi Dekanı Prof. Dr. Tevfik Balcıoğlu'nun öncülüğünde fakülteye ait K Blok'ta yer alan ve Moda Tasarımı Bölümü'ne ait olan kısmında depolanmıştır.

Fabrikadan getirilen malzemeler öncelikle tozlarından arındırma işlemine tabi tutularak temizlenmiştir. Temizleme işlemi yaklaşık 1 hafta sürmüştür. İşlemin ardından albümler tarih sıralamalarına göre daha önceden hazırlanan dolaplara yerleştirilmişlerdir. Albümler üzerinde tarih olmayanlar ise ayrı bir yerde kutular içinde depolanmıştır.

Fotoğraf 29: Fabrika alanında bulunan albümlerin toplanması

Fotoğraf 30: Arşivden bir görüntü

Fotoğraf 31: Arşivden bir görüntü

Fotoğraf 32: Arşivden bir görüntü

Alınan kitaplar, sözlükler ve çok sayıda boyarmadde, kimyasallarla ilgili kataloglar raflara sırayla yerleştirilmiştir. Kitaplar arasında işçilere ait vardiya defterleri ve ajandalar da bulunmuştur.

Depolama alanında tarih sıralamasına göre yerleştirilen albümlerin bulunduğu arşivde öncelikle bu albümlerin nasıl temizleneceği, korunacağı konusunda Dokuz Eylül Üniversitesi Güzel Sanatlar Fakültesi Geleneksel Türk Sanatları Bölümü'nden bilgi edinilmiştir. Albümde yer alan kumaşlar %100 pamuklu kumaşlar olduğundan temizleme ve koruma çalışmaları buna göre biçimlendirilmiştir. Ardından ise bir envanter çalışması yapılmıştır. Arşiv bu alanda yaklaşık 4 yıl kalmış, 2010 yılında yeni fakülte binasında başka bir alana taşınmıştır.

Fotoğraf 33: Arşivin taşınmasına ait bir görüntü ve arşivde bulunan Teksif dergilerine ait bir dergi kapağı örneği

Fabrika binasından birçok desen albümü, çeşitli düğmeler, etiketler, panolar, rulolar halinde saklanmış baskı kalıpları, ahşap askılar, kaynak kitaplar ve kataloglar, parça kumaşlar alınabilmektedir. Albümlerin bir kısmının fabrika içinde ışık almayan dolaplardan temin edildiği için kumaş renklerinde bozulma olmadığı gözlemlenmiştir. Ayrıca nem ve çeşitli darbelerle zarar görmüş pek çok albüm tespit edilmiştir.

Fotoğraf 34: Elde edilen kumaş albümlerinde yer alan lekeli bir kumaş numunesi (Aralık,2010)

Fabrikada çalışan ve bu çalışma süresince oldukça fazla yardımı olan eski bir Sümerbank çalışanı İhsan Küreken'den burada yer alan albümlerin Halkapınar'da yaşayan bazı kimseler tarafından yakıt olarak kullanmak üzere tahrip edildiği, aynı

zamanda da binada bulunan makinelere ait alüminyum ve bakır baskı silindirlerine ait parçaların da satıldığı veya eritilerek kullanıldığı öğrenilmiştir. Bu nedenle fabrika içinde yapılan alan çalışmasında tehlikeli olabilecek bölgelere gidilememiş sadece Basma İşletmesi ve iki adet ofis dışında trafo binasına gidilebilmiştir. Bu alanlarda göze çarpan malzemeler kurtarılabilmektedir.

Fotoğraf 35,36: Binaya girerken (Fotoğraf: Dilek Himam), Halkapınar tesislerinde iç görünüm (Fotoğraf: Güven İncirlioğlu)

Tez çalışmasında arşive getirilen malzemeler içinde araştırma açısından kumaş albümlerinin ele alınması gerektiği düşünülmüştür. Tespit edilen albümler, en eskileri 1956 yılına ait olup 2001 yılına kadar olan üretimi gösteren baskılı kumaş albümlerinden oluşmaktadır. Yapılan ilk envanter çalışmasında 7456 adet albüm tespit edilmiştir. Sayıca bu kadar fazla albümü incelemek oldukça zor olduğundan albümler içinden seçimler yapılmıştır. Bu konuda daha fazla bilgi 2. Bölüm'de 2.3. *Desen Albümlerinin İncelenmesi* başlığı altında ele alınmıştır.

2. BÖLÜM DESEN ALBÜMLERİNİN ARŞİVLENMESİ, KORUNMASI VE İNCELENMESİ

2.1.Desen Albümlerinin Arşivlenmesi

Arşivleme çalışmaları, öncelikle tarihsel malzemenin ömrünü uzatmak ardından da araştırmacıların bu malzemeye kolay ulaşımını sağlamak amacıyla yapılır.

Günümüzde kültürel mirasın belgelenmesinde farklı teknikler kullanılmakta ve bu konu teknolojik gelişmelere paralel olarak hızla gelişmektedir. Kültürel mirasın çeşitli fiziksel, sosyal, ekonomik, kültürel, tarihsel yönlerine ilişkin çeşitli nitelik ve ölçekte bilgi üretilmesi yanında, üretilen çok miktardaki verilerin toplanması, bir araya getirilmesi ve değerlendirilmesinden oluşan belgeleme süreci, koruma çalışmalarına paralel bir süreçtir. Bu süreçte kavramsal ve yapısal standartlar oluşturmak gerekmektedir. Koruma altına alınan tekstiller, sahip oldukları kültürel, tarihsel ve sanatsal özelliklerinden dolayı belge niteliği taşırlar bu yüzden doğru ve eksiksiz olarak kayıt altına alınması gerekmektedir. Söz konusu tekstillerin, işlevleri ile birlikte, doğal ortamına yakın bir şekilde, yardımcı öğelerinin yanında sergilenmesi, müzelere kazandırılmalarının, kültürel değişim ve sürdürülebilirlik açısından önemi büyüktür.³⁴

Arşivlemede ilk aşamada, teknik analizi yapılan tekstil ürününe ait kimlik bilgilerinin ayrıntılı bir dökümünün çıkarılmasından hareketle bir kimlik formu ile hazırlanarak, yazılı kayıtlar yapılır. Kimlik formu, tekstilin ait olduğu kişi veya yer, ait olduğu dönem, kaç yıldır o kişi ya da yerde bulunduğu, biliniyorsa kim ya da kimler tarafından üretildiği gibi bilgilerin yanı sıra, teknik ve sanatsal özelliklerine ilişkin belgeleri de içermelidir. Bu bilgilerin yanında tekstilin mevcut durumunu belgeleyecek ayrıntılı fotoğraflar da kimlik formuna eklenmelidir. Korunması planlanan tekstilin görsel ve yazılı olarak kayıt altına alınması, benzer örneklerin eşleştirilmesine olanak sağlayacak, koruma uygulamalarında daha doğru ve sağlıklı sonuçlar elde edilmesine yardımcı olacaktır. Hazırlanan form ile kayıt altına alınan tekstil daha sonra yapılması muhtemel olan onarım çalışmalarında, o tekstile yönelik

³⁴ İsmail Öztürk, **Koruma Kültürü ve Geleneksel Tekstillerin Korunması-Onarımı**, Mor Fil Yayınları, 2007, s.40-48

referans bilgilerinin geleceğe taşınmasına ve sağlıklı bilgilerin üretilerek doğru uygulamalarının yapılmasına imkan sağlayacaktır.³⁵

Bu anlamda arşivde koruma altına alınan Sümerbank tekstilleri ve kumaş albümleri, sahip oldukları kültürel, tarihsel ve sanatsal özelliklerinin yanısıra Türk ekonomi tarihini de belgeleyen bir niteliğe sahiptir. Sümerbank'ın 1950'li yıllardan 2000'li yıllara kadar yaklaşık 50 yıllık bir süreci kapsayan baskılı kumaşlardan oluşan desen albümlerinin kayıt altına alınması, arşivlenmesi ve korunması, bir ulusun toplumsal giyim hafızasını anlatan önemli bir belgeleme çalışması olarak değerlendirilebilir.

Bu bilgiler ışığında Sümerbank tekstil arşivinde yer alan albümlerin koruma ve belgeleme çalışması yapılmaya çalışılmıştır. Arşivleme ve belgeleme yapılmadan önce envanterleme çalışması yapılmıştır. Sayfa 33'te "Arşilenen Albümlerin Listesi" başlığı altında arşivlenen albümlerin envanter listesi görülmektedir.

Arşivde bulunan kumaşlar %100 pamuk olup albümler de selülozik kökenlidir. Arşivleme aşamasında daha önceden arşiv için ayrılmış olan bir mekana depolama amaçlı olan dolap sistemleri yerleştirilmiştir. Dolaplara tarih sıralamasına göre yerleştirme yapılmıştır.

Albümlerde yer alan desenlerin dijital fotoğraflama çalışmasına henüz başlanmış olup kumaş desenlerinin fotoğraflanma aşaması bitirilememiştir. Sayfa 37'de yer alan Tablo 1'de albümlerin şu anda depoda kataloglanma şekillerine ilişkin düşünülen çalışma örneği yer almaktadır. Bu sıralamada araştırmacıların da en seri şekilde istenilen bilgiye ulaşmaları ön görülmektedir. Malzemeler, tarih sırasına ve yerleşme yerlerine göre tasnif edilmiştir. Mekan konusunda sınırlama olduğu için de bazı tarihsiz malzemeler kutular içinde muhafaza edilmektedir.

³⁵ İsmail Öztürk, **Koruma Kültürü ve Geleneksel Tekstillerin Korunması-Onarımı**, Mor Fil Yayınları, 2007, s.41,42

Arşivleme sırasında her albüme IEU Tasnif numarası verilmiştir. Bu numaralandırmada M01-R1 gibi numaralar kullanılmıştır. M01 albümün bulunduğu dolap numarasını gösterirken R1 albümün bu dolapta bulunduğu raf numarasını göstermektedir.

<u>1956 Yılı Albümleri</u>	Dolap 1 M01-R1
8 Albüm bulunmaktadır. Mayıs, Haziran, Temmuz (2), Ağustos(2), Ekim, Aralık.	
<u>1957 Yılı Albümleri</u>	Dolap 1 M01-R1
10 Albüm bulunmaktadır. Ocak, Şubat, Mart, Nisan, Mayıs, Temmuz, Ağustos, Aralık, Ekim, Kasım	
<u>1958 Yılı Albümleri</u>	Dolap 1 M01-R1
4 Albüm bulunmaktadır. Ocak, Mayıs, Aralık, Eylül	
<u>1966 Yılı Albümleri</u>	Dolap 1 M01-R4
13 Albüm bulunmaktadır. Ocak, Şubat, Mart, Nisan, Mayıs (2), Haziran, Temmuz, Ağustos, Eylül, Ekim, Kasım, Aralık	

Tablo 1: Albümlere İlişkin Sınıflandırmada Yapılan Ön Çalışma Bilgileri

Envanter çalışmasında yapılan kayıtlarda tutarlılık ve doğruluğa önem vererek, kayıttan sonra yeniden yerleştirme ve önleyici koruma yöntemlerine dikkat ederek, albüm fotoğrafları çekilmiş, neyin nerede olduğunu bilecek şekilde yerleştirme yapılmıştır. Şu anda fakülte bünyesinde bulunan arşiv, koruma kuralları çerçevesinde üç ayrı depo alanında bulunmaktadır. Arşivin gelecekte özel bir mekan kurgusu ile genişletilerek, malzemenin fiziksel yaşamını uzatacak koşullar sağlanarak, bir müze ve dijital kütüphane anlayışı içerisinde kamuoyuna, araştırmacılara, öğrenci ve tasarımcılara ve ilgili kurumlara açılması hedeflenmektedir.

Sayfa 38’de Tablo 2’de görülen desen albümü bilgi fişi örneği bu çalışmada sadece belli albümler için kullanılmıştır. Bu fişler aracılığıyla araştırmacılar arşivde istedikleri albüm hakkında bilgi sahibi olabileceklerdir.

Albüm yılı ve bilgileri		ALBÜM FOTOĞRAFI
IEU Tasnif No, Korunduğu Yer ve Arşivleme tarihi		
Albümde yer alan kumaşların teknik özellikleri		
Albümde yer alan kumaş türü		
Baskı tekniği		
Albümde bulunan kumaşların kullanım alanları		
Açıklama		

Tablo 2: Desen Albümü Bilgi Fişi Örneği

2.2. Desen Albümlerinin Korunması

Korumada (*konservasyon, concervation, prezervation, preservation*) esas olan korunacak değerlerin sürekliliğinin sağlanmasının yanı sıra değişimle birlikte neyin, neden ve nasıl korunacağına bilincinde olmak gereğidir. Bir şeyin kültürel değer olarak tanımlanması ve korumayla ilgili yasal düzenlemeler kapsamına alınabilmesi için süreklilik, tarihsellik, belgesellik, özgünlük gibi belirli değerler taşıması ve bu değerlerin ona belli nitelikler kazandırması gereklidir. Özellikle bilimsel envanterlemenin önemi bu nitelikler arasında sayılabilir.³⁶ Ülkemizde özellikle Cumhuriyet dönemi ve sonrasına ait olan folklor derleme, araştırma ve değerlendirilmelerinde arşivcilik sistemi üzerinde yeterince durulmadığını söyleyen Kamil Toygar, arşivin özetle *çeşitli konularda bilgi ve belgelerin belli şekilde geliştirilmiş tasnif sistemiyle değerlendirilmesi demek olduğunu* belirtir. Bu

³⁶ İsmail Öztürk, **Koruma Kültürü ve Geleneksel Tekstillere Korunması-Onarımı**, Mor Fil Yayınları, 1.Baskı,2007, s.9-11

bakımdan arşivler bağılı buldukları kuruluşun hafızasıdır³⁷der.

Korumanın temelinde nicel ve niteliksel olarak var olanı yaşatma düşüncesi vardır. Söz konusu sürekliliğin sağlanması için öncelikli olarak neyin, niçin ve nasıl korunacağını doğru tanımlanması gerekmektedir. Organik yapılı tekstiller, gerek kullanım halinde gerekse saklandığı ortamlarda farklı süre ve şiddetlerde çeşitli fiziksel, kimyasal ve biyolojik etkenlere maruz kalarak hasara uğrarlar. Bu nedenle öncelikle tekstilin bulunduğu çevre koşullarının kontrol altına alınarak, uygun ortamın hazırlanması gerekir.

Koruma, zarar görmüş ya da iyi durumdaki doğal, kültürel çevre ve taşınır-taşınmaz kültür varlıklarını, elden geldiği kadar bozulmadan, o andaki durumunda tutmayı amaçlayan işlemler bütünüdür. Gelecekteki bozulmayı geciktirme adına yapılan çevresel müdahaleleri de içeren korumanın amacı, korunacak çevre, yapı veya nesneyi bozulmaya neden olabilecek etkenlerden arındırarak, ileride oluşabilecek bozulmaları en aza indirmeye yöneliktir. Burada yapılmak istenen, korunacak değerde olan kültürel varlığa, sağlıklı kalabilmesini olanaklı kılacak bir yaşam alanı oluşturmaktır. Böylece, çevre koşullarını kontrol altına alarak, kültürel varlıkta oluşabilecek yeni hasarları önlemek, bozulma sürecini yavaşlatmak, ürünün tarihsel, kültürel ve sanatsal kimliği ile günümüze ve geleceğe aktarılmasını sağlamaktır.³⁸ Aşamalı bir süreç olan koruma sürecinde, korunması planlanan tekstil ürününün belgelenmesi ve envanter bilgilerinin kayıt altına alınmasıdır. Daha sonraki işlem ise tekstil ürünlerinin teknik analizinin yapılmasıdır.³⁹

Tarihi tekstillerin bakımı ve depolanması konusunda belli bakım standartlarının oluşturulması, iklim kontrolünün yapılması oldukça önemlidir. Kumaşlara yönelik en yaygın zararlar fiziksel ve kimyasal olarak ayrılabilir: Fiziksel olanlar; böcekler, modern yıkama makinelerinde yıkamalar, buruşmalar, katlanmalarla meydana gelen izler, giyilmiş bölgeler, sergileme sırasında yapılan yetersiz düzenekler olarak sınıflandırılabilir. Kimyasal olanlar ise; UV radyasyonun

³⁷ Kamil Toygar, **Açıklamalı Folklor Açık Hava Müzeleri Bibliyografyası**, 1984/4, İstanbul 1983, 4. Kitap, Eskin Matbaası, 164 S., "Halk Kültürü Yayınları Sürekli Kitaplar Dizisi:4", s.105

³⁸ Daha fazla bilgi için Bkz. Elvan Anmaç, **Tekstil Ürünleri Konservasyonunun Temel İlkeleri**, I. Ulusal Taşınabilir Kültür Varlıkları Konservasyonu ve Restorasyonu Kolokiyumu.6-7 Mayıs 1999, Ankara, Ankara Üniversitesi Başkent Meslek Yüksekokulu Restorasyon ve Konservasyon Programı, s.75-80

³⁹ İsmail Öztürk, **Koruma Kültürü ve Geleneksel Tekstillerin Korunması-Onarımı**, Mor Fil Yayınları, 1.Baskı,2007, s.14

renkleri soldurması, ışık, UV radyasyonun kimyasal reaksiyonlarından liflerin zayıflaması, küflenmeler, depolama alanındaki kirlilik, kan ve ter gibi etkiler olabilir.

İzmir Ekonomi Üniversitesi Güzel Sanatlar ve Tasarım Fakültesi'nde bulunan arşiv mekanında ışık minimum düzeyde tutulmaya çalışılmaktadır. Depolama alanında kir, toz ve böcek olmamasına dikkat edilmiştir. Sigara, duman ve ter gibi etkenlerin nüfuz etmesi engellenmiştir. Şu anda arşivin bulunduğu alan düzenli olarak temiz tutulmaktadır. Yangın tehlikesine karşı arşiv içerisinde kesinlikle sigara içilmemesine, ısıtma cihazı kullanılmamasına, arşiv malzemesinin kablo, buvat, anahtar, priz ve lambalardan uzak tutulacak biçimde yerleştirilmesine dikkat edilmiştir.⁴⁰

Fotoğraf 37: Raflarda dağınık halde bulunan kumaş dosyaları
(F.Dilek Himam,2006)

⁴⁰ Albümlerin ilk bulunduğu durumlara için Bkz: 1. Bölüm, 1.3. İzmir Halkapınar Basma Sanayii Müessesesi'nde Bulunan Desen Albümleri.

Fotoğraf 38: Halkapınar tesislerinde iç görünüm (F.Dilek Himam,2006)

İlk olarak albümlerde yer alan kumaşlara ve albüm kapaklarına yüzeysel temizleme yapılmıştır. Yüzeysel temizleme dokumanın özelliğine ve hasar oranına göre kuru veya ıslak olarak yapılmıştır. Temizlik, büyük riskler taşıyan ve karar verildiğinde geriye dönüşü çok zor hatta imkansız olan bir işlemdir. Bu nedenle kirler önce normal şartlarda kuru temizleme ile uzaklaştırılmalıdır. Islak temizleme gerekiyorsa muhakkak düz yıkama yapılmalıdır. Kimyasal malzemeler minimum düzeyde kullanılmalı ve tamamen tekstil yüzeyinden uzaklaştırılmalıdır. Her tekstile temizlik işlemi kendi özelliğine göre uygulanmalıdır.⁴¹

⁴¹ Yapılan tüm işlemler tekstilin orijinal rengini, parlaklığını ve yapısını korumaya yönelik olmalıdır. Sağlam durumdaki tekstillerin üzerindeki tozun giderilmesi için, düzenli olarak, dikkatle düşük güçteki bir süpürge yardımı ile temizlik işlemi yapılmalıdır. Bu işlem, tekstilin üzerinde serilmiş olan ince gözenekli (tozu geçebileceği incelikte), naylondan perde ya da örtü yardımıyla gerçekleştirilmelidir. Hiçbir koruma sağlanmamış ve hasar oranı yüksek tekstillerde söz konusu işlem denenmemelidir. Bu gibi tekstillerde asla emme gücü yüksek, endüstriyel bir temizlik cihazı kullanılmamalıdır. İsmail Öztürk, **Koruma Kültürü ve Geleneksel Tekstillerin Korunması-Onarımı**, Mor Fil Yayınları, 1.Baskı,2007, s.87

Fotoğraf 39: Fabrikann içinden bir görünüm (Güven İncirlioğlu,2006)

İzmir Ekonomi Üniversitesi Güzel Sanatlar ve Tasarım Fakültesi'nde bulunan arşivdeki dolap rafları kimyevi bakımdan aşınmaz ve yangına dayanıklı, metal, fırınlanmış ve minelenmiş boyasız yüzeylerden oluşmuştur. En üst raf ile tavan arasındaki boşluk serbest hava dolaşımına imkan sağlar. Bu yüzden hareketli raflar kullanılmamıştır⁴². Albümler toz geçirmeyen camlı dolaplarda saklanmaktadır.

Bazı desen albümlerinden metal ve zımba kullanımı görülmüştür. Bunlardan bir kısmı çıkarılmış ancak bir kısmı da çıkarılmaya devam edilmektedir.

⁴² Michael Roper, **Koruma ve Konservasyon Servisinin Planlanması, Teçhizatlandırılması ve Personel İstihdamı- Bir Ramp Çalışması-**, T.C. Başbakanlık Devlet Arşivleri Genel Müdürlüğü Cumhuriyet Arşivi Daire Başkanlığı, Yayın No:21, Ankara 1994

Fotoğraf 40: Fabrika müdürüne ait odadan görüntüler (Dilek Himam,2006)

Tekstil ürünlerinin bozulmasına neden olan faktörlerin başında nem, sıcaklık ve ışık gelmektedir. Özellikle nem bitkisel liflerin şişip yumuşamasına, çürüyüp yok olmasına ve küfün oluşumuna neden olur. Organik malzemeler uzunca bir süre nemli ortamda kalırsa mantarların ve böceklerin yerleşmesine uygun ortam oluştururlar.⁴³ Nemli hava aynı zamanda sıcak ve hareketsiz ise bunların üreme olasılığı artar. Sıcaklık ise kapalı bir mekanda arttıkça kuruma, azaldıkça nemlenme meydana gelir. Isının neden olduğu genişleme ile sıcaklık yükselince artan kimyasal ve biyolojik bozulmaları önlemek için sıcaklığın düşük tutulmasında yarar vardır. Ayrıca ani ve büyük ısı değişimlerinden kaçınılmalıdır.⁴⁴

Günümüzde pamuklu kumaşlar için geçerli nem ve sıcaklık oranları kaynaklarda aşağıdaki tabloda verildiği oranlarda yer almaktadır. Bu nedenle de depo arşivinde sıcaklık ortalama 18-22 C arasında, nem ise % 45-55 arasında tutulmaktadır. Tekstil arşivinin şu anda depolandığı alanda malzemenin ömrünü uzatmak için mümkün olduğunca hava şartlarının uygunluğu sağlanmaya çalışılmıştır. Bu nedenle odaya girecek ışık düzeyi azaltılmış ve sıcaklık 15-22 C civarında, nem ise tercihen %55'in altında tutulmaktadır.

Özellikle kumaşların arşivlendiği dosyalar da selüloz içerikli olduğu için bazı albümlerde sarıdan koyu kahverengiye dönüşerek; ışık, ısı, nem ve atmosferik kirlilik

⁴³ İsmail Öztürk, **Koruma Kültürü ve Geleneksel Tekstillerin Korunması**, Mor Fil Yayınları, Ankara,2007, s.54

⁴⁴ **y.a.g.e.**, s.55,94

gibi çevre tesirlerinden dolayı asit bozunmasına uğrayarak albüm içinde kullanılan kâğıtların parçalanması söz konusu olmuştur. Bu albümlerde dosyalama işlemi yinelenmeye çalışılmıştır ancak albümlerin orijinal hallerinin de korunmasına özen gösterilmesi gerektiği düşünülmüştür.

Nem ölçmek için higrometre ve termohigrograf gibi cihazlar kullanılabilir ki burada bağıl nem düzeyi grafik olarak okunur.⁴⁵ Depolama alanına arşiv için vitrin içine de yerleştirilebilen higrometre cihazı alınmıştır ve ortamın nemini ölçmek için kullanılmaktadır.

Kullanılan vitrinler için de nem denetleme özellikleri önemlidir. Vitrin için önerilen ahşaplar, yaşken ortama organik asitler yayarlar. Birtakım ahşaplar kuruduktan sonra da bu sürece devam eder ve tekstilleri etkilerler. Sunta ve kontrplak gibi malzemelerin yapımında kullanılan bazı yapıştırıcılar da benzer sorunlar yaratırlar. Cinsi doğru seçilmek ve kuru olması sağlanmak koşuluyla vitrin yapımında *boyasız* ve *cilasız* ahşap kullanılması, ortamdaki nem değişimlerinin yavaşlatılmasına yardımcı olur.⁴⁶ Hızlı nem değişimlerini önlemek için de pamuk ve silika jel de kullanılabilir. Bu nedenle vitrin içlerinde pamuk parçaları da kullanılmaktadır.

Tüm bu bahsedilen koşullara dikkat edilerek Sümerbank İzmir Halkapınar Basma Sanayii'nden elde edilen arşivin, İzmir Ekonomi Üniversitesi Güzel Sanatlar ve Tasarım Fakültesi bünyesinde uygun koşullarda depolanmış ve arşivlenerek koruma altına alınmıştır.

Gelecekteki bozulmayı geciktirme adına yapılan çevresel müdahaleleri de içeren korumanın amacı, korunacak çevre, yapı veya nesneyi bozulmaya neden olabilecek etkenlerden arındırarak, ileride oluşabilecek bozulmaları en aza indirmeye yöneliktir. Burada yapılmak istenen, korunacak değerde olan kültürel varlığa, sağlıklı kalabilmesini olanaklı kılacak bir yaşam alanı oluşturmaktır.⁴⁷ Yaklaşık 70 yıldır Türk ekonomi tarihinin belkemiği olan Sümerbank'ın bir kültürel miras olarak tarihsel önemi tartışılmaz bir gerçektir. Bu bilgiler ışığında 2006 yılında İzmir Ekonomi Üniversitesi Güzel Sanatlar ve Tasarım Fakültesi tarafından yapılan

⁴⁵ İsmail Öztürk, **Koruma Kültürü ve Geleneksel Tekstillerin Korunması-Onarımı**, Mor Fil Yayınları, 1.Baskı,2007, s.59

⁴⁶ **y.a.g.e.**, s.87

⁴⁷ **y.a.g.e.**, s.32

araştırma çalışması sonucunda İzmır Halkapınar Basma Sanayi'ne ait bozulmaya yüz tutmuş pek çok tarihi malzeme korumaya alınmıştır. Restorasyon alışmaları hali hazırda devam eden bu hazinenin gelecekte araştırmacılara, tasarımcılara ve konuyla ilgili çalışmalara önemli bir kaynak sağlayacağı düşünceyle bazı tasarılar planlanmaktadır. Uzun vadeli bu projenin ilk ayağı olarak 2006 yılından beri arşiv odasına depolanmakta olan bu hazinenin öncelikle bir etkinlik kapsamında paylaşılması hedeflenmiştir.

2.3.Desen Albümlerinin İncelenmesi

Desen albümlerinin İEU Güzel Sanatlar ve Tasarım Fakültesi'ne getirilmesinden sonra yapılan temizleme işleminin ardından envanter çalışması yapılmış ve arşivde 6885 adet albüm tespit edilmiştir (Bkz. Bölüm 2.1 ve 2.2). 6885 albüm içinde farklı özellikte ve farklı formatlarda albümler yer almaktadır.

Bu albümlere ait ilk dikkat çeken özellik kapak yapıları olmuştur. Burada gerek dış kapak açısından gerekse de desen arşivleme şekilleri açısından farklılıklar görülmektedir:

Örneğin Fotoğraf 41'de görülen kapak örneği çoğunlukla 1950'li ve 1960'lı yıllara ait albümlerde görülmektedir. Bu albümler yine basma kumaş kaplı olup kapağın ön yüzünde kağıt etiketle albümdeki kumaşların üretildiği ay ve yıl belirtilmiştir. Bu albüm türünde kumaş örnekleri birbirine pamuklu iplerle tutturulmuştur ve her albümün içinde farklı sayıda desen örneği yer almaktadır. Bazı albümlerin tekrarları da bulunmakta olup bu tekrar eden albümler de envantere yer almıştır.

Kumaş kaplı olan ve arşivin en özgün tarihsel malzemesi olan albümler 1956, 1957, 1958, 1959, 1960, 1961, 1962, 1963, 1964, 1966, 1967, 1968, 1969 yıllarına ait albümlerdir. Arşivde bu seri içinde 1965 yılına ait albüm bulunamaması dikkat çekicidir. Bu tip albümlerin iç kapak kısmında tip, desen ve renk numaraları hakkında bilgi veren bir kağıt yer almaktadır (Bkz. Fotoğraf 42).

1970'li yıllara ait olan albümler çoğunlukla yeşil veya mavi karton kapaklı Sümerbank logolu olan albümlerdir, bu albümler de akordeon gibi açılabilen bir özelliğe sahip olup yine selülozik kökenlidir (Bkz. Fotoğraf 43). Bu tip albümlerin içinde diğer albümlere oranla üretim tekniği, baskıyı yapan kişi, üretim metraj bilgisi gibi bilgiler yer almaktadır.

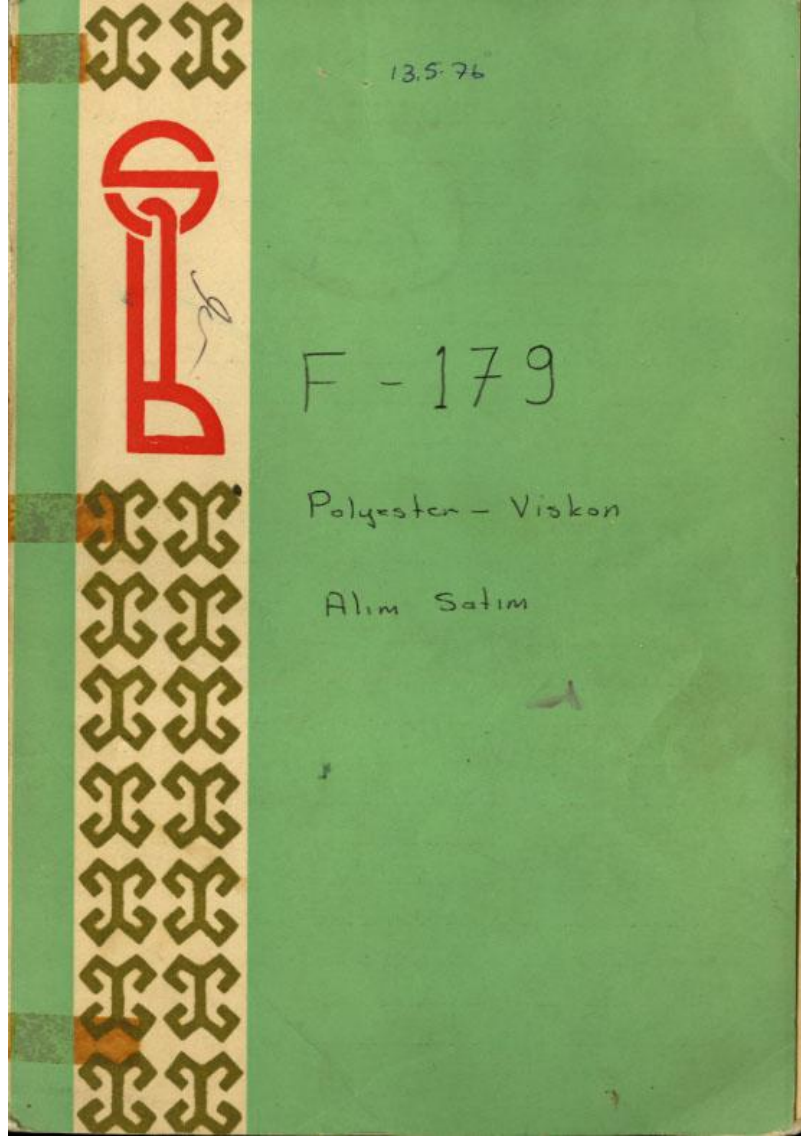
1970'li yıllara ait albümlerin bazıları pembe renkli karton kapaklı dosyalardır. Bu albüm dosyalarında diğer iki albüm örneğinden daha az sayıda numune bulunmaktadır ve daha özensiz bir çalışma gözlemlenmektedir. 1980'li yıllar, 1990'lı yıllar ve ele geçirilebilen 2001 yılına ait son üretim yıllarına ait albümler de benzer şekilde pembe matbuu dosyalarla arşivlenmiştir (Bkz. Fotoğraf 44).

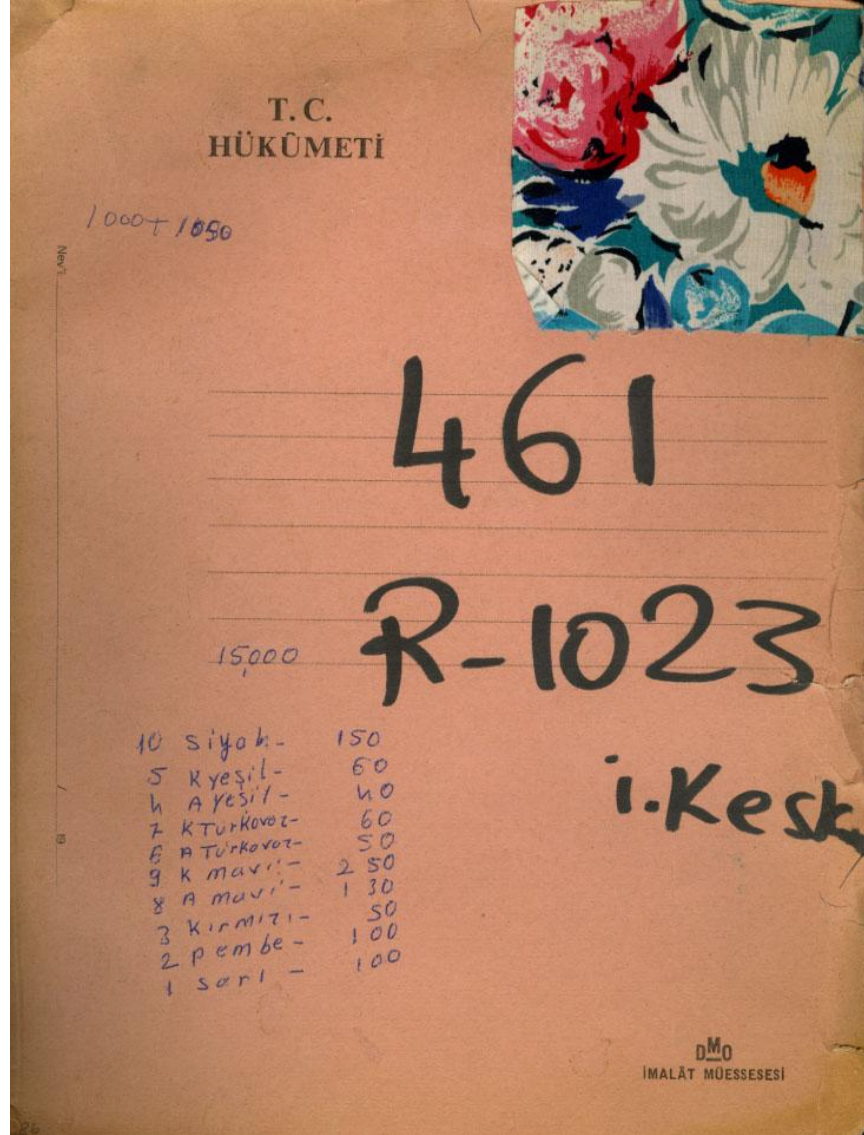
Fotoğraf 41: Temmuz 1957 yılına ait bir albüm kapağı örneği

Fotoğraf 42: 1960'lı yıllara ait bir albümden etiket örneği

Fotoğraf 43: 13 Mayıs 1976 tarihli bir albüm kapağı örneği

Fotoğraf 44: 1986 yılına ait bir albüm kapağı örneği

Arşivde bulunan albümlerin hemen hepsinde yer alan kumaşlar çoğunlukla basma, pazen veya poplin olup, ender de olsa döşemelik kumaş numunelerine de rastlanmıştır. Arşivde aynı zamanda ender de olsa daha önce de belirtildiği gibi çeşitli bayraklar, baskılı takvimler, askeri baskılı kumaşlar veya devlet kurumlarına has baskıların yapıldığı kumaş numunelerinin yer aldığı albümler bulunmaktadır. Ancak bu albümlerin incelenme işlemi sırasında belli albümlerin çalışmanın kapsamına alınması gündeme gelmiştir. Seçim işlemi envanter ve arşivleme çalışması sırasında ve sonrasında ortaya çıkmıştır. Yapılan envanter ve sınıflandırma çalışması sonucunda 1956 yılı ve Mayıs ayına ait albümden başlamak üzere 10'ar

yıllık dönemlerle ilerleyen bir kronolojik seçki yapılarak çalışmalar yapılması düşünülmüştür.

10'ar yıllık aralıklarla bu derlemenin yapılmasının nedeni ise Türk giyim kültürü içinde 1950-2000 yılları arasında belirgin değişimlerin desenler üzerinden de gözlemlenebilmesinin mümkün olabileceğidir. Bunun yanısıra Cumhuriyet dönemi ekonomi ve kültür tarihine tanıklık etmiş bir belge niteliğinde olan bu desen albümlerinin belli bir dönemine ait kısmının belgelenmesinin ve kataloglanmasının, Türk tekstil tarihine ilişkin önemli ipuçları verebileceği öngörülmüştür.

Öncelikle Mayıs ayına ait olan albümler diğer aylarda üretilen albümlere nazaran en iyi muhafaza olmuş albümler arasındadır. Bu albümlerde araştırmanın kapsamını oluşturan onar yıllık desen analizlerini karşılaştıracak desenler bulunmakta ve tipik Sümerbank desenleri de görülebilmektedir.

Ayrıca incelenecek albümlerin seçim işlemi sırasında kumaş özellikleri aynı olan ve birbirinin benzeri olan albümler elenmiştir. Albüm seçiminde Türk giyim kültüründe “tipik Sümerbank deseni” diyebileceğimiz desenlerin yer aldığı albümlerin seçilmesine özen gösterilmiştir. Örneğin 1996 yılı mayıs ayına ait arşivde 5 adet albüm bulunmakta olup bu albümlerden 1 tanesi incelenmiştir. Bu tip albüm örnekleri arşivde çok sayıda miktarda bulunabilir.

2.3.1. Desen Albümlerinin Yıllara Göre Dağılımı

6385 adet albümün yıllara göre dağılımları ele alındığında çeşitli çıkarımlar yapılabilir: Öncelikle arşivde 1965 yılına ait hiç albüm bulunamamıştır. Bunun yanısıra bazı yıllara ait albümlerin sayısı oldukça fazladır. Örneğin 1985 yılına ait 315 adet albüm, 1986 yılına ait 496 adet albüm, 1987 yılına ait 451 adet albüm, 1988 yılına ait 409 adet albüm, 1989 yılına ait 619 adet albüm, 1990 yılına ait 602 adet, 1991 yılına ait 611 adet, 1992 yılına ait 500 adet, 1993 yılına ait 545 adet, 1994 yılına ait 411 adet albüm vardır. Bu durum 1980'li yıllardan sonra baskılı kumaş üretiminin ve tüketiminin artması ile açıklanabilir. Arşivde tarihsel değeri en eski olan 1956 yılı ve 1969 yılı arası düzenlenmiş olan albümler, gerek albüm yapısı ve gerekse de az miktarlarda bulunması itibariyle en dikkat çekici albümlerdir.

Albüm Yılı	Adet	Albüm Yılı	Adet
1956	9	1980	71
1957	10	1981	59
1958	4	1982	88
1959	12	1983	212
1961	17	1984	196
1960	11	1985	315
1962	19	1986	496
1963	20	1986/98	2
1964	24	1987	451
1965	0	1988	409
1966	13	1989	619
1967	9	1990	602
1968	10	1991/ 1 tanesi efeli takvim	611
1969	9	1992	500
1970	3	1993	545
1971	4	1994	411
1972	19	1995*	180
1973	43	1996	90
1974	34	1997	79
1975	75	1998	1
1976	92	1999	37
1977	110	2000	48
1978	121	2001	5
1979	130	Tarihsiz Büyük Siyah Albüm	4
Tarihsiz	543		
		TOPLAM	6885

Tablo 3: Arşivlenen Albümlerin Listesi

Yıllara göre yapılan dağılıma göre yerleştirilen arşivde bazı yıllara ait olan serilerde eksiklikler, bazı yıllara ait serilerde de aynı albümden birden fazla olduğu gözlemlenmiştir. Özellikle bu durum 1956-1971 yılları arasında yer alan albümlerde göze çarpmıştır. Örneğin; 1956 yılına ait 9 adet albüm bulunmaktadır. Mayıs ayına ait 1 adet, Haziran ayına ait 1 adet, Temmuz ayına ait aynı albümden 2 adet, Ağustos ayına ait aynı albümden 2 adet, Ekim ayına ait 1 adet, Aralık ayına ait 1 adet albüm bulunmaktadır. Bu yıla ait Ocak, Şubat, Mart, Nisan, Eylül, Ekim ve Kasım ayına ait albümler bulunmamaktadır.

1957 yılına ait 10 adet albüm bulunmaktadır. Ocak, Şubat, Mart, Nisan, Mayıs, Temmuz, Ağustos, Aralık, Ekim, Kasım aylarının baskı üretimlerini gösteren birer adet albüm bulunmaktadır. Ancak bu seride de Haziran ve Eylül aylarına ait olan albümler eksiktir.

* 1 tanesi Yüksek Öğretim Kurumuna ait çarşaf numunesi/1 tanesi Manisa Pamuklu Mensucat komando giysilerinden oluşmaktadır.

1958 yılında ise Ocak, Mayıs, Aralık, Eylül aylarına ait albümlerden birer tane olmak üzere 4 adet albüm bulunmaktadır. Bu seride de Şubat, Mart, Nisan, Haziran, Temmuz, Ağustos, Ekim, Kasım aylarına ait olan albümler eksiktir.

1959 yılına ait 12 adet albüm bulunmaktadır; Ocak ayına ait 1 adet, Şubat ayına ait 1 adet, Mart ayına ait 2 adet, Nisan ayına ait 1 adet, Haziran ayına ait 1 adet, Temmuz ayına ait 1 adet, Ağustos ayına ait aynı albümden 2 adet, Ekim ayına ait 1 adet, Aralık ayına ait aynı albümden 2 adet bulunmaktadır. Bu yıla ait Mayıs, Eylül ve Kasım ayına ait albümler bulunmamaktadır.

1960 yılına ait 11 adet albüm bulunmaktadır. Bu seride de Ocak, Şubat, Mart, Nisan, Mayıs, Haziran, Temmuz, Ağustos, Aralık aylarına ait birer adet albüm bulunmakta olup 1 adet de “2. aylık Albüm” başlığında 1 adet albüm bulunmaktadır. Bu seride de Eylül, Ekim ve Kasım aylarına ait albümler eksiktir.

1961 yılına ait 17 adet albüm bulunmaktadır. Seride Ocak, Şubat, Nisan, Mayıs, Temmuz, Eylül, Kasım aylarına ait birer adet, Haziran ayına ait aynı albümden 4 adet, Ağustos ayına ait aynı albümden 2 adet, Ekim ayına ait aynı albümden 2 adet, Aralık ayına ait aynı albümden 2 adet albüm bulunmaktadır. Bu seride de Mart ayına ait hiçbir albüm bulunamamıştır.

1962 yılına ait 19 adet albüm bulunmaktadır. Seride Ocak, Şubat, Mart, Nisan, Mayıs, Ağustos, Eylül, Ekim ve Aralık ayına ait aynı albümden 2 adet, Temmuz ve Kasım aylarına ait birer adet albüm bulunmaktadır. Bu seride de Haziran ayına ait hiçbir albüm bulunamamıştır.

1963, 1964 ve 1966 yılına ait olan albümlerde her aya ait kumaş deseni üretimlerini içeren albümler yer almakta olup arşivde 1965 yılına ait hiçbir albüme rastlanmaması ilgi çekicidir.

1967 yılından sonra gelen albümlerde her ayı gösteren albümlerin varlığı açısından bir eksiklik yoksa da 1998 yılına ait bir adet albüm bulunabilmiştir. Bunun yanısıra 547 adet albüm tarihsiz olarak arşivlenmiş olup bazı desenlerin de farklı yıllarda tekrar üretilerek albüm haline getirildiği görülmüştür. Buna örnek olarak 1986 yılında üretilen bir desenin 1998 yılında tekrar üretilerek arşivlendiği albüm örnek verilebilir. Aylara göre 1956-1969 yılları arasındaki albümlerin sayısı için kısa bir değerlendirme için Sayfa 54’teki Tablo 4’te incelenebilir. Arşivlenen albümlerin listesi ise Sayfa 52’deki Tablo 3’te görülebilir.

Tablo 4: Aylara Göre 1956-1969 Yılları Arasındaki Albümlerin Sayısı

	Ocak	Şubat	Mart	Nisan	Mayıs	Haziran	Temmuz	Ağustos	Eylül	Ekim	Kasım	Aralık
1956	-	-	-	-	1	1	2	2	-	1	-	1
1957	1	1	1	1	1	-	1	1	-	1	1	1
1958	1	-	-	-	1	-	-	-	1	-	-	1
1959	1	1	2	1	-	1	1	2	-	1	-	2
1960	1	1	1	1	1	1	1	1	-	-	-	1
1961	1	1	-	1	1	4	1	2	1	2	1	2
1962	2	2	2	2	2	-	1	2	2	2	1	2
1963	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1
1964	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1
1965	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
1966	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1
1967	1	1	1	-	1	-	1	1	1	1	-	1
1968	2	1	1	1	-	1	1	1	1	-	1	1
1969	-	-	1	1	1	1	1	1	-	-	-	-

2.3.2. Seçilen Albümlerin ve İçlerinde Yeralan Kumaşların Kataloğu

Bölüm 2.3'te belirtilen seçim kriterlerine bağlı olarak 6885 albüm içinden incelenmek üzere toplam 8 adet albüm seçilmiştir. Çalışmada karşılaştırma ve inceleme için seçilen albümler 1956 Mayıs, 1966 Mayıs, 1976 Mayıs, 1986 Mayıs, 1996 Mayıs ve 2001 yılına ait albümlerden oluşacaktır. 1956 yılı Mayıs ayına ait 1 adet albüm, 1966 Mayıs ayına ait 1 adet albüm, 1976 yılı Mayıs ayına ait 2 adet albüm, 1986 yılı Mayıs ayına ait 17 adet albüm, 1996 Mayıs ayına ait 3 adet albüm bulunmaktadır. Desenlerde 10 yıllık dönem analizine uygun olmamasına rağmen 2006 yılına ait albüm olmadığı için 2001 yılına ait olan 3 adet albüm de ele alınmıştır. 1976 yılına ait olan 2 albümden sadece 1 tanesi incelenmiştir, bunun sebebi albümlerin birbirine yakın desen özelliklerinde olmalarıdır. 1986 yılına ait 17 adet albüm içinden 3'ü incelenmiştir, bunun nedeni seçilen albümlerin farklı desen özelliklerinde kumaş içermeleri ve farklı albüm özellikleri taşımalarıdır. 1996 yılı ve 2001 yılına ait olan albümler de benzer desenlerde kumaşlar içerdiğinden sadece birer adet seçilerek incelenmiştir.

Albüm seçimleri 10'ar yıllık periyotlar halinde ele alınmıştır. Arşivde yer alan albümlerin sayısının çokluğu ve her albümü incelemenin tek bir çalışmada yer almasının mümkün olmamasından dolayı da bu şekilde bir seçim yapılmıştır. Seçilen albümler 10'ar yıllık periyotları temsil etme yeteneği en çok olan albümler olarak düşünülmüştür.

Desen analizine geçmeden önce inceleme yapılacak olan albümler belirlenmiştir. Albümlerde yer alan desen-kompozisyon ve baskı tekniği incelemeleri, Doç. Oya Sipahioğlu ile yapılan görüşmeler sonucunda ortaya çıkmıştır. Bu aşamada özellikle baskı teknikleri, desenlerin kompozisyonları, varyasyonları ve desen özellikleri üzerine incelemeler yapılmıştır. Aynı zamanda Prof. Nuray Yılmaz ve Prof. Elvan Özkavruk Adanır ile yapılan çalışmalarla da albümlerde yer alan kumaşların teknik özellikleri tespit edilmiştir. Bu aşamada özellikle gramaj, çözgü ve atkı sıklığı, iplik numaraları, kumaş örgü yapıları gibi teknik özellikler incelenmiştir. Yard. Doç. Füsun Özpuat'ın Sümerbank'ta yaptığı çalışmalar ve incelemeler de önemli faydalar sağlamıştır.

2.3.2.1. 1956 Mayıs Ayına Ait Albüm ve Kumaş Kataloğu

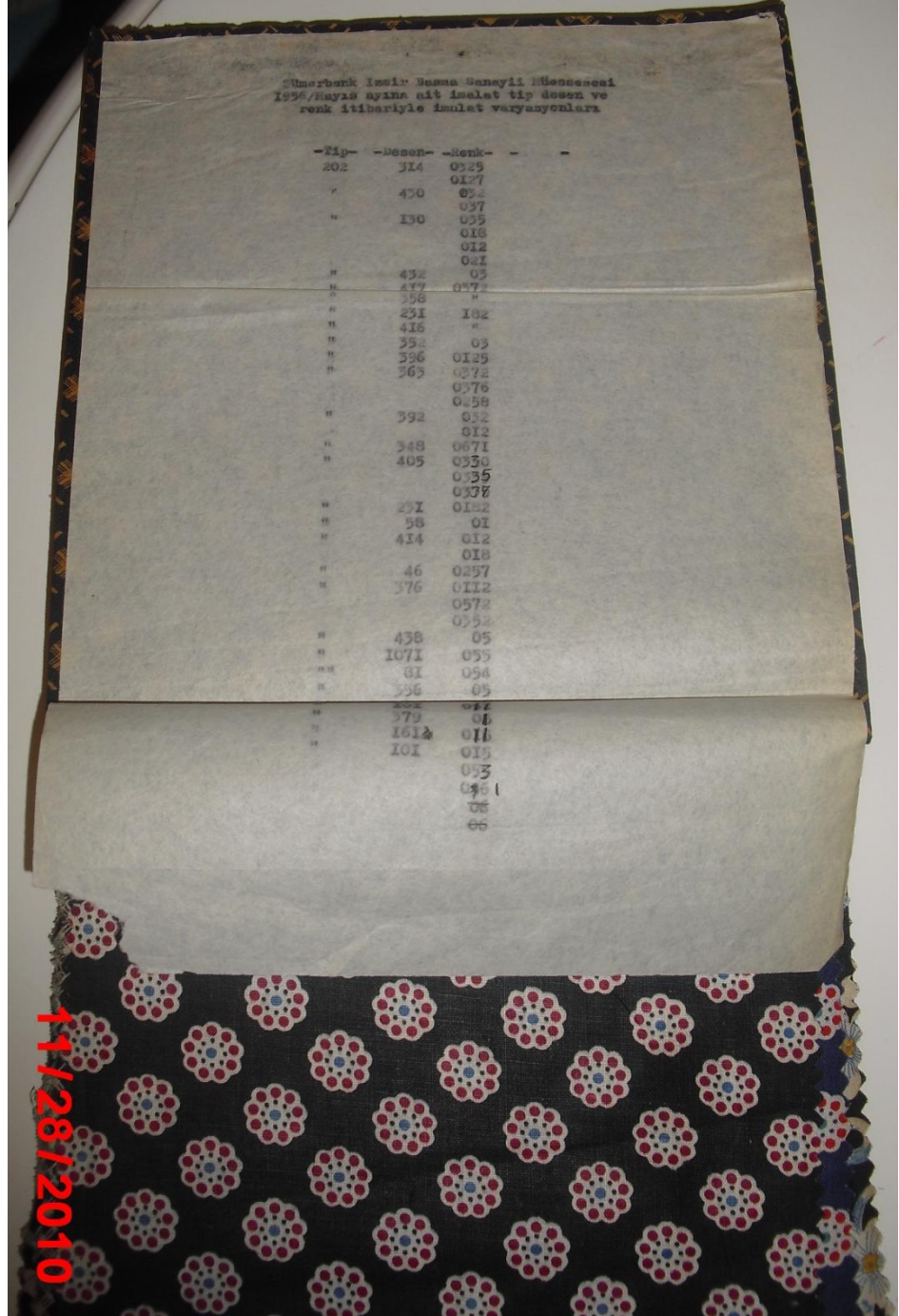
Seçilen albümler içinde en eski albümlerinden biri 1956 yılı Mayıs ayına ait albümdür. Bu albümde 46 kumaş numunesi ve 26 ayrı desen yer almaktadır. Desenlerden bazıları tek varyantta bazıları ise birden fazla renk varyantında bulunmaktadır. Albüm tamamen kumaş kaplı olan bir albümdür. Kaplandığı kumaş ise büyük ihtimalle fabrikada bu yıllarda üretilen kumaşlardan biri olup bu desen, albüm içinde de yer almamaktadır. Sayfa 57’de yer alan Desen Albümü Bilgi Fişi’nde albüme ilişkin bilgiler yer almaktadır.

DESEN ALBÜMÜ BİLGİ FİŞİ

Albüm yılı ve bilgileri	Mayıs 1956	
IEU Tasnif No, Korunduğu Yer ve Arşivleme tarihi	M01-R1 İzmir Ekonomi Üniversitesi Güzel Sanatlar ve Tasarım Fakültesi Sümerbank Tekstil Arşivi, 2008-2009	
Albümde yer alan kumaşların teknik özellikleri	Çözümlü sıklığı: 36 tel/cm Atkı sıklığı: 26 tel/cm Kumaş gramajı: 125 g/m ² Hammade: %100 Pamuk Kumaş örgü türü: Bezayağı Çözümlü: Ne21 Atkı: Ne18	
Albümde yer alan kumaş türü	Basma	
Kullanılan baskı tekniği	Albümde belirtilmemektedir.	
Albümde bulunan kumaşların kullanım alanları	Giyim, döşemelik, yorgan yüzü	
Albümün Boyutları	En:28 cm, Boy:21,5 cm	
Açıklama	Albümde teknik özellikleri aynı olan basma kumaşlar yer almaktadır. Ancak kumaşların hangi baskı tekniği ile basıldıkları belirtilmemiştir. Bununla birlikte albümde yer alan kumaşların bazıları için bu tekniği belirlemek mümkün olabilir. Yapılan araştırmada özellikle pijamalık desenlerin Perrotine printing ¹⁰⁵ olarak da bilinen bir teknikle basıldığı bilinmektedir. Bu baskı tekniği aynı zamanda bakır silindirlerle de uygulanmaktadır ve özellikle desenler arasındaki ince bükümlü görüntü efektleri bu tekniğin ipuçlarını verir. Doç. Dr. Özlenen Erdem İşmal'den öğrenildiğine göre de İzmir Halkapınar Basma Sanayii'nde 1960'lı yıllarda rollerplate denilen bakır silindireli baskı tekniği kullanılmıştır.	

¹⁰⁵ Perrotine baskı tekniği Louis-Jerome Perrot tarafından 1834 yılında elle desenlerin uygulandığı kalıpların dışında tüm donanımların mekanik olarak çalıştığı bir baskı tekniğidir. Farklı renkleri bir defada basılacağına renkleri makine deliklerinden geçer, buradan ahşaba renk transfer edilir, oradan kumaş üzerine boya geçer ve bir sonraki aşama için kumaştaki renkleri uzaklaştırılır. Bu yöntem el baskısından daha hızlı bir yöntemdir. Bir defada kumaşın tüm enini kaplayarak baskı yapar, üretim hızını %250 artırır. Renk sayısı 4'ten fazla olmayabilir. Bu baskı türü makine yapımı ürünlerin hassaslığında bir üretime izin verirken, kalıplar elle oyulduğundan kumaşta el yapımı görüntüsü verir. Bu baskıyı rulo baskıdan ayırmak zordur (Susan Meller, Joost Elffers, Textile Designs, Harry N. Abrams Inc. Publishers, Japan).

Albüm kapağının iç kısmında “Sümerbank İzmir Sanayi Müessesesi 1956 / Mayıs ayına ait imalat tip desen ve renk itibariyle imalat varyasyonları” başlığı altında bilgiler verilmektedir. Fotoğraf 45’te albümün iç kapak örneği yer almakta olup Sayfa 59’da ayrıntılı olarak iç kapakta yazan bilgiler görülmektedir:

Sümerbank İzmir Sanayi Müessesesi
1956/Mayıs ayına ait imalat tip desen ve
renk itibariyle imalat varyasyonları

-Tip-	-Desen-	-Renk-	-
202	314	0225	
"		0127	
"	420	022	
"		037	
"	130	025	
"		018	
"		012	
"		021	
"		03	
"	432		
"	477	0272	
"	358	"	
"	231	102	
"	416	"	
"	352	03	
"	396	0129	
"	363	0272	
"		0276	
"		0258	
"	392	022	
"		012	
"	348	0071	
"	405	0230	
"		0239	
"		0232	
"	291	0122	
"	58	01	
"	414	012	
"		018	
"	46	0257	
"	376	0112	
"		0572	
"		0252	
"	438	05	
"	1071	055	
"	01	094	
"	356	05	
"	372	022	
"	1612	04	
"	101	011	
"		015	
"		023	
"		021	
"		02	
"		06	

Fotoğraf 45: 1956 Mayıs ayına ait albümün iç kapak örneği: Sümerbank İzmir Sanayi Müessesesi 1956 / Mayıs ayına ait imalat tip desen ve renk itibariyle imalat varyasyonları

1956 Mayıs yılı albümüne ait iç kapak bilgileri:

Sümerbank İzmir Sanayi Müessesesi 1956 / Mayıs ayına ait imalat tip desen ve renk itibariyle imalat varyasyonları

-Tip-	-Desen-	-Renk-
202	314	0325 0127
“	430	032 037
“	130	035 018 012 021
“	432	03
“	417	0372
“	358	“
“	231	182
“	416	“
“	352	03
“	396	0125
“	363	0372 0376 0258
“	392	032
“	“	012
“	348	0671
“	405	0330 0335 0337
“	231	0182
“	58	01
“	414	012 018
“	46	0257
“	376	0112 0572 0352
“	438	05
“	1071	055
“	81	054
“	356	05 03 05
“	101	011
“	379	01
“	161	011
“	101	015 053 0161

Bu albümde yer alan kumaşların her birine kurum tarafından Tip, Desen ve Renk numaraları verildiği görülmektedir. Albümdeki kumaşların tamamının hammadesi pamuktur. Albüm incelendiğinde her kumaşta Tip numarasının aynı olduğu görülmüştür. Bu şekilde belli kumaşlara belli tip numaraları verildiği anlaşılmıştır. Bu albümde 202 olarak belirlenmiş olan kumaşların pamuklu basma kumaşları işaret ettiği söylenebilir. Ancak desen ve renk numaralarının neye göre verildiği bilinmemektedir. Konuyla ilgili Doç. Dr. Özlenen Erdem İşmal ile yapılan görüşmeye göre çok fazla desen, renk ve kumaş türü olduğu için çalışanların ceplerinde muhafaza ettikleri tip, renk ve desen karteleleri vardır. Numaralandırma sistemi bu çok sayıda kumaş, renk ve desen karışıklığını önlemiş olmalıdır.

Albümde yer alan desenler genel olarak farklı kompozisyonlarda olan çiçek desenlerinden, geometrik desenlerden, geometrik-çizgisel kompozisyonlardan, tipik Sümerbank desenlerinden biri olan çizgili pijamalık desenlerden oluşmaktadır.

Bunun yanısıra bazı özel desenler de göze çarpmaktadır: Bu desenlerden biri İndigo baskılara benzeyen bir desendir (Fotoğraf 55). Albümün içinde dikkati çeken ve aslında Türk basmacılığı terminolojisinde yer almayan bu grup desenler yabancı literatürde “indigo” olarak adlandırılan baskılara benzeyen desenlerdir. Rastlanan diğer desenlerden biri de doğu etkisi olduğu tahmin edilen bir desenden oluşmaktadır (Fotoğraf 56).¹⁰⁶

Çiçek desenli olan kompozisyonlarda statik kompozisyonlar, serbest desenler, tipik yazlık basma desenleri göze çarpmaktadır. Statik bir görünüm özelliğine sahip olan çiçek desenleri (Fotoğraf 47) genel olarak organik yaprak ve çiçek görünümlerine zıt bir görüntü sergilese de motif stilize edildiğinde ve basitleştirildiğinde sistematik tekrarlar çiçek motifinin kendisinden çok daha etkili bir görünüm elde edilmesine sebep olmuştur. Bu desenden albümde iki ayrı renk varyantı görülmektedir. Bir diğer popüler desen ise halk dilinde “mineli desenler” olarak kullanılan bir desendir (Fotoğraf 53). Mineli desenler Sümerbank'ta 1940'lı yıllardan itibaren sürekli kullanılan desenlerden olmuşlardır. Minik mine çiçeklerinden oluşan desenlerin en büyük özelliği giysi oluşturma aşamasında en az sarfiyat sağlaması olarak da görülebilir.

¹⁰⁶ Doç. Oya Sipahioğlu ile yapılan görüşme sırasında bazı desenlerin kökenlerine ilişkin yapılan değerlendirmede bu desenin de Hindistan gibi uzak doğu ülkelerine ait olduğu belirtilmiştir. Benzer özellikteki desenlere 1966 Mayıs ayı albümünde de rastlanmıştır.

Bu albümde sık rastlanan desenlerden biri de benekli desenlerdir (Fotoğraf 56). Bu desen de en beğenilen tekstil desenlerindendir ve hemen hemen her dönem popüler bir desen olmuştur. Batı literatüründe *Polka beneği* adı verilen bu desene benzer daire motifleri de olabilir. Bu desen örneklerine de albümde rastlanmıştır. *Polka beneği* içi dolu katı bir motiftir. Düzenli veya dağınık halde olabilir. Orta büyüklükte veya daha büyük halde olabilirler. Genellikle mavi ve beyaz renk olup klasik bir ilkbahar desenidir.¹⁰⁷ Sümerbank albümünde ise bu desen koyu zeminli ve açık zeminli olmak üzere iki ayrı biçimde görülür. Bu desenin kullanıldığı kumaşlar iç çamaşırı olarak da kullanılmıştır.

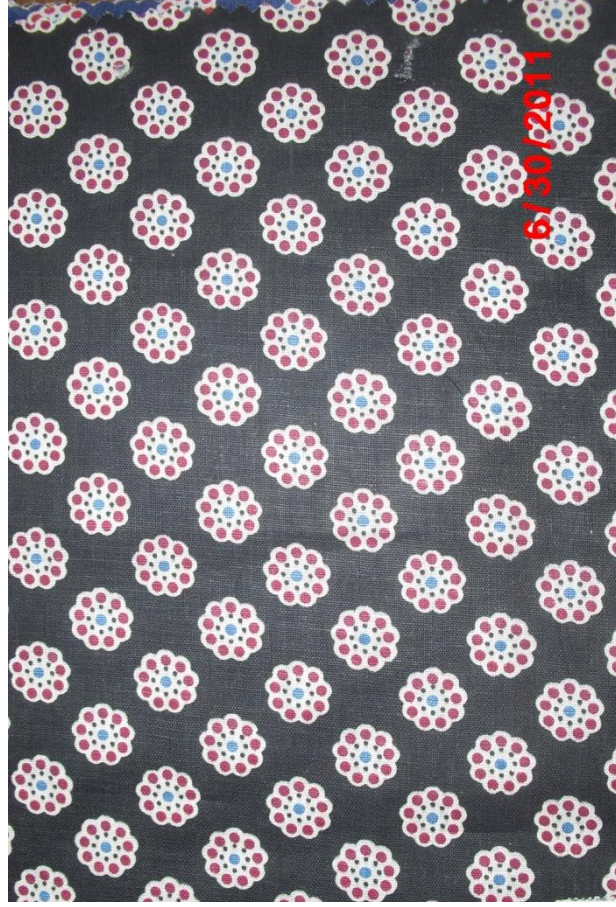
Çizgili pijamalık desenler de Sümerbank'a mal olmuş desenlerden biridir. Bu desene ait farklı çizgi büyüklüklerinde 13 adet desen vardır. Genellikle mavi ve kahverengi renklerde üretilmiş pijamalık desenlere rastlanmaktadır.

Albümde yer alan kumaşların tamamının örgüsü bezayağıdır. Albümde yer alan kumaşların kataloğu Sayfa 62-86 arasında yer almaktadır.

Fotoğraf 46: 1956 Mayıs ayına ait albümün dış kapak örneği

¹⁰⁷ Bohemian folk dansından adını almıştır, 1827 de ilk olarak Prag'da sergilenen bir dandır, buradan 1840 yılında Paris'e ve 1845 yılında da polka olarak İngiltere ye ulaşmıştır. Ardından da Amerika ya ve hatta Hindistan'a gitmiştir, ardından pudingler, şapkalar, balıkçılık lures, drape düzenlemeleri ve puan desenlerine kadar çok çeşitli alanlara yayılmıştır. Susan Meller, Joost Elffers, Textile Designs, Harry N. Abrams Inc. Publishers, Japan,s.212

Fotoğraf 47: Desen 1

Sümerbank tarafından verilen arşivleme numarası: Tip:202, Desen:314,
Renk:0325

Albümde yer alan kumaş türü: Basma

Kullanılan baskı tekniği : Albümde belirtilmemektedir.

Baskı varyant adedi : 2

Çözümlü sıklığı : 36 tel/cm

Atkı sıklığı : 26 tel/cm

Kumaş gramajı : 125 g/m²

Hammade : % 100 Pamuk

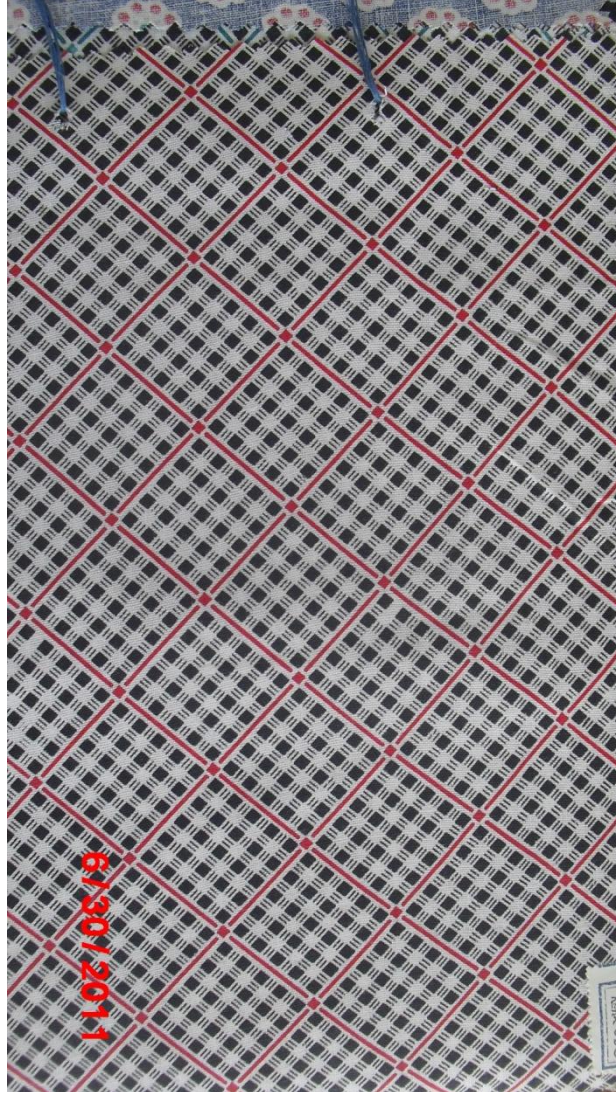
Kumaş örgü türü : Bezayağı

Çözümlü : Ne21

Atkı : Ne18

Fotoğraf 47a:

Fotoğraf 48: Desen 2

Sümerbank tarafından verilen arşivleme numarası:

Tip: 202, Desen:430, Renk: 032

Albümde yer alan kumaş türü: Basma

Kullanılan baskı tekniği : Albümde belirtilmemektedir.

Baskı varyant adedi : 2

Çözümlü sıklığı : 36 tel/cm

Atkı sıklığı : 26 tel/cm

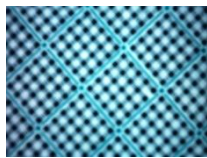
Kumaş gramajı : 125 g/m²

Hammade : %100 Pamuk

Kumaş örgü türü : Bezayağı

Çözümlü : Ne21

Atkı : Ne18

Fotoğraf 48b:

Fotoğraf 49: Desen 3

Sümerbank tarafından verilen arşivleme numarası: Tip: 202, Desen:130, Renk: 012

Albümde yer alan kumaş türü :	Basma
Kullanılan baskı tekniği :	Albümde belirtilmemektedir.
Baskı varyant adedi :	4
Çözümlü sıklığı :	36 tel/cm
Atkı sıklığı :	26 tel/cm
Kumaş gramajı :	125 g/m ²
Hammade :	%100 Pamuk
Kumaş örgü türü :	Bezayağı
Çözümlü :	Ne21
Atkı :	Ne18

Fotoğraf 49a,49b,49c:

Fotoğraf 50: Desen 4

Sümerbank tarafından verilen arşivleme numarası: Tip: 202, Desen:202, Renk: 0182

Albümde yer alan kumaş türü : Basma

Kullanılan baskı tekniği : Albümde belirtilmemektedir.

Baskı varyant adedi : 1

Çözümlü sıklığı : 36 tel/cm

Atkı sıklığı : 26 tel/cm

Kumaş gramajı : 125 g/m²

Hammade : %100 Pamuk

Kumaş örgü türü : Bezayağı

Çözümlü : Ne21

Atkı : Ne18

Fotoğraf 51: Desen 5

Sümerbank tarafından verilen arşivleme numarası: Tip:202,Desen:348,Renk:0672

Albümde yer alan kumaş türü :	Basma
Kullanılan baskı tekniği :	Albümde belirtilmemektedir.
Baskı varyant adedi :	1
Çözümlü sıklığı :	36 tel/cm
Atkı sıklığı :	26 tel/cm
Kumaş gramajı :	125 g/m ²
Hammade :	%100 Pamuk
Kumaş örgü türü :	Bezayağı
Çözümlü :	Ne21
Atkı :	Ne18

Fotoğraf 52: Desen 6

Sümerbank tarafından verilen arşivleme numarası Tip:202, Desen:46, Renk:0257

Albümde yer alan kumaş türü :	Basma
Kullanılan baskı tekniği :	Albümde belirtilmemektedir.
Baskı varyant adedi :	1
Çözümlü sıklığı :	36 tel/cm
Atkı sıklığı :	26 tel/cm
Kumaş gramajı :	125 g/m ²
Hammade :	%100 Pamuk
Kumaş örgü türü :	Bezayağı
Çözümlü :	Ne21
Atkı :	Ne18

Fotoğraf 53: Desen 7

Sümerbank tarafından verilen arşivleme numarası Tip:202, Desen:58, Renk:01

Albümde yer alan kumaş türü :	Basma
Kullanılan baskı tekniği :	Albümde belirtilmemektedir.
Baskı varyant adedi :	1
Çözümlü sıklığı :	36 tel/cm
Atkı sıklığı :	26 tel/cm
Kumaş gramajı :	125 g/m ²
Hammade :	%100 Pamuk
Kumaş örgü türü :	Bezayağı
Çözümlü :	Ne21
Atkı :	Ne18

Fotoğraf 54: Desen 8

Sümerbank tarafından verilen arşivleme numarası Tip:202, Desen:416, Renk:11

Albümde yer alan kumaş türü :	Basma
Kullanılan baskı tekniği :	Albümde belirtilmemektedir.
Baskı varyant adedi :	1
Çözümlü sıklığı :	36 tel/cm
Atkı sıklığı :	26 tel/cm
Kumaş gramajı :	125 g/m ²
Hammade :	%100 Pamuk
Kumaş örgü türü :	Bezayağı
Çözümlü :	Ne21
Atkı :	Ne18

Fotoğraf 55: Desen 9

Sümerbank tarafından verilen arşivleme numarası Tip:202, Desen:358, Renk:11

Albümde yer alan kumaş türü :	Basma
Kullanılan baskı tekniği	: Albümde belirtilmemektedir.
Baskı varyant adedi	: 1
Çözümlü sıklığı	: 36 tel/cm
Atkı sıklığı	: 26 tel/cm
Kumaş gramajı	: 125 g/m ²
Hammade	: %100 Pamuk
Kumaş örgü türü	: Bezayağı
Çözümlü	: Ne21
Atkı	: Ne18

Fotoğraf 56: Desen 10

Sümerbank tarafından verilen arşivleme numarası Tip:202, Desen:396, Renk:128

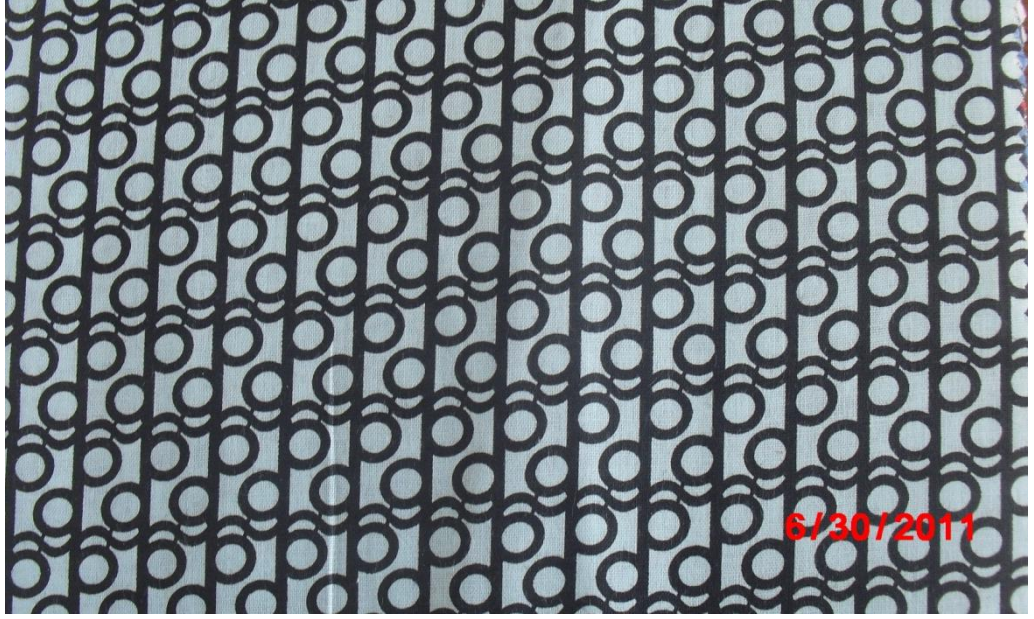
Albümde yer alan kumaş türü :	Basma
Kullanılan baskı tekniği	: Albümde belirtilmemektedir.
Baskı varyant adedi	: 1
Çözü sıklığı	: 36 tel/cm
Atkı sıklığı	: 26 tel/cm
Kumaş gramajı	: 125 g/m2
Hammade	: %100 Pamuk
Kumaş örgü türü	: Bezayağı
Çözü	: Ne21
Atkı	: Ne18

Fotoğraf 57: Desen 11

Sümerbank tarafından verilen arşivleme numarası Tip:202, Desen:414, Renk:012

Albümde yer alan kumaş türü :	Basma
Kullanılan baskı tekniği :	Albümde belirtilmemektedir.
Baskı varyant adedi :	1
Çözümlü sıklığı :	36 tel/cm
Atkı sıklığı :	26 tel/cm
Kumaş gramajı :	125 g/m ²
Hammade :	% 100 Pamuk
Kumaş örgü türü :	Bezayağı
Çözümlü :	Ne21
Atkı :	Ne18

Fotoğraf 58: Desen 12

Sümerbank tarafından verilen arşivleme numarası Tip:202, Desen:414, Renk:012

Albümde yer alan kumaş türü :	Basma
Kullanılan baskı tekniği	: Albümde belirtilmemektedir.
Baskı varyant adedi	: 1
Çözümlü sıklığı	: 36 tel/cm
Atkı sıklığı	: 26 tel/cm
Kumaş gramajı	: 125 g/m ²
Hammade	: %100 Pamuk
Kumaş örgü türü	: Bezayağı
Çözümlü	: Ne21
Atkı	: Ne18

Fotoğraf 59: Desen 13

Sümerbank tarafından verilen arşivleme numarası Tip:202, Desen:414, Renk:012

Albümde yer alan kumaş türü : Basma

Kullanılan baskı tekniği : Albümde belirtilmemektedir.

Baskı varyant adedi : 2

Çözü sıklığı : 36 tel/cm

Atkı sıklığı : 26 tel/cm

Kumaş gramajı : 125 g/m²

Hammade : %100 Pamuk

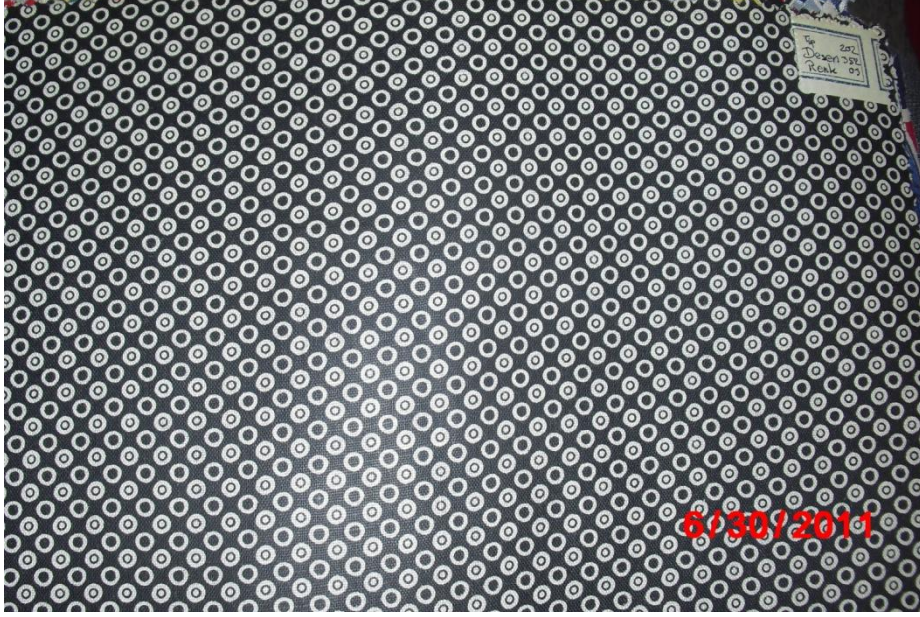
Kumaş örgü türü : Bezayağı

Çözü : Ne21

Atkı : Ne18

Fotoğraf 59a:

Fotoğraf 60: Desen 14

Sümerbank tarafından verilen arşivleme numarası Tip:202, Desen:414, Renk:012

Albümde yer alan kumaş türü : Basma

Kullanılan baskı tekniği : Albümde belirtilmemektedir.

Baskı varyant adedi : 2

Çözgü sıklığı : 36 tel/cm

Atkı sıklığı : 26 tel/cm

Kumaş gramajı : 125 g/m²

Hammade : %100 Pamuk

Kumaş örgü türü : Bezayağı

Çözgü : Ne21

Atkı : Ne18

Fotoğraf 60a:

Fotoğraf 61: Desen 15

Sümerbank tarafından verilen arşivleme numarası Tip:202, Desen:414, Renk:012

Albümde yer alan kumaş türü : Basma

Kullanılan baskı tekniği : Albümde belirtilmemektedir.

Baskı varyant adedi : 3

Çözümlü sıklığı : 36 tel/cm

Atkı sıklığı : 26 tel/cm

Kumaş gramajı : 125 g/m²

Hammade : %100 Pamuk

Kumaş örgü türü : Bezayağı

Çözümlü : Ne21

Atkı : Ne18

Fotoğraf 61a,61b:

Fotoğraf 62: Desen 16

Sümerbank tarafından verilen arşivleme numarası Tip:202, Desen:414, Renk:012

Albümde yer alan kumaş türü : Basma

Kullanılan baskı tekniği : Albümde belirtilmemektedir.

Baskı varyant adedi : 2

Çözümlü sıklığı : 36 tel/cm

Atkı sıklığı : 26 tel/cm

Kumaş gramajı : 125 g/m²

Hammade : %100 Pamuk

Kumaş örgü türü : Bezayağı

Çözümlü : Ne21

Atkı : Ne18

Fotoğraf 62a:

Fotoğraf 63: Desen 17

Sümerbank tarafından verilen arşivleme numarası Tip:202, Desen:405, Renk:033

Albümde yer alan kumaş türü : Basma

Kullanılan baskı tekniği : Albümde belirtilmemektedir.

Baskı varyant adedi : 3

Çözgü sıklığı : 36 tel/cm

Atkı sıklığı : 26 tel/cm

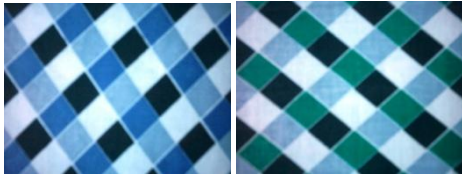
Kumaş gramajı : 125 g/m²

Hammade : %100 Pamuk

Kumaş örgü türü : Bezayağı

Çözgü : Ne21

Atkı : Ne18

Fotoğraf 63a,63b,63c:

Fotoğraf 64: Desen 18

Sümerbank tarafından verilen arşivleme numarası Tip:202, Desen:376, Renk:0112

Albümde yer alan kumaş türü : Basma

Kullanılan baskı tekniği : Albümde belirtilmemektedir.

Baskı varyant adedi : 3

Çözümlü sıklığı : 36 tel/cm

Atkı sıklığı : 26 tel/cm

Kumaş gramajı : 125 g/m²

Hammade : %100 Pamuk

Kumaş örgü türü : Bezayağı

Çözümlü : Ne21

Atkı : Ne18

Fotoğraf 64a,64b:

Fotoğraf 65: Desen 19

Sümerbank tarafından verilen arşivleme numarası Tip:202, Desen:101, Renk:015

Albümde yer alan kumaş türü : Basma

Kullanılan baskı tekniği : Albümde belirtilmemektedir.

Baskı varyant adedi : 2

Çözü sıklığı : 36 tel/cm

Atkı sıklığı : 26 tel/cm

Kumaş gramajı : 125 g/m²

Hammade : %100 Pamuk

Kumaş örgü türü : Bezayağı

Çözü : Ne21

Atkı : Ne18

Fotoğraf 65a:

Fotoğraf 66: Desen 20

Sümerbank tarafından verilen arşivleme numarası Tip:202, Desen:438, Renk:05

Albümde yer alan kumaş türü : Basma

Kullanılan baskı tekniği : Albümde belirtilmemektedir.

Baskı varyant adedi : 3

Çözümlü sıklığı : 36 tel/cm

Atkı sıklığı : 26 tel/cm

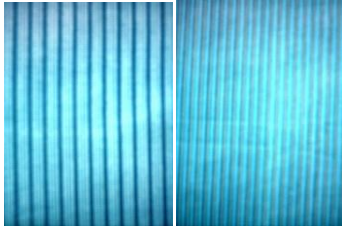
Kumaş gramajı : 125 g/m²

Hammade : %100 Pamuk

Kumaş örgü türü : Bezayağı

Çözümlü : Ne21

Atkı : Ne18

Fotoğraf 66a,66b:

Fotoğraf 67: Desen 21

Sümerbank tarafından verilen arşivleme numarası Tip:202, Desen:okunamıyor,Renk:011

Albümde yer alan kumaş türü : Basma

Kullanılan baskı tekniği : Albümde belirtilmemektedir.

Baskı varyant adedi : 1

Çözümlü sıklığı : 36 tel/cm

Atkı sıklığı : 26 tel/cm

Kumaş gramajı : 125 g/m²

Hammade : %100 Pamuk

Kumaş örgü türü : Bezayağı

Çözümlü : Ne21

Atkı : Ne18

Fotoğraf 68: Desen 22

Sümerbank tarafından verilen arşivleme numarası Tip:202, Desen:101, Renk:015

Albümde yer alan kumaş türü : Basma

Kullanılan baskı tekniği : Albümde belirtilmemektedir.

Baskı varyant adedi : 3

Çözümlü sıklığı : 36 tel/cm

Atkı sıklığı : 26 tel/cm

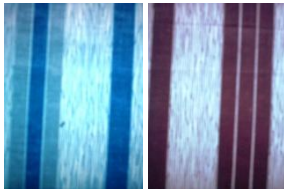
Kumaş gramajı : 125 g/m²

Hammade : %100 Pamuk

Kumaş örgü türü : Bezayağı

Çözümlü : Ne21

Atkı : Ne18

Fotoğraf 68a,68b:

Fotoğraf 69: Desen 23

Sümerbank tarafından verilen arşivleme numarası Tip:202, Desen:356, Renk:05

Albümde yer alan kumaş türü :	Basma
Kullanılan baskı tekniği	: Albümde belirtilmemektedir.
Baskı varyant adedi	: 1
Çözümlü sıklığı	: 36 tel/cm
Atkı sıklığı	: 26 tel/cm
Kumaş gramajı	: 125 g/m ²
Hammade	: %100 Pamuk
Kumaş örgü türü	: Bezayağı
Çözümlü	: Ne21
Atkı	: Ne18

Fotoğraf 70: Desen 24

Sümerbank tarafından verilen arşivleme numarası Tip:202, Desen:356, Renk:05

Albümde yer alan kumaş türü : Basma

Kullanılan baskı tekniği : Albümde belirtilmemektedir.

Baskı varyant adedi : 1

Çözü sıklığı : 36 tel/cm

Atkı sıklığı : 26 tel/cm

Kumaş gramajı : 125 g/m²

Hammade : %100 Pamuk

Kumaş örgü türü : Bezayağı

Çözü : Ne21

Atkı : Ne18

Fotoğraf 71: Desen 25

Sünerbank tarafından verilen arşivleme numarası Tip:202, Desen:379, Renk:05

Albümde yer alan kumaş türü :	Basma
Kullanılan baskı tekniği	: Albümde belirtilmemektedir.
Baskı varyant adedi	: 1
Çözümlü sıklığı	: 36 tel/cm
Atkı sıklığı	: 26 tel/cm
Kumaş gramajı	: 125 g/m ²
Hammade	: % 100 Pamuk
Kumaş örgü türü	: Bezayağı
Çözümlü	: Ne21
Atkı	: Ne18

2.3.2.2. 1966 Mayıs Ayına Ait Albüm ve Kumaş Kataloğu

1966 Mayıs yılına ait albümde ise 85 kumaş numunesi yer almakta ve 29 farklı desen bulunmaktadır. Desen albümü kırmızı-siyah renkte köpek dişi efektinin yer aldığı bir kumaşla kaplanmıştır. Albüme ait iç kapak örneğinde de 1956 yılı Mayıs albümünde olduğu gibi *Mayıs 1966 ayına ait imalat tip, desen, renk ve val adedi, grup itibariyle fiili baskıları gösterir cetvel* başlığı altında bilgiler yer almaktadır (Bkz. Fotoğraf 72).

TIP	DESEN	RENK	VAL	ADEDI	GRUP	BASKI
252	0532	3	3	23.203		
	0210	3	3	12.183		
	0210	3	3	23.203		
	0532	3	3	23.203		
	1285	20	4	40.464		
	"	20	5	52.246	72.714	
	1348	021	2	38.563		
	"	055	2	50.943		
	"	075	2	52.347	141.853	
	1557	0721	4	5.888	5.888	
	1700	021	2	28.969		
	"	053	2	39.595		
	"	073	2	26.402	94.966	
	1772	0257	5	37.393		
	"	0427	5	38069		
	"	0752	5	41418	116.880	
	1798	10	1	47.633		
	"	20	1	71.638	119.270	
	1959	02	1	51.190		
	"	05	1	49.921		
	"	07	1	24.819	129.930	
	2088	02	1	26.888		
	"	03	1	28.625		
	"	05	1	25.291		
	"	07	1	28.625	109.429	
	2062	021	2	39.827		
	"	053	2	42.708		
	"	073	2	34.182	112.717	
	2070	0478	4	50.517		
	"	0572	4	52.168		
	"	0748	4	24.370	127.055	
	2089	0327	5	26.056		
	"	0357	5	27.414	90.828	
	"	0370	4	24.876		
	"	0372	4	27.261		
	"	0374	4	47.697		
	"	0572	4	29.156	129.010	
	2096	0250	4	24.289		
	"	0475	4	29302		
	"	0502	4	26.911		
	"	0570	4	29.810		
	"	0702	4	22.082		
	"	0907	4	27.931	160.025	
	2099	0317	3	1.663		
	"	0357	3	29.405		
	"	0385	3	33.451		
	"	0397	3	31.190	95.709	
	2117	012	2	27.193		
	"	027	2	28.606		
	"	030	2	26.797		
	"	035	2	27.122		
	"	037	2	27.559	137.977	
	2119	0270	4	26.123		
	"	0552	4	26.270		
	"	0527	4	27.043		
	"	0748	4	26.336		
	"	0753	4	27.606	133.378	

Fotoğraf 72: İç kapak örneği: Mayıs 1966 ayına ait imalat tip, desen, renk ve val adedi, grup itibariyle fiili baskıları gösterir cetvel (F.Dilek Himam,2010)

DESEN ALBÜMÜ BİLGİ FİŞİ

Albüm yılı ve bilgileri	Mayıs 1966	
IEU Tasnif No, Korunduğu Yer ve Arşivleme tarihi	M01-R4 İzmir Ekonomi Üniversitesi Güzel Sanatlar ve Tasarım Fakültesi Sümerbank Tekstil Arşivi, 2008- 2009	
Albümde yer alan kumaşların teknik özellikleri	Basma: Çözümlü sıklığı: 36 tel/cm Atkı sıklığı: 26 tel/cm Kumaş gramajı: 133 g/m2 Hammade: %100 Pamuk Kumaş örgü türü: Bezayağı Çözümlü: Ne21 Atkı: Ne18 Döşemelik Basma: Çözümlü sıklığı: 27 tel/cm Atkı sıklığı: 19 tel/cm Kumaş gramajı: 176 g/m2 Hammade: %100 Pamuk Kumaş örgü türü: Bezayağı Çözümlü: Ne14 Atkı: Ne11	
Albümde yer alan kumaş türü	Basma	
Baskı tekniğı	Albümde belirtilmemektedir.	
Albümde bulunan kumaşların kullanım alanları	Giyim, döşemelik, yorgan yüzü	
Albümün Boyutları	En:28 cm, Boy:21,5 cm	
Açıklama	<p>Bu albümde iki ayrı gramajda kumaş bulunmaktadır. Döşemelik amaçlı kullanılan basma kumaşlar bilgi fişinde verildiğı üzere daha ağır gramajlı bir kumaştır. Albümde yer alan 85 ayrı kumaş numunesinin içinde 4 adet döşemelik kumaş yer almaktadır. Bu kumaşların teknik özellikleri ayrı ayrı belirtilmiştir. Kumaşların hemen hemen tamamının rulo baskı tekniğıyle üretildiğı söylenebilir.</p> <p>Döşemelik amaçlı kullanılan basma kumaşların tip numaraları 268 iken, diğler basma kumaşların tip numaraları 252 numarası ile belirtilmiştir.</p>	

1966 Mayıs yılına ait albümde geometrik zeminli çiçekli desenler, geometrik desenler ve döşemelik desenler göze çarpmaktadır. Daha ziyade 1960'lı yılların hakim moda akımlarını albümde yer alan Sümerbank desenleri üzerinde görmek mümkün olabilmektedir.

Bu albümdeki benekli desenler 9 ayrı renk varyantındadır. Yapılan bir sözlü tarih görüşmesinde bu desenlerden oluşan giysilerin daha ziyade gecelik olarak kullanıldığı öğrenilmiştir.¹⁰⁸

Aynı zamanda diğer albümlerden farklı olarak döşemelik amaçlı kullanılan desenler, bu albümde yer almaktadır. Albümdeki döşemelik kumaşların tip numarası 268 olarak belirtilmiştir.

Albümde yer alan baskılarda görülen çiçekli desenlerde özellikle gül motifi yoğun kullanılmıştır. Yard.Doç. Füsün Özpulat, Sümerbank desenlerinde görülen bu desenlerin “allı-güllü” olarak halk dilinde tabir edilirken aslında bir Rus etkisi de olarak da algılanabileceğini belirtmektedir. Bu anlamda Nazilli Halkapınar Basma fabrikasının kuruluşunda fabrikada çalışan desinatörlerin Rusya’da almış oldukları eğitimin bir etkisi olabileceğini belirtmiştir. Konuyla ilgili çocukluğunun önemli bir kısmını Nazilli Sümerbank yerleşkesinde geçiren Can Arpaç ile yapılan bir sözlü tarih görüşmesinde de babasının Rus tekstil tasarımcıları tarafından Rusya’da eğitim aldığı öğrenilmiştir.¹⁰⁹

Tip:268, Desen: 2112, Renk: 0457 olarak arşivlenmiş desende görülen gül goncası motifinin Anadolu desen kültüründe çok fazla yer almadığını daha ziyade Avrupa kökenli olabileceğini belirten Doç. Oya Sipahioğlu, aynı zamanda bu albümde doğu etkisi gösteren desenlere de vurgu yapmıştır. Özellikle Tip:252, Desen: 1772, Renk: 0427 olarak arşivlenmiş kumaş deseninde bu tip örnekler görülmektedir. Bunun dışında geometrik motiflerin çokça kullanıldığı göze çarpar.

Albümde yer alan kumaşların tamamının örgüsü bezayağıdır. Albümde yer alan kumaş kataloğu Sayfa 90-110 arasında yer almaktadır.

¹⁰⁸ Sema Himam ile yapılan sözlü tarih görüşmesinden yararlanılmıştır (Aralık,2010, Burhaniye)

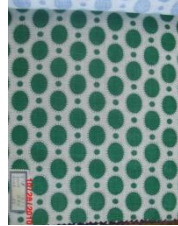
¹⁰⁹ Can Arpaç ile yapılan röportaj, 5 Kasım 2010, İzmir

Fotoğraf 73: Desen 26

Sümerbank tarafından verilen arşivleme numarası Tip:202, Desen:1284, Renk:02

Albümde yer alan kumaş türü :	Basma
Kullanılan baskı tekniği :	Albümde belirtilmemektedir.
Baskı varyant adedi :	3
Çözümlü sıklığı :	36 tel/cm
Atkı sıklığı :	26 tel/cm
Kumaş gramajı :	133 g/m ²
Hammade :	%100 Pamuk
Kumaş örgü türü :	Bezayağı
Çözümlü :	Ne21
Atkı :	Ne18

Fotoğraf 73a,73b:

Fotoğraf 74: Desen 27

Sümerbank tarafından verilen arşivleme numarası Tip:268, Desen:2102, Renk:0447

Albümde yer alan kumaş türü :	Basma (Döşemelik)
Kullanılan baskı tekniği :	Albümde belirtilmemektedir.
Baskı varyant adedi :	3
Çözümlü sıklığı :	27 tel/cm
Atkı sıklığı :	19 tel/cm
Kumaş gramajı :	176 g/m ²
Hammade :	%100 Pamuk
Kumaş örgü türü :	Bezayağı
Çözümlü :	Ne14
Atkı :	Ne11

Fotoğraf 74a,74b:

Fotoğraf 75: Desen 28

Sümerbank tarafından verilen arşivleme numarası Tip:252, Desen:1285, Renk:20

Albümde yer alan kumaş türü : Basma

Kullanılan baskı tekniği : Albümde belirtilmemektedir.

Baskı varyant adedi : 8

Çözgü sıklığı : 36 tel/cm

Atkı sıklığı : 26 tel/cm

Kumaş gramajı : 133 g/m²

Hammade : %100 Pamuk

Kumaş örgü türü : Bezayağı

Çözgü : Ne21

Atkı : Ne18

Fotoğraf 75a,75b,75c,75d,75e, 75f,75g

Bu desen albümde iki varyant olarak koyu zemine basılmış olup, açık zemine basılmış farklı büyüklükte benekli desenler de yer almaktadır.

Fotoğraf 76: Desen 29

Sümerbank tarafından verilen arşivleme numarası Tip:252, Desen:1772, Renk:0427

Albümde yer alan kumaş türü : Basma

Kullanılan baskı tekniği : Albümde belirtilmemektedir.

Baskı varyant adedi : 3

Çözümlü sıklığı : 36 tel/cm

Atkı sıklığı : 26 tel/cm

Kumaş gramajı : 133 g/m²

Hammade : %100 Pamuk

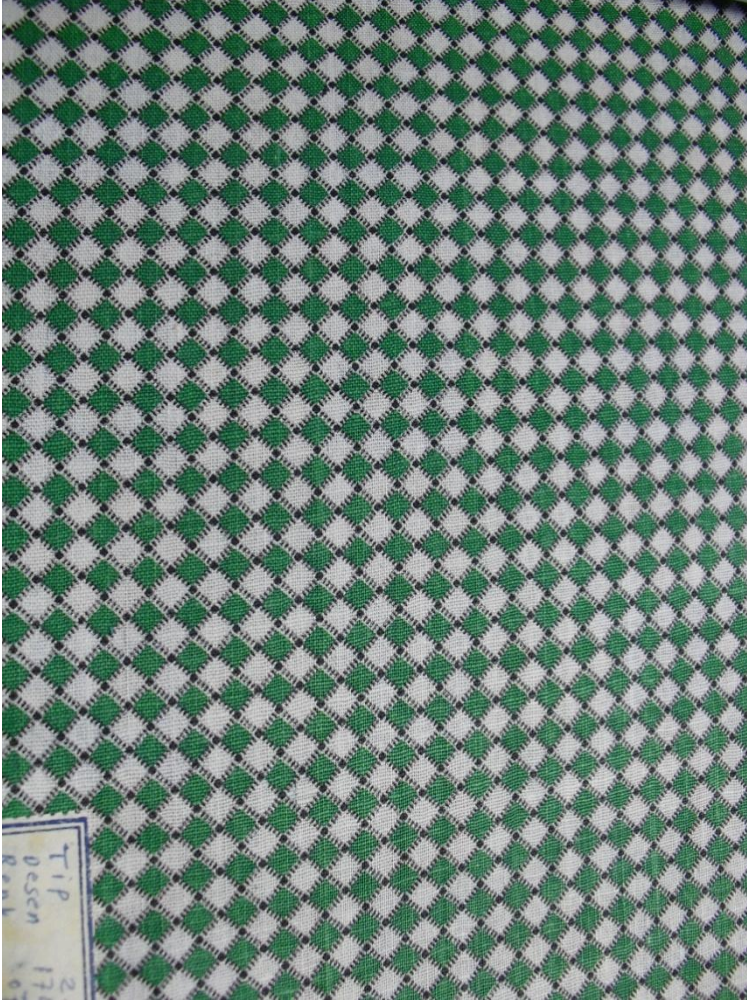
Kumaş örgü türü : Bezayağı

Çözümlü : Ne21

Atkı : Ne18

Desen 76a,76b:

Fotoğraf 77: Desen 30

Sümerbank tarafından verilen arşivleme numarası Tip:252, Desen:1700, Renk:053

Albümde yer alan kumaş türü : Basma

Kullanılan baskı tekniği : Albümde belirtilmemektedir.

Baskı varyant adedi : 3

Çözümlü sıklığı : 36 tel/cm

Atkı sıklığı : 26 tel/cm

Kumaş gramajı : 133 g/m²

Hammade : %100 Pamuk

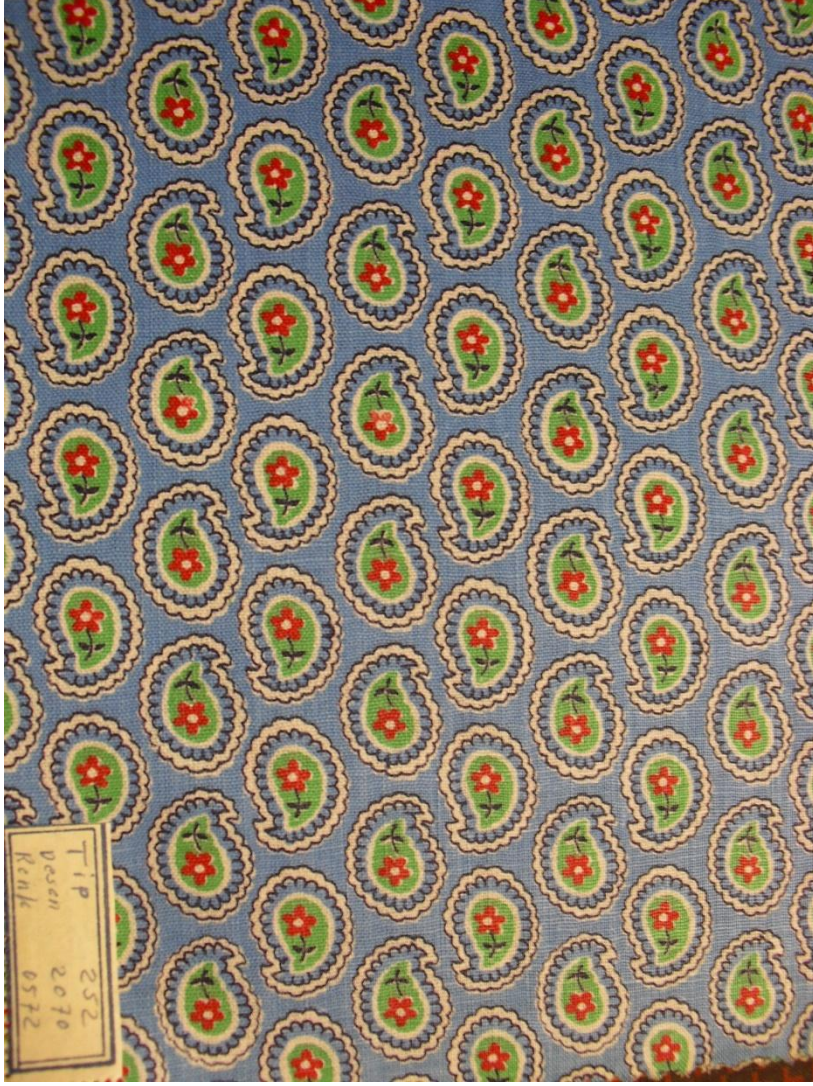
Kumaş örgü türü : Bezayağı

Çözümlü : Ne21

Atkı : Ne18

Fotoğraf 77a,77b:

Fotoğraf 78: Desen 31

Sünerbank tarafından verilen arşivleme numarası Tip:252, Desen:2070, Renk:0478

Albümde yer alan kumaş türü : Basma

Kullanılan baskı tekniği : Albümde belirtilmemektedir.

Baskı varyant adedi : 3

Çözümlü sıklığı : 36 tel/cm

Atkı sıklığı : 26 tel/cm

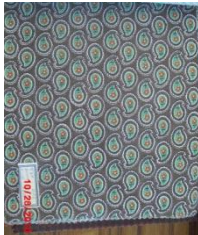
Kumaş gramajı : 133 g/m²

Hammade : %100 Pamuk

Kumaş örgü türü : Bezayağı

Çözümlü : Ne21

Atkı : Ne18

Fotoğraf 78a,78b:

Fotoğraf 79: Desen 32

Sünerbank tarafından verilen arşivleme numarası Tip:252, Desen:2096, Renk:0907

Albümde yer alan kumaş türü : Basma

Kullanılan baskı tekniği : Albümde belirtilmemektedir.

Baskı varyant adedi : 6

Çözümlü sıklığı : 36 tel/cm

Atkı sıklığı : 26 tel/cm

Kumaş gramajı : 133 g/m²

Hammade : %100 Pamuk

Kumaş örgü türü : Bezayağı

Çözümlü : Ne21

Atkı : Ne18

Fotoğraf 79a,79b,79c,79d,79e:

Fotoğraf 80: Desen 33

Sümerbank tarafından verilen arşivleme numarası Tip:252, Desen:231, Renk:0182

Albümde yer alan kumaş türü :	Basma
Kullanılan baskı tekniği :	Albümde belirtilmemektedir.
Baskı varyant adedi :	5
Çözümlü sıklığı :	36 tel/cm
Atkı sıklığı :	26 tel/cm
Kumaş gramajı :	133 g/m ²
Hammade :	%100 Pamuk
Kumaş örgü türü :	Bezayağı
Çözümlü :	Ne21
Atkı :	Ne18

Fotoğraf 80a,80b,80c,80d:

Fotoğraf 81: Desen 34

Sümerbank tarafından verilen arşivleme numarası Tip:252, Desen:2089, Renk:0327

Albümde yer alan kumaş türü : Basma

Kullanılan baskı tekniği : Albümde belirtilmemektedir.

Baskı varyant adedi : 3

Çözümlü sıklığı : 36 tel/cm

Atkı sıklığı : 26 tel/cm

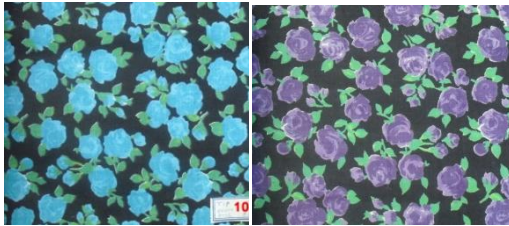
Kumaş gramajı : 133 g/m²

Hammade : %100 Pamuk

Kumaş örgü türü : Bezayağı

Çözümlü : Ne21

Atkı : Ne18

Fotoğraf 81a,81b:

Fotoğraf 82: Desen 35

Sünerbank tarafından verilen arşivleme numarası Tip:252, Desen:2112, Renk:0457

Albümde yer alan kumaş türü :	Basma (Döşemelik)
Kullanılan baskı tekniği :	Albümde belirtilmemektedir.
Baskı varyant adedi :	3
Çözümlü sıklığı :	27 tel/cm
Atkı sıklığı :	19 tel/cm
Kumaş gramajı :	176 g/m2
Hammade :	%100 Pamuk
Kumaş örgü türü :	Bezayağı
Çözümlü :	Ne14
Atkı :	Ne11

Fotoğraf 83: Desen 36

Sümerbank tarafından verilen arşivleme numarası Tip:252, Desen:2117, Renk:027

Albümde yer alan kumaş türü : Basma

Kullanılan baskı tekniği : Albümde belirtilmemektedir.

Baskı varyant adedi : 6

Çözümlü sıklığı : 36 tel/cm

Atkı sıklığı : 26 tel/cm

Kumaş gramajı : 133 g/m²

Hammade : %100 Pamuk

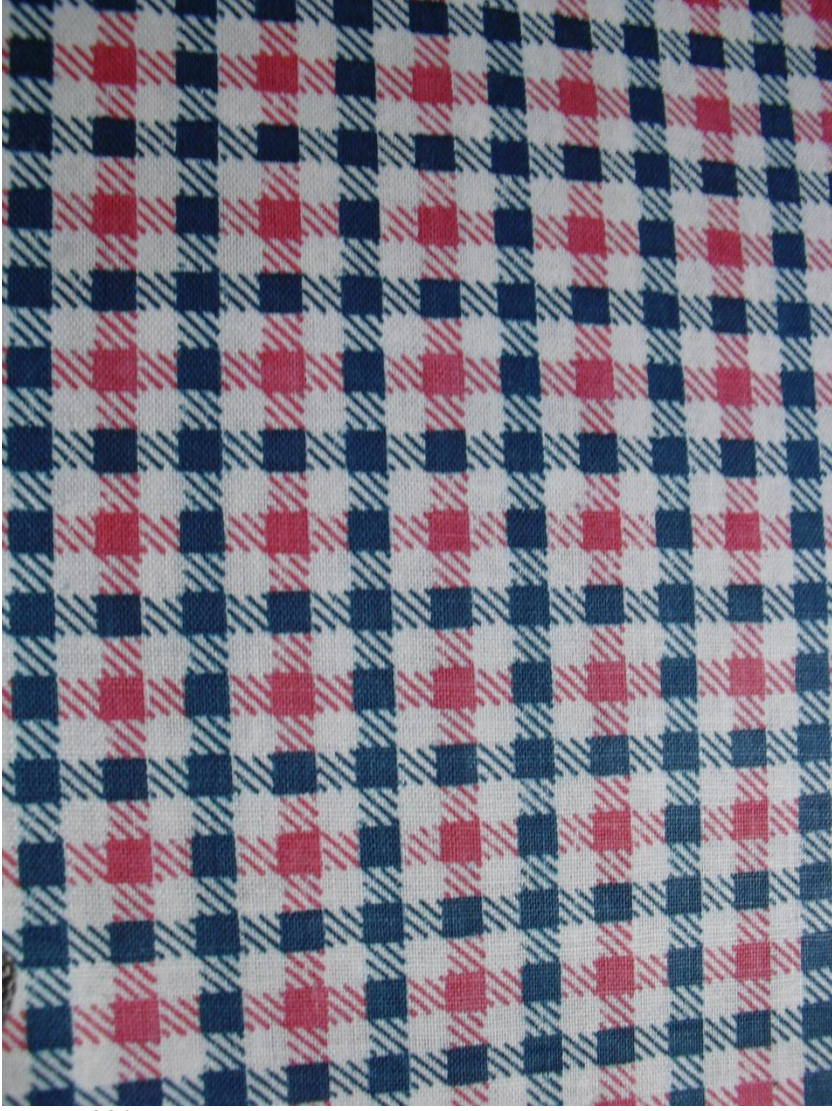
Kumaş örgü türü : Bezayağı

Çözümlü : Ne21

Atkı : Ne18

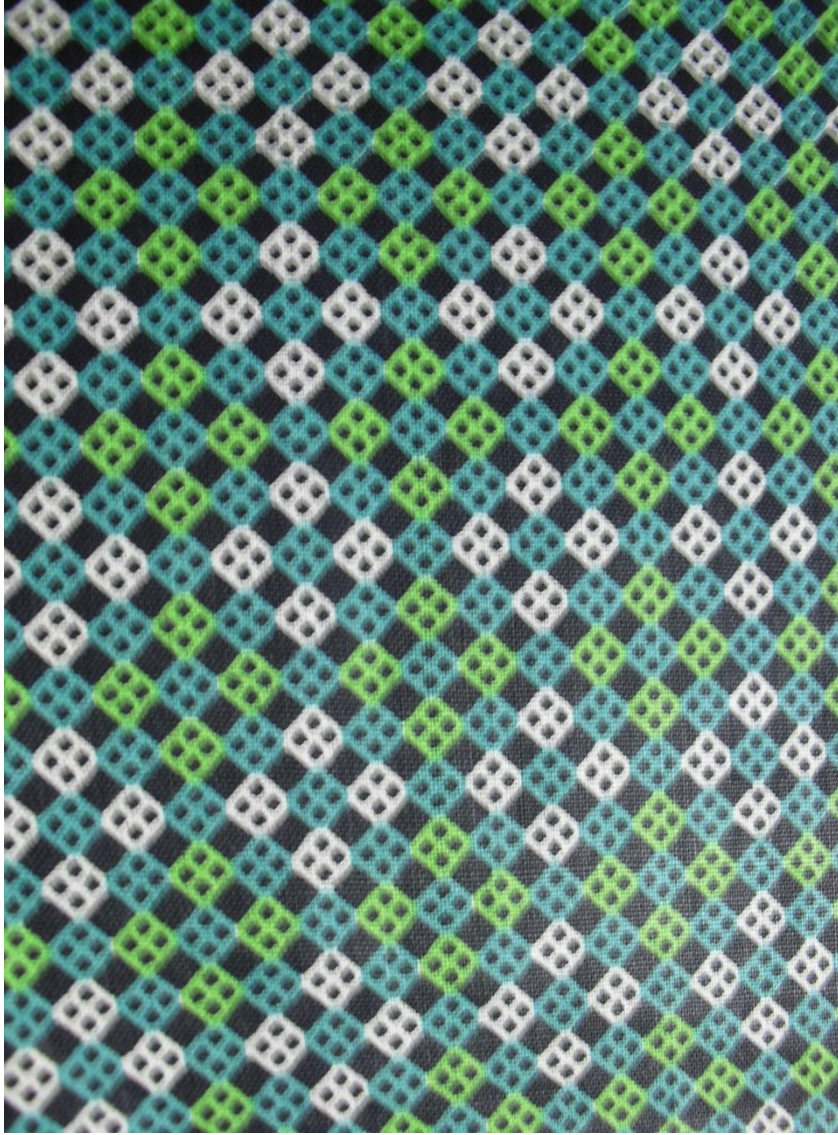
Fotoğraf 83a,83b,84c,84d,84e:

Fotoğraf 84: Desen 37

Sümerbank tarafından verilen arşivleme numarası Tip:252, Desen:2126, Renk:072

Albümde yer alan kumaş türü :	Basma
Kullanılan baskı tekniği	: Albümde belirtilmemektedir.
Baskı varyant adedi	: 1
Çözümlü sıklığı	: 36 tel/cm
Atkı sıklığı	: 26 tel/cm
Kumaş gramajı	: 133 g/m ²
Hammade	: %100 Pamuk
Kumaş örgü türü	: Bezayağı
Çözümlü	: Ne21
Atkı	: Ne18

Fotoğraf 85: Desen 38

Sünerbank tarafından verilen arşivleme numarası Tip:252, Desen:2126, Renk:0377

Albümde yer alan kumaş türü :	Basma
Kullanılan baskı tekniği	: Albümde belirtilmemektedir.
Baskı varyant adedi	: 1
Çözümlü sıklığı	: 36 tel/cm
Atkı sıklığı	: 26 tel/cm
Kumaş gramajı	: 133 g/m ²
Hammade	: %100 Pamuk
Kumaş örgü türü	: Bezayağı
Çözümlü	: Ne21
Atkı	: Ne18

Fotoğraf 86: Desen 39

Sümerbank tarafından verilen arşivleme numarası Tip:268, Desen:2134, Renk:0437

Albümde yer alan kumaş türü :	Basma (Döşemelik)
Kullanılan baskı tekniği :	Albümde belirtilmemektedir.
Baskı varyant adedi :	4
Çözümlü sıklığı :	36 tel/cm
Atkı sıklığı :	26 tel/cm
Kumaş gramajı :	133 g/m ²
Hammade :	%100 Pamuk
Kumaş örgü türü :	Bezayağı
Çözümlü :	Ne21
Atkı :	Ne18

Fotoğraf 86a,86b,86c:

Fotoğraf 87: Desen 40

Sümerbank tarafından verilen arşivleme numarası Tip:252, Desen:2165, Renk:0527

Albümde yer alan kumaş türü : Basma

Kullanılan baskı tekniği : Albümde belirtilmemektedir.

Baskı varyant adedi : 6

Çözü sıklığı : 36 tel/cm

Atkı sıklığı : 26 tel/cm

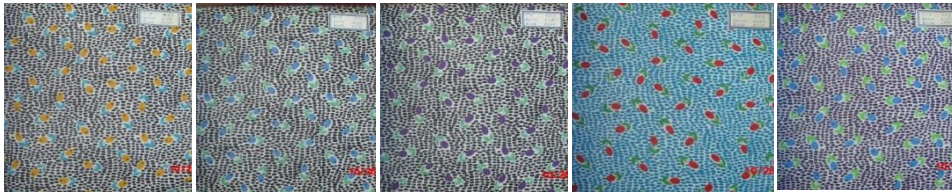
Kumaş gramajı : 133 g/m²

Hammade : %100 Pamuk

Kumaş örgü türü : Bezayağı

Çözü : Ne21

Atkı : Ne18

Fotoğraf 87a,87b,87c,87d,87e

Fotoğraf 88: Desen 41

Sümerbank tarafından verilen arşivleme numarası Tip:252, Desen:2062, Renk:021

Albümde yer alan kumaş türü :	Basma
Kullanılan baskı tekniği	: Albümde belirtilmemektedir.
Baskı varyant adedi	: 3
Çözümlü sıklığı	: 36 tel/cm
Atkı sıklığı	: 26 tel/cm
Kumaş gramajı	: 133 g/m ²
Hammade	: %100 Pamuk
Kumaş örgü türü	: Bezayağı
Çözümlü	: Ne21
Atkı	: Ne18

Fotoğraf 88a,88b:

Fotoğraf 89: Desen 42

Sümerbank tarafından verilen arşivleme numarası Tip:252, Desen:2122, Renk:097

Albümde yer alan kumaş türü :	Basma
Kullanılan baskı tekniği :	Albümde belirtilmemektedir.
Baskı varyant adedi :	1
Çözümlü sıklığı :	36 tel/cm
Atkı sıklığı :	26 tel/cm
Kumaş gramajı :	133 g/m ²
Hammade :	% 100 Pamuk
Kumaş örgü türü :	Bezayağı
Çözümlü :	Ne21
Atkı :	Ne18

Fotoğraf 90: Desen 43

Sümerbank tarafından verilen arşivleme numarası Tip:252, Desen:1557, Renk:0721

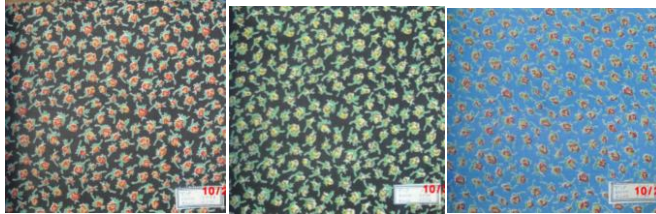
Albümde yer alan kumaş türü :	Basma
Kullanılan baskı tekniği	: Albümde belirtilmemektedir.
Baskı varyant adedi	: 1
Çözümlü sıklığı	: 36 tel/cm
Atkı sıklığı	: 26 tel/cm
Kumaş gramajı	: 133 g/m ²
Hammade	: %100 Pamuk
Kumaş örgü türü	: Bezayağı
Çözümlü	: Ne21
Atkı	: Ne18

Fotoğraf 91: Desen 44

Sümerbank tarafından verilen arşivleme numarası Tip:252, Desen:2086, Renk:0372

Albümde yer alan kumaş türü :	Basma
Kullanılan baskı tekniği :	Albümde belirtilmemektedir.
Baskı varyant adedi :	4
Çözümlü sıklığı :	36 tel/cm
Atkı sıklığı :	26 tel/cm
Kumaş gramajı :	133 g/m2
Hammade :	% 100 Pamuk
Kumaş örgü türü :	Bezayağı
Çözümlü :	Ne21
Atkı :	Ne18

Fotoğraf 91a, 91b:

Fotoğraf 92: Desen 45

Sümerbank tarafından verilen arşivleme numarası Tip:252, Desen:2099, Renk:0357

Albümde yer alan kumaş türü : Basma

Kullanılan baskı tekniği : Albümde belirtilmemektedir.

Baskı varyant adedi : 3

Çözümlü sıklığı : 36 tel/cm

Atkı sıklığı : 26 tel/cm

Kumaş gramajı : 133 g/m²

Hammade : %100 Pamuk

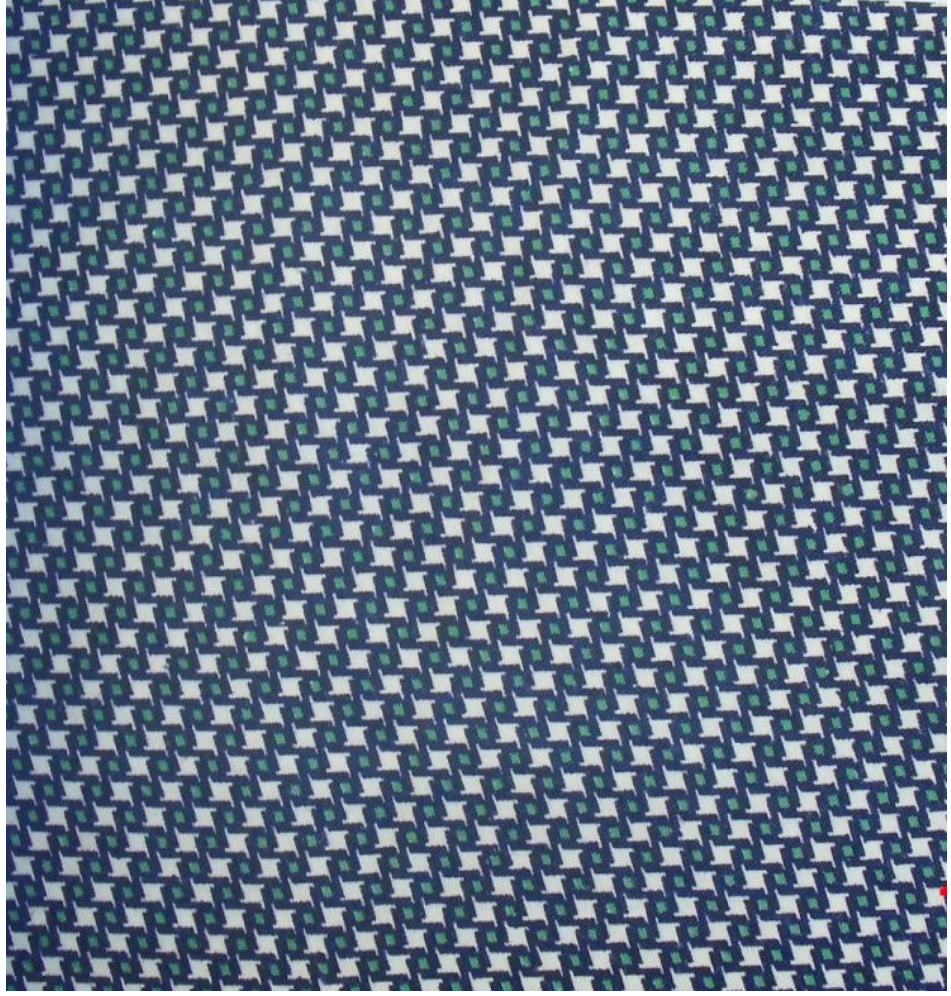
Kumaş örgü türü : Bezayağı

Çözümlü : Ne21

Atkı : Ne18

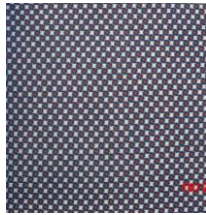

Fotoğraf 92a,92b:

Fotoğraf 93: Desen 46
Sümerbank tarafından verilen arşivleme numarası Tip:241, Desen:2062, Renk:057

Albümde yer alan kumaş türü :	Basma
Kullanılan baskı tekniği :	Albümde belirtilmemektedir.
Baskı varyant adedi :	2
Çözümlü sıklığı :	36 tel/cm
Atkı sıklığı :	26 tel/cm
Kumaş gramajı :	133 g/m ²
Hammade :	%100 Pamuk
Kumaş örgü türü :	Bezayağı
Çözümlü :	Ne21
Atkı :	Ne18

Fotoğraf 93a:

2.3.2.3 1976 Mayıs Ayına Ait Albüm ve Kumaş Kataloğu

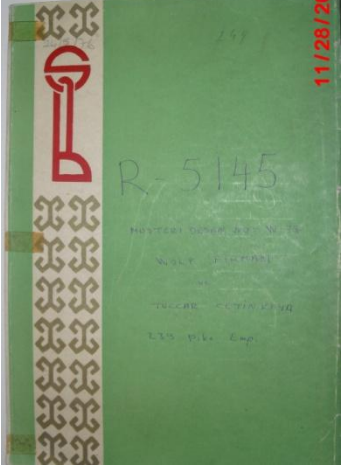
Mayıs 1976 yılına ait arşivde 2 adet albüm bulunmakta olup bu albümlerden benzer desenler yer aldığı için sadece birisi incelenmiştir. 1976 yılı Mayıs ayına ait albüm, Sümerbank logolu karton ve akordeon kapaklı bir şekilde oluşturulmuştur. Albüm kapağında ve içinde yer alan bilgiler el yazısı ile yazılmıştır.

Özellikle 1970’li yıllar Sümerbank kurumu için hazır giyim endüstrisi ile buluşulan en başarılı yıllardır. Sümerbank’ın Aylık Endüstri ve Kültür Dergisi’nde 1973 Şubat ayında İstanbul’da yapılan 1. Uluslararası İstanbul Moda Festivali’nde Sümerbank’a karşı gösterilen hayranlık anlatılmaktadır. Burada Cumhuriyet’in 50. yılı nedeniyle yapılan Uluslararası İstanbul Moda Festivalinin Türk moda festivalinin Türk modasının bütün dünyaya tanıtımındaki katkısından bahsedilmektedir.¹¹⁰

Albüm kapağında üretimin yapıldığı müşteriye ait bilgiler el yazısı ile yazılmıştır. Albüm kapağında yer alan bilgiler albüme ait Desen Albümü Bilgi Fişi’nde yer almaktadır.

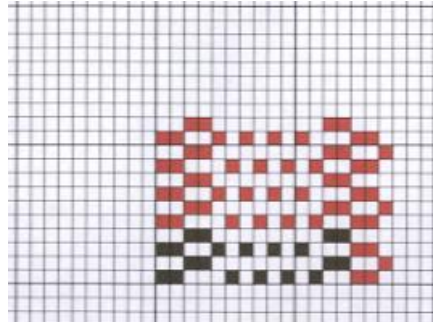
¹¹⁰ Sümerbank’ın Aylık Endüstri ve Kültür Dergisi, Ocak 1974, Sanayi Nefise Matbaası, Ankara, 1973, sayı:139, s.3

DESEN ALBÜMÜ BİLGİ FİŞİ

Albüm yılı ve bilgileri	24 Mayıs 1976	
IEU Tasnif No, Korunduğu Yer ve Arşivleme tarihi	M04-R5 İzmir Ekonomi Üniversitesi Güzel Sanatlar ve Tasarım Fakültesi Sümerbank Arşivi, 2008-2009	
Albümde yer alan kumaşların teknik özellikleri	Çözgü sıklığı: 60 tel/cm Atkı sıklığı: 33 tel/cm Kumaş gramajı: 151 g/m2 Hammade: %100 Pamuk Kumaş örgü türü: karma Çözgü: Ne30 Atkı: Ne22	
Albümde yer aln kumaş türü	Pike Emprime	
Baskı tekniği	Film druck	
Albümde bulunan kumaşların kullanım alanları	Giyim	
Albüm Boyutları	En: 19,6 cm, Boy:27,8 cm	
Açıklama	<p>Albüm kapağında aşağıdaki bilgiler yer almaktadır. R-5145,Müşteri Desen No=W-78,Wolf Firması ve Tüccar Çetinkaya,239 Pike Emp</p> <p>Bu albümde yer alan kumaş baskısı film-druck olarak belirtilen bir baskıdır. Bu baskı düz şablon baskı olarak da geçen bir baskı türüdür. Pike emprime olarak tanımlanmış olan kumaşın 20 ayrı renk varyantı bulunmaktadır. Ağır gramajlı olan bu kumaşın deseni 70'li yıllarını canlı çiçek motiflerini anlatmaktadır. Aynı zamanda açık renkli zeminde basılmış iri çiçek motifleri kompozisyonda zeminde yüzer halde yer almaktadır.</p>	

Seçilen albüm 24/5/1976 yılına tarihlenmiştir. Albümün iç kapağında, yapılan baskı metrajı ve baskı bilgileri gibi notlar yer almaktadır. Her desene bir renk numarası verilmiştir ve her desende bir baskı reçetesi yer almaktadır. Fotoğraf 94’te desen örneği görülen kumaşın 20 ayrı renk varantı yer almaktadır. Diğer albümlerden farklı olarak bu albümde yer alan kumaşlar aynı desenin farklı renk varyantlarından oluşmaktadır.

Bu albümde 70’li yıllara ait tipik Sümerbank basma desenleri göze çarpmakla birlikte renklerde daha canlı tonlar hakimdir. Arşivde 70’li yıllara ait desenlerin çoğunda bu belirgin değişim gözlenmiştir. Genelde bitkisel kompozisyonlar yer almakta olup, desenler yüzeyde serbest halde ve çizgisel bir fon üzerinde serbest dolaşan bitkisel kompozisyonlardan oluşur. Çözgüsü oldukça sık olan bu kumaşa ait örgü raporu aşağıda görülmektedir:

Fotoğraf 94: 24 Mayıs 1976 tarihli albümde bulunan desen ve desenin basıldığı kumaşın örgü raporu

Fotoğraf 95: Desen 47
24 Mayıs 1976 tarihli albümde bulunan desendir.

Albümde yer alan kumaş türü : Pike Emprime
Kullanılan baskı tekniği : Film Druck
Baskı varyant adedi : 20
Çözümlü sıklığı : 60 tel/cm
Atkı sıklığı : 26 tel/cm
Kumaş gramajı : 151 g/m²
Hammade : %100 Pamuk
Kumaş örgü türü : Bkz. Sayfa 93
Çözümlü : Ne30
Atkı : Ne22

Aşağıda 24 Mayıs 1976 tarihli albümde yer alan kumaş desenine ait renk varyantları yer almaktadır:

Fotoğraf 95a,95b,95c,95d,95e,95f,95g,95h,95i,95j,95k,95l,95m,95n,95o

2.3.2.4. 1986 Mayıs Ayına Ait Albümler ve Kumaş Katalogları

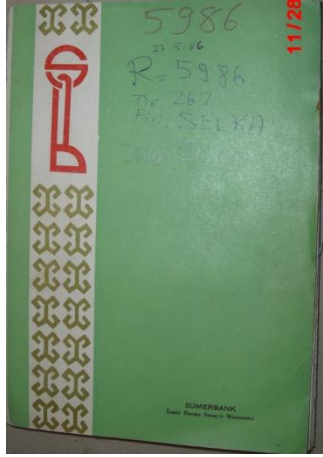
Arşivde 1986 yılı Mayıs ayına ait 17 adet albüm vardır. Bu albümlerden sadece 3 tanesi seçilerek incelenmiştir. Seçilen albümlerin iki tanesi akerdeon biçimli karton kapaklı olup diğer albüm pembe matbuu kapaklı bir albümdür.

1986 yılı Mayıs ayına ait incelenen ilk albüm, 5 Mayıs 1986 yılına tarihlenmiştir. Bu albüm diğerlerinden farklı olarak pembe renkli matbuu dosyalarda daha özensiz bir şekilde arşivlenmiştir. Desen sadece mayıs 1986 yılında üretilmemiş olup Nisan, Haziran ve Temmuz aylarında da üretilmiştir. Desen albümünde “Sümerbank Eskişehir Basma Sanayii Müessesesi Desen Teslim Fişi” başlıklı dökümanda desen no, tip no, baskı raporu,desinatörü, üretildiği firma, şablon no, mesh no gibi bilgiler bulunmaktadır.

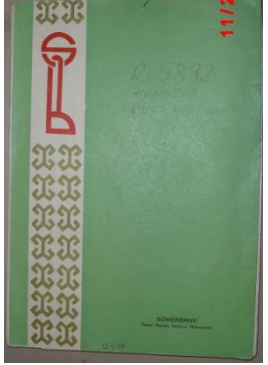
İncelenen ikinci albüm 12 Mayıs 1986 yılına tarihlenmiştir. Yeşil karton kapaklı, kırmızı Sümerbank logolu bir albümdür. Burada da “Filmdruck Kısımına Verilen İş Emri” başlığı altında açıklamaların yer aldığı bir belge vardır. Burada baskının yapıldığı makine numarasından, sipariş adedine, boya reçetelerine kadar üretime ait pekçok bilgi yer almaktadır.

Üçüncü albüm de 27 Mayıs 1986 yılına tarihlenmiştir. Yeşil karton kapaklı, kırmızı Sümerbank logolu albümde aynı desenin 9 ayrı renk varyantı yer almaktadır. Desenin basıldığı kumaş “emprime” olarak isimlendirilmiştir. Albüm içinde “Filmdruck Kısımına Verilen İş Emri” başlığı altında açıklamaların yer aldığı bir belge vardır. Burada baskının yapıldığı makine numarasından, sipariş adedine, boya reçetelerine kadar üretime ait pekçok bilgi yer almaktadır.

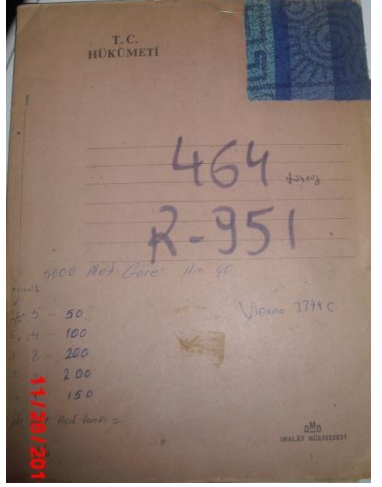
DESEN ALBÜMÜ BİLGİ FİŞİ

Albüm yılı ve bilgileri	27.05.1986	
IEU Tasnif No, Korunduğu Yer ve Arşivleme tarihi	M06-R1 İzmir Ekonomi Üniversitesi Güzel Sanatlar ve Tasarım Fakültesi Sümerbank Tekstil Arşivi, 2008-2009	
Albümde yer alan kumaşların teknik özellikleri	Basma: Çözümlü sıklığı: 36 tel/cm Atkı sıklığı: 22 tel/cm Kumaş gramajı: 131 g/m2 Hammade: % 100 Pamuk Kumaş örgü türü: Bezayağı Çözümlü: Ne30 Atkı: Ne25 Pazen: Çözümlü sıklığı: 36 tel/cm Atkı sıklığı: 18 tel/cm Kumaş gramajı: 207 g/m2 Hammade: % 100 Pamuk Kumaş örgü türü: Türk sateni Çözümlü: Ne25 Atkı: Ne8	
Albümde yer alan kumaş türü	Basma ve pazen	
Baskı tekniği	Film-druck	
Albümde bulunan kumaşların kullanım alanları	Giyim	
Albüm Boyutları	En: 19,6 cm, Boy:27,8 cm	
Açıklama	<p>Albüm kapağında aşağıdaki bilgiler yer almaktadır. R-5986,Tip:262,Fir: Selka,2616-Selif</p> <p>Albümde aynı desenin hem basma hem de pazen versiyonları da yer almaktadır. Pazen kumaşların örgüsü özel ve ender rastlanan bir saten örgü olan Türk satenidir. Basma kumaş ise beyazağı örgüdür. Baskı tekniği olarak da film-druck olarak bilinen baskı tekniği kullanılmıştır.</p>	

DESEN ALBÜMÜ BİLGİ FİŞİ

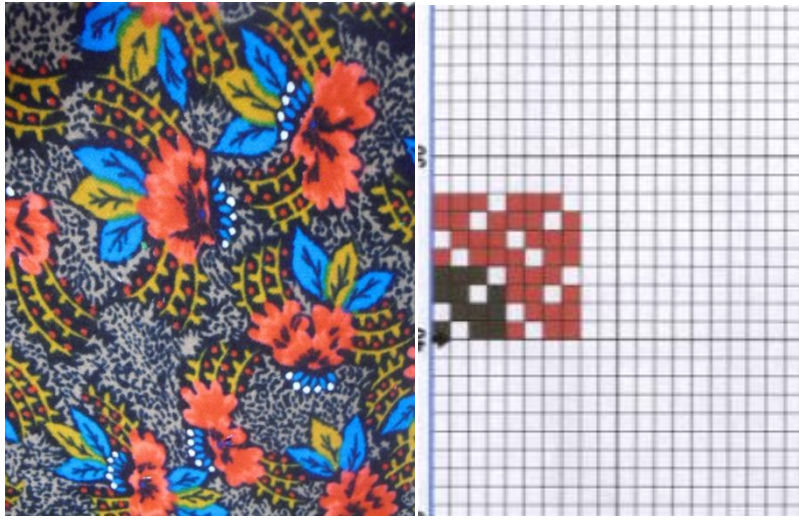
Albüm yılı ve bilgileri	12.05.1986	
IEU Tasnif No, Korunduğu Yer ve Arşivleme tarihi	M06-R1 İzmir Ekonomi Üniversitesi Güzel Sanatlar ve Tasarım Fakültesi Sümerbank Tekstil Arşivi, 2008- 2009	
Albümde yer alan kumaşların teknik özellikleri	Çözümlü sıklığı: 38 tel/cm Atkı sıklığı: 28 tel/cm Kumaş gramajı: 153 g/m2 Hammade: %100 Pamuk Kumaş örgü türü: Bezayağı Çözümlü: Ne34 Atkı: Ne28	
Albümde yer alan kumaş türü	Mini Emprime	
Baskı tekniği	Film-druck	
Albümde bulunan kumaşların kullanım alanları	Döşemelik, mutfak perdesi	
Albüm Boyutları	En: 19,6 cm, Boy:27,8 cm	
Açıklama	Albüm kapağında aşağıdaki bilgiler yer almaktadır. R-5832 Tip No: 263 Kurt Mensucat Basma kumaşın örgüsü beyazağı örgüdür. Baskı tekniği olarak film- druck olarak bilinen baskı tekniği kullanılmıştır.	

DESEN ALBÜMÜ BİLGİ FİŞİ

Albüm yılı ve bilgileri	05.05.1986 (farklı aylarda da üretilmiş ve tarihlenmiş bir desendir.)	
IEU Tasnif No, Korunduğu Yer ve Arşivleme tarihi	D02-R3 İzmir Ekonomi Üniversitesi Güzel Sanatlar ve Tasarım Fakültesi Sümerbank Arşivi, 2008-2009	
Albümde yer alan kumaşların teknik özellikleri	Çözümlü sıklığı: 32 tel/cm Atkı sıklığı: 24 tel/cm Kumaş gramajı: 143 g/m ² Hammadde: %100 Pamuk Kumaş örgü türü: Bezayağı Çözümlü: Ne25 Atkı: Ne23	
Albümde yer alan kumaş türü	Basma	
Baskı tekniği	Baskı tekniği belirtilmemiştir.	
Albümde bulunan kumaşların kullanım alanları	Giyim	
Albüm Boyutları	En: 25,2 cm, Boy:34 cm	
Açıklama	Albüm kapağında aşağıdaki bilgiler yer almaktadır. 464 R-951 Vienna 3399C	

27 Mayıs 1986 yılına tarihlenen albüm içinde yer alan kumaş deseni için tipik Anadolu basma deseni olduğu söylenebilir. Bu albümde yer alan desen, 9 ayrı renk varyantında hem basma hem de pazen olarak basılmıştır. Bilindiği üzere pazen kumaşlar şardonlama işlemi nedeniyle daha tüylü bir yapıya sahip olup kışın ısıtması nedeniyle tercih edilen ve basmadan daha ağır gramajlı bir kumaş türüdür. Prof.Nuray Yılmaz önderliğinde yapılan teknik analiz çalışmasında pazen olarak basılmış kumaşın örgüsünde özel bir örgü yapısı tespit edilmiştir. *Türk sateni* olarak literatüre geçmiş olan kumaş, örgü yapısı itibariyle de albümde özel yeri olan

kumaşlardandır.¹¹¹ Bu tip saten örgüler için bazı kaynaklarda “düzensiz saten”¹¹² tanımlaması kullanılırken bazı kaynaklarda da “Türk Sateni” tanımlaması kullanılmaktadır. Bu örgü türü *Basit Yapılı Dokuma Örgüler* kitabında 4’lü saten örgüde iki çözümlü bağlantısının çapraz doğrultuda birbirine değmesinden dolayı görünümü kırık dimiye benzeyen örgü olarak tanımlanmaktadır.¹¹³ Fotoğraf 96’da Türk Sateni’ne ait örgü raporu görülmektedir.

Fotoğraf 96: Türk Sateninden dokunmuş baskılı pazen kumaş örneği ve örgü raporu

İkinci albüm 12 Mayıs 1986 yılına tarihlenmiştir. Burada görülmekte olan meyve desenleri batı etkisinde olarak değerlendirilebilir. Batı etkili desenleri bu şekilde sınıflandırmamızın nedeni aynı dönemlerde batılı ülkelerde üretilen baskılı kumaşlarda da benzer bir eğilimin gözlenmesidir. Doç. Oya Sipahioğlu Pamuk Mensucat’ta beş yıl boyunca yaptığı tekstil desinatörlüğü* deneyimleri sonunda Sümerbank desen tasarımcılarının Avrupa desen kataloglarından çok fazla ilham aldıklarını belirtmektedir. Bu desen de 9 ayrı renk varyantı ile basılmış olup mutfak perdesi veya döşemelik amaçlı kullanıldığı düşünülmektedir.

¹¹¹ Prof. Nuray Yılmaz ile yapılan teknik analiz çalışması sonunda farklı kaynaklardan da yararlanılarak bu dokuma örneği tanımlanmıştır.

¹¹² Güngör Başer, **Dokuma Tekniği ve Sanatı**, Cilt:1, Temel Dokuma Tekniği ve Kumaş Yapıları, TMMOB Tekstil Mühendisleri Odası Yayınları, No:2,1998,İzmir, s.74

¹¹³ Nuray Yılmaz, Elvan Anmaç, **Basit Yapılı Dokuma Örgüler**, Dokuz Eylül Yayınları, 1. Baskı, İzmir, Mart 2000, s.42,43

* *Desinatör* kelimesi yerine bugün *tasarımcı* kelimesi kullanılmaktadır.

Üçüncü albüm 5 Mayıs 1986 yılına tarihlenmiştir. Bu albümde yer alan desen sadece Mayıs 1986 yılında üretilmemiş olup Nisan, Haziran ve Temmuz aylarında da üretilmiştir. Bu desenin yer aldığı albümün seçilmesinin nedeni de içinde yer alan desenlerin geometrik-çizgisel desenlere sahip olmasıdır. Bu desen özelliği ile de 1980'li yılların iri geometrik desenlerini andırması açısından tipik bir desen olmasıdır.

Fotoğraf 97: Desen 48
12.05.1986 tarihli albümde yer alan kumaş deseni örneği

Albümde yer alan kumaş türü : Mini Emprime
Kullanılan baskı tekniği : Film Druck
Baskı varyant adedi : 9
Çözümlü sıklığı : 38 tel/cm
Atkı sıklığı : 28 tel/cm
Kumaş gramajı : 153 g/m2
Hammade : %100 Pamuk
Kumaş örgü türü : Bezayağı
Çözümlü : Ne34
Atkı : Ne28

Fotoğraf 97a,97b,97c,97d,97e,97f,97g,97h

Fotoğraf 98: Desen 49
27.05.1986 tarihli albümde yer alan kumaş deseni örneği

Basma:

Çözü sıklığı: 36 tel/cm
Atkı sıklığı: 22 tel/cm
Kumaş gramajı: 131 g/m²
Hammade: %100 Pamuk
Kumaş örgü türü: Bezayağı
Çözü: Ne30
Atkı: Ne25

Pazen:

Çözü sıklığı: 36 tel/cm
Atkı sıklığı: 18 tel/cm
Kumaş gramajı: 207 g/m²
Hammade: %100 Pamuk
Kumaş örgü türü: Türk sateni
Çözü: Ne25
Atkı: Ne8

Fotoğraf 98a,98b,98c,98d,98e,98f,98g,98h,98i

Fotoğraf 99: Desen 50
05.05.1986 tarihli albümde yer alan kumaş deseni örneği

Albümde yer alan kumaş türü : Basma
Kullanılan baskı tekniği : Film Druck
Baskı varyant adedi : 5
Çözümlü sıklığı : 32 tel/cm
Atkı sıklığı : 24 tel/cm
Kumaş gramajı : 143 g/m²
Hammade : %100 Pamuk
Kumaş örgü türü : Bezayağı
Çözümlü : Ne25
Atkı : Ne23

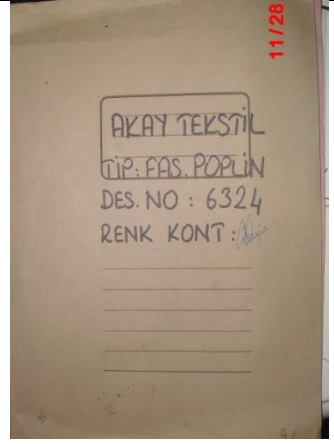

Fotoğraf 99a,99b,99c,99d

2.3.2. 5 1996 Mayıs Ayına Ait Albüm ve Kumaş Kataloğu

1996 yılı Mayıs ayına ait arşivde 5 adet albüm bulunmakta olup bu albümlerden 1 tanesi incelenmiştir. Bu albümlerde yer alan kumaşlarda yine klasik Sümerbank basma desenleri görülmektedir. Desenlerin yer aldığı albüm pembe matbuu kapaklı dosyadan oluşmaktadır. Ancak önceki yılların özenli arşivleme sisteminden daha uzak bir arşivleme şekli gözlemlenmiştir.

DESEN ALBÜMÜ BİLGİ FİŞİ

Albüm yılı ve bilgileri	22/05/1996	
IEU Tasnif No, Korunduğu Yer ve Arşivleme tarihi	D07-R4 İzmir Ekonomi Üniversitesi Güzel Sanatlar ve Tasarım Fakültesi Sümerbank Tekstil Arşivi, 2008-2009	
Albümde yer alan kumaşların teknik özellikleri	B1 kumaş örneği: Çözümlü sıklığı: 36 tel/cm Atkı sıklığı: 30 tel/cm Kumaş gramajı: 150 g/m2 Hammade: %100 Pamuk Kumaş örgü türü: Bezayağı Çözümlü: Ne31 Atkı: Ne24 B2 kumaş örneği: Çözümlü sıklığı: 33 tel/cm Atkı sıklığı: 19 tel/cm Kumaş gramajı: 163 g/m2 Hammade: %100 Pamuk Kumaş örgü türü: Bezayağı Çözümlü: Ne19 Atkı: Ne17	
Albümde yer aln kumaş türü	Poplin	
Baskı tekniği	Albümde belirtilmemektedir.	
Albümde bulunan kumaşların kullanım alanları	Giyim	
Albüm Boyutları	En: 25,2 cm, Boy:34 cm	
Açıklama	Albüm kapağında aşağıdaki bilgiler yer almaktadır. Akay Tekstil Tip: Fas. Poplin Des. No:6324 Renk Kont:	

1996 yılı Mayıs ayına ait arşivde 5 adet albüm bulunmakta olup bu albümlerden 1 tanesi incelenmiştir. Bu albümlerde yer alan kumaşlarda yine klasik Sümerbank basma desenleri görülmektedir. Desenlerin yer aldığı albüm pembe matbuu kapaklı dosyadan oluşmaktadır. Ancak önceki yılların özenli arşivleme sisteminden daha uzak bir arşivleme şekli gözlemlenmiştir.

Albümde Sümerbank baskısı denilince akla gelen kumaş desenleri yer almaktadır. Bu desenler Anadolu basma deseni deyince ilk akla gelen desen grubunu oluştururlar. 1930'lu yıllardan bu yana özellikle giyim amaçlı kullanılan kumaşlarda yaygın bir şekilde kullanılan kumaş desenleridir. Küçük ve büyük kompozisyonlu çiçek motifleri göze çarpar. Bu desenler yapılan bir sözlü tarih görüşmesinde 1940'lı yıllarda halk tarafından "yandım-alamadım" olarak tabir edilen kumaşlar olduğu öğrenilmiştir.¹¹⁴ Dönemin toplumsal ve ekonomik koşulları düşünüldüğünde milli ekonomide yaşanan yeni dönüşümler beraberinde ülkede kumaş kıtlığı da yaratmıştır. Elde edilebilen kumaşlar çoğunlukla sadece Sümerbank kumaşları olmuştur. Bu desen aynı zamanda da Sümerbank basma kumaşının bir tür simgesel deseni de olmuştur. Bu desen hem basma, hem de şardonlu bir basma türü olan "pazen" kumaş olarak da üretilmiştir. Burada yer alan desende 4 ayrı renk varyantı yer almaktadır.¹¹⁵

Albümde yer alan basma kumaşlar üzerinde yapılan teknik inceleme sonucunda iki ayrı gramajda basma kumaş yer aldığı tespit edilmiştir. Bu kumaşlara ait teknik özellikler albüme ait bilgi fişi formunda hafif gramajlı olan kumaş B1, kalın gramajlı olan kumaş B2 olarak belirtilmiştir.

¹¹⁴ Nebahat Himam ile yapılan sözlü tarih görüşmesinden öğrenilmiştir (Aralık,2010, Burhaniye).

¹¹⁵ Prof. İsmail Öztürk ile yapılan sözlü tarih görüşmesinden faydalanılmıştır (Şubat,2010, İzmir)

Fotoğraf 100: Desen 51
22.05.1996 tarihli albümde yer alan kumaş deseni örneği

B1 kumaşı:

Çözü sıklığı: 36 tel/cm

Atkı sıklığı: 30 tel/cm

Kumaş gramajı: 150 g/m²

Hammade: %100 Pamuk

Kumaş örgü türü: Bezayağı

Çözü: Ne31

Atkı: Ne24

Albümde yer alan kumaş türü: Poplin

B2 kumaşı:

Çözü sıklığı: 33 tel/cm

Atkı sıklığı: 19 tel/cm

Kumaş gramajı: 163 g/m²

Hammade: %100 Pamuk

Kumaş örgü türü: Bezayağı

Çözü: Ne19

Atkı: Ne17

Albümde yer alan kumaş türü: Poplin

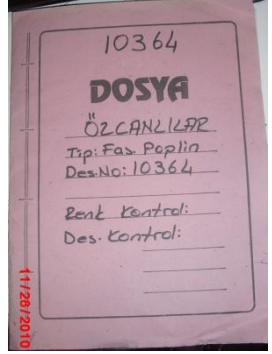
Fotoğraf 100a,100b,100c:

2.3.2.6 2001 Yılına Ait Albüm ve Kumaş Kataloğu

2001 yılına ait arşivde 3 adet albüm yer almaktadır. Bu albümlerde yer alan kumaşlarda da yine klasik Sümerbank basma desenleri görülmektedir. Desenlerin yer aldığı albümün özelliği pembe matbuu kapaklı dosyalar olmalarıdır. Bu albümlerde yer alan desenler birbirlerine oldukça yakın olduğundan albümlerden bir tanesi seçilmiştir. İncelenen kumaş 4.4.2001 tarihli dosyadadır.

Bu albümler Mayıs ayına ait olmamalarına rağmen bu çalışmada incelemeye alınmıştır. Bunun da en büyük nedeni, Sümerbank'ın Halkapınar tesislerinin bu yıllarda üretimini tamamen durdurması olmuştur, dolayısıyla bu albümler fabrikanın en son üretimlerini de gösterir durumdadır. Desenlerin yer aldığı albüm pembe matbuu kapaklı dosyadan oluşmaktadır.

DESEN ALBÜMÜ BİLGİ FİŞİ

Albüm yılı ve bilgileri	4.4.2001	
IEU Tasnif No, Korunduğu Yer ve Arşivleme tarihi	D08-R1 İzmir Ekonomi Üniversitesi Güzel Sanatlar ve Tasarım Fakültesi Sümerbank Arşivi, 2008-2009	
Albümde yer alan kumaşların teknik özellikleri	Çözgü sıklığı: 35 tel/cm Atkı sıklığı: 24 tel/cm Kumaş gramajı: 131 g/m2 Hammade: %100 Pamuk Kumaş örgü türü: Bezayağı Çözgü: Ne30 Atkı: Ne26	
Albümde yer alan kumaş türü	Poplin	
Baskı tekniği	Albümde belirtilmemektedir.	
Albümde bulunan kumaşların kullanım alanları	Giyim	
Albüm Boyutları	En: 25,2 cm, Boy:34 cm	
Açıklama	Albüm kapağında aşağıdaki bilgiler yer almaktadır. 10364 Özcanlılar Tip: Fas. Poplin Des. No:10364	

Fotoğraf 101: Desen 52
04.04.2001 tarihli albümde yer alan kumaş deseni örneği

Albümde yer alan kumaş türü :	Poplin
Kullanılan baskı tekniği :	Film Druck
Baskı varyant adedi :	4
Çözgü sıklığı :	35 tel/cm
Atkı sıklığı :	24 tel/cm
Kumaş gramajı :	131 g/m2
Hammade :	%100 Pamuk
Kumaş örgü türü :	Bezayağı
Çözgü :	Ne30
Atkı :	Ne26

Fotoğraf 101a,101b,101c

3.BÖLÜM

SEÇİLEN SÜMERBANK DESENLERİNİN BASILMA AŞAMALARI VE UYGULAMA ÇALIŞMALARI

3.1. Seçilen Sümerbank Desenlerinin Basılma Aşamaları

Uygulama aşamasında tipik bir Sümerbank deseni seçilerek Sümerbank basma kumaşlarının yeniden üretilmesi düşünülmüştür. Elde edilen bu kumaşlardan 1950,1960,1970, 1980 ve 1990'lı yıllara ait silüetleri anlatan kadın giysileri üretilmesi planlanmıştır. Bu düşüncenin arka planında, Türk tekstil tarihinin önemli bir kesitini oluşturan Sümerbank kurumunun yaklaşık yetmiş yıl boyunca bir ulusun giyim zevkini biçimlemiş olması ve dönem farkı gözetmeksizin görülen desenlerdeki dil birliği anlayışı ele alınmak istenmiştir. Özellikle kalitesi ve giyim rahatlığı ile de yaygın bir kullanım alanı bulmuş olan Sümerbank basmaları, küçük çiçekli desenleri ile de bilinen kumaşlardır. Bu nedenle uygulama çalışmasında da çiçekli basma desenleri ve varyasyonları serigrafi tekniği kullanılarak üretilmiş ve üretilen kumaşlardan da giysi tasarımları yapılmıştır.

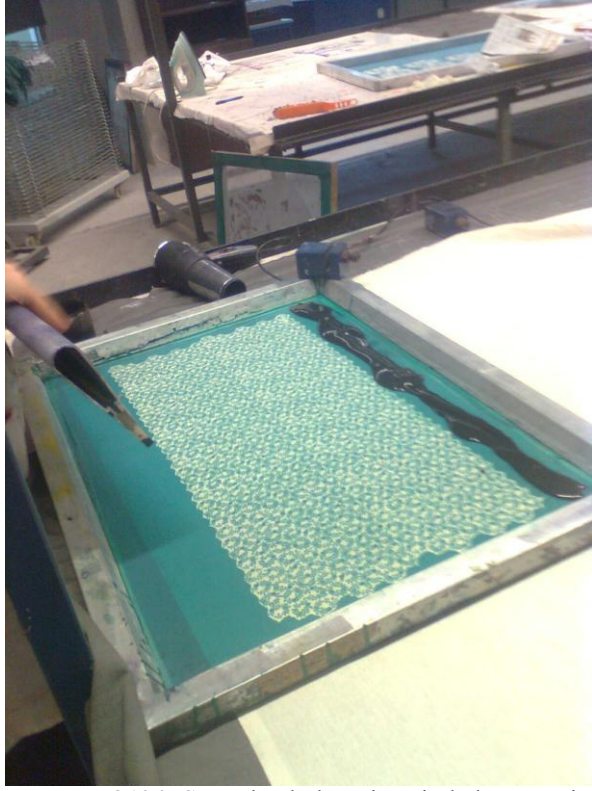

Fotoğraf 102: Eskiz Çalışmaları

Seçilen desen, üç renkli ve tam raporttan oluşan bir desendir. Siyah zemin rengi üzerindeki çiçek desenlerinden biri pembe, diğeri ise mavi olarak belirlenmiştir. Fotoğraf 103'te görülen baskı desenleri asetat üzerindeki desenleri ifade etmektedir.

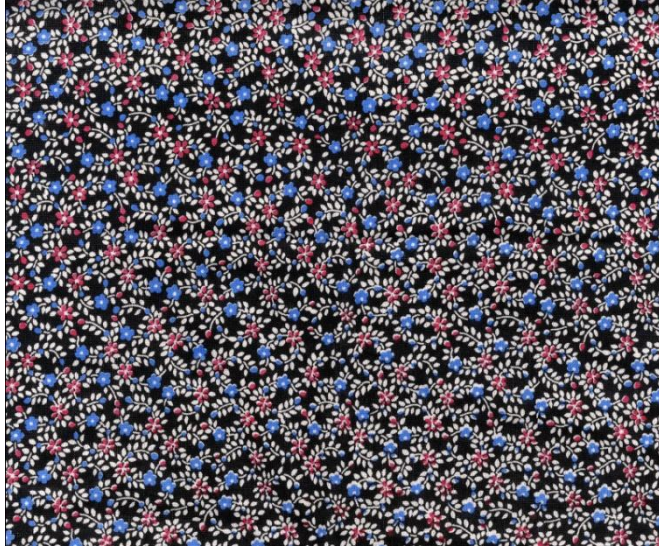

Fotoğraf 103a,103b,103c: Seçilen desen şablonları

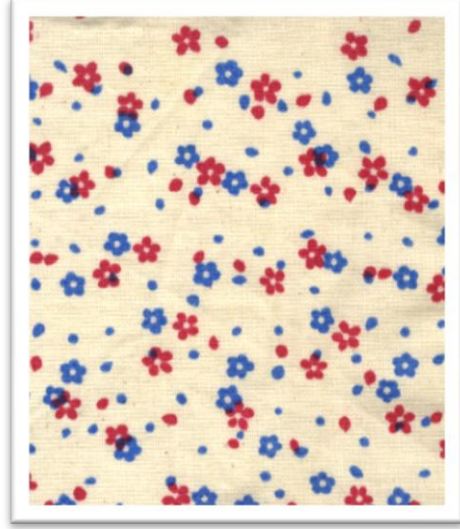
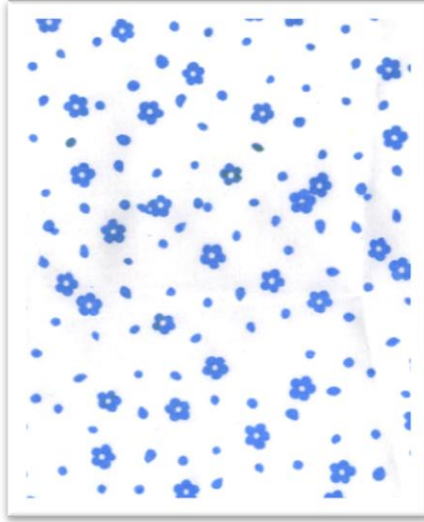
Fotoğraf 104: Sümerbank desenine ait kalıp örneği

Baskı çalışmaları düz beyaz, %100 pamuklu poplin kumaş üzerine, amerikan bezine ve siyah pamuklu kumaş üzerine uygulanmıştır. Yapılan baskı çalışmalarında farklı desen ve renk varyasyonları da denenmiştir. Oluşturulan orjinal baskı örneği Fotoğraf 105'te görülmektedir.

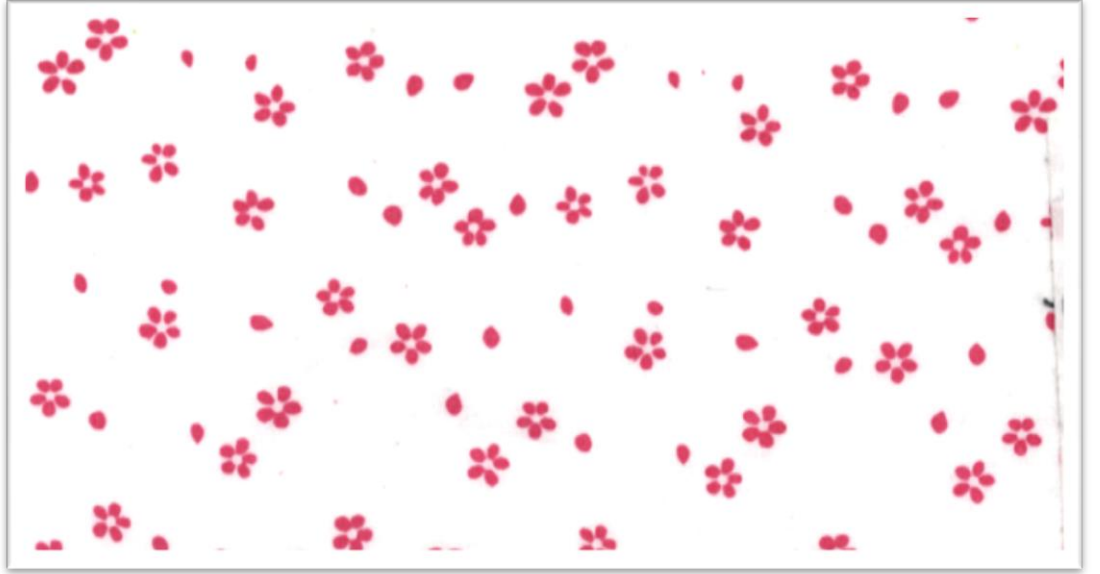

Fotoğraf 105: Seçilen desenin yeniden üretilmiş hali

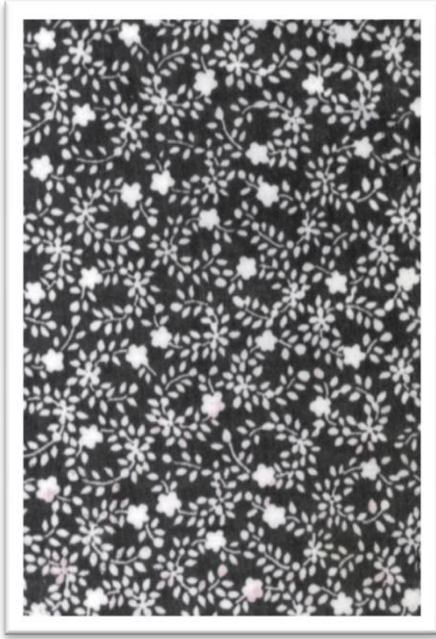
Baskı çalışmalarına geçmeden önce deneme baskıları yapılmıştır. Baskılarda kullanılan boyalar su bazlı pigment boyalardır. Bunun yanısıra koyu zeminde basılan kumaşlarda su bazlı koyu zemin patı, açık renkli kumaşlarda ise açık zemin patı kullanılmıştır.

Fotoğraf 106,107: Deneme baskıları

Fotoğraf 108: Deneme baskısı

Fotoğraf 109,110: Açık zemin ve koyu zemin patıyla yapılan baskı denemeleri

3.2. Uygulama Çalışmaları

Tez çalışmasında 1956-2001 yılı arasındaki 10'ar yıllık dönemler ele alınarak kumaş desenleri üzerine incelemeler yapıldığı için, her döneme ait kadın giysisi silüetlerini anlatan giysi tasarımları ile Sümerbank basmaları ifade edilmeye çalışılmıştır. Fotoğraf 111a,b,c,d,e'de üretilen giysilere ait örnekler de görülmektedir.

Fotoğraf 111a,b,c,d,e: 1950-2000'li yıllara ait silüetleri ifade eden dönem giysileri örnekleri

3.2.1. Uygulama Çalışması 1

Fotoğraf 112: Giysi uygulaması 1, siyah-beyaz çiçek desenli serigrafi baskı

İlk uygulamada 1950’li yılların basma kumaştan dikilen günlük elbise modellerini anımsatan bir basma giysi görülmektedir. 1950-1960 yılları arasında

yaygın olarak görülen bu giysiler köylü veya kentli hemen hemen tüm kadın giysileri arasında yaygın olarak kullanılan bir modeldir. Giysinin üretildiği kumaş %100 pamuklu poplin kumaşı olup serigrafi tekniği ile öncelikle siyah pigment boya ile zemin deseni basılmış, ardından da mavi renkli çiçek desenleri oluşturulmuştur. Aynı dönem silüeti sadece siyah-beyaz kumaşa uygulanarak da üretilmiştir.

Fotoğraf 113: Giysi uygulaması 2, önden görünüm

Fotoğraf 114: Giysi uygulaması 2, detay görünüm

Fotoğraf 115: Giysi uygulaması 1, siyah-beyaz çiçek desenli serigrafli baskı

Fotoğraf 116: Giysi uygulaması 1, siyah-beyaz çiçek desenli serigrafi baskı

Fotoğraf 117: Giysi uygulaması 2, detay görünüm

3.2.2. Uygulama Çalışması 2

Fotoğraf 118: Giysi uygulaması 3, önden görünüm

Bu çalışmada da dönemin genel kadın giyim modasını da ifade eden 1960'lı yılların minimalist silüeti ifade edilmeye çalışılmıştır. Siyah-beyaz çiçekli basma desen uygulaması bahsedilen silüeti anlatacak şekilde bir giysi üretilmiştir.

Fotoğraf 118’te de giysiden bir detay görüntü de yer almaktadır. Düz beyaz renkli poplin kumaşa uygulanan hem mavi pigment boyayla hem de mavi ve pembe pigment boya ile basılan kumaş ile de alternatif bir giysi daha üretilmiştir.

Fotoğraf 119: Giysi uygulaması 4, önden görünüm

Fotoğraf 120: Giysi uygulaması 4, detay görünüm

3.2.3. Uygulama Çalışması 3

Fotoğraf 121: Giysi uygulaması 5, önden görünüm

Bu giyside de 1970’li yıllarda tüm dünyada yaygın olan özgürlük hareketleri ile değişmiş giysi modasına gönderme yapılmaya çalışılmıştır. 1970’li yıllarda 1960’lı yılların mini etek modası kalkmış ve yerini daha uzun giysi boyları almıştır.

Kumaş siyah pigment boya ile desenin sadece zemin baskı deseni oluşturularak elde edilmiştir.

Fotoğraf 122: Giysi uygulaması 5, önden görünüm

Fotoğraf 123: Giysi uygulaması 6, önden görünüm

3.2.4. Uygulama Çalışması 4

Fotoğraf 124: Giysi uygulaması 7, önden görünüm

Bu uygulamada 1980’li yılların geniş vatkalar kullanılarak yaratılan geniş omuzlu ters üçgen formunda bir silüet yaratılmaya çalışılmıştır. 1980’li yıllar

dünyada feminist hareketlerin arttığı, kadınların iş yaşamında daha fazla yer aldığı ve aynı zamanda da güçlü görünümü arzuladıkları bir dönemdir. Sümerbank'ın kurum olarak da dünyada hızla artan tüketim eğilimleri ile teknolojik gelişimlerle mücadele etmeye başladığı özelleştirme dönemine denk gelir. Kumaş düz beyaz poplin kumaşa siyah pigment boya ile serigrafi baskı tekniği ile üretilmiştir. Bir diğer uygulama da pembe pigment boya ile çiçek desenleri uygulanarak oluşturulmuştur.

Fotoğraf 125: Giysi uygulaması 8, önden görünüm

3.2.5. Uygulama Çalışması 5

Fotoğraf 126: Giysi uygulaması 9, önden görünüm

Fotoğraf 127: Giysi uygulaması 9, detay görünüm

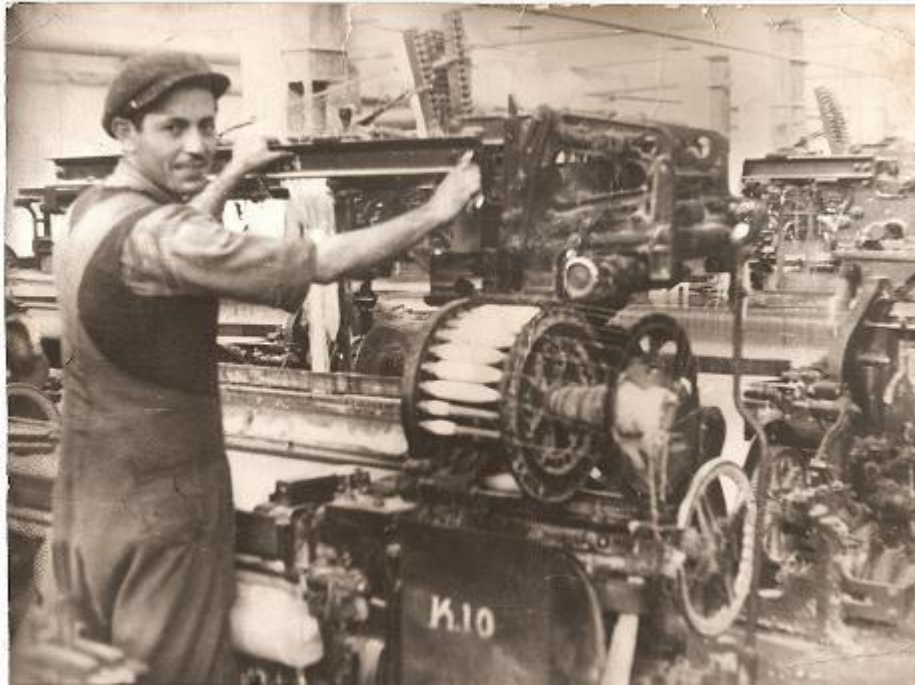
Fotoğraf 126 ve 127’de görülen giysi uygulamasında ise günümüzün giyim anlayışları düşünülerek aynı deseni koyu zemin patı ile oluşturulmuş ve baskı patı ile aynı desenin çiçekli desen uygulaması yapılmıştır. Fotoğraf 128’de ise örme kumaş üzerine baskı uygulaması yapılarak çağdaş bir görünüm elde edilmeye çalışılmıştır. Burada siyah pigment boya ile zemin oluşturulmuştur.

Fotoğraf 128: Giysi uygulaması 10, önden görünüm

SONUÇ

1930'lu yıllardan itibaren Türk sanayileşmesi için kamuya yönelik bir model oluşturan ve yaklaşık 50 yıl boyunca Türk ekonomi tarihinin belkemiği olarak kabul edilen Sümerbank, Türkiye'de özelleştirme kapsamında yapılan ekonomik reformlardan olumsuz yönde etkilenmiş ve fabrikalarını kapatmak durumunda kalmıştır. Üretimlerinin bir bölümü ile gündelik yaşamı, maddi kültürü ve modayı yönlendiren Sümerbank'ın bugün, endüstriyel atık haline gelmiş fabrikalarından geriye tarihsel bir kumaş arşivi kalmıştır. Halkın kuşkusuz her kesimi tarafından uzun yıllar kullanılan bu kumaşlar, kent ve kırsal alanda bütünleşme sağlayarak, yerli malların kullanımını özendiren Sümerbank'ın halkçı vizyonunun tarihsel kalıntılarıdır. Sümerbank, bir devlet girişimi olarak, ülkemizde endüstrileşmede öncü bir role sahip olmuştur. Uzunca bir dönem ileri metotlarla çalışan bir endüstri düzeyine erişmeyi⁵⁹ amaçlayan Sümerbank kurumuna ait kumaşlar ve desen albümleri, sahip çıkılması gereken bir değer olarak önem kazanmalıdır.

Fotoğraf 129: Nurettin Filiz adlı çalışanın Nazilli Basma Fabrikası'ndaki görüntüsü,1948
(Suat Nurettin Filiz Arşivi)

⁵⁹ Halil İnalçık, **Türkiye Tekstil Tarihi Üzerine Araştırmalar**, Seçme Eserler: 1, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, 1. Baskı, İstanbul,2008,152 s.

Ülkemizde gerek çağdaş dünyanın belirlediği yeni yaşam gereği geleneksel değerlerin değişime uğraması, hatta kimilerinin ortadan kalkması, gerekse de kültür tarihimiz açısından çok önemli olan, değişen, kaybolan bu değerlerin sonraki kuşaklara aktarılması sorunu konusunda belgeleme çalışmasının önemi büyüktür.⁶⁰ Bu nedenle, insan yaşamında günlük kullanım eşyası olarak üretilen ve günlük yaşamın önemli bir parçası olan tekstiller, üretildikleri dönemlerin zengin desen, renk ve yapı özelliklerini günümüze kadar taşıdıkları için belgeleme anlamında da büyük özen gerektirirler.⁶¹

Bu çalışmada Sümerbank'a ait İzmir Halkapınar Basma Sanayii Müessesesi'nde üretilen basma kumaş albümlerinden, desen negatifi rulolarından, farklı kataloglardan ve defterlerden oluşan arşiv malzemesinin korunması, arşivlenmesi ve belgelenme sürecinden bahsedilmiştir. Bununla birlikte 10'ar yıllık dönemsel geçişleri anlatan ve tipik Sümerbank desenlerini içeren 8 albüm incelenmiş ve kataloglanmıştır. Kuşkusuz burada incelenen desenler Sümerbank arşivinin zengin desen koleksiyonunu açıklamak için ancak genel bir bilgi verebilir.

Sümerbank desenlerini Türk kültürüne özgü yapan özellik, çiçekli basma ve pazen desenleri olmuştur. Çiçekli desenler geçmiş birkaç yüzyıldır pekçok tekstil yüzeyinde yaygın bir uygulama alanı bulmuştur. Çiçeklerin ve değişik bitkisel formların, geometrik desenlerle birarada kullanıldığı kompozisyonlar stilize edilerek tasarlanmışlardır. Tez çalışmasında incelenen 8 albüm içinde en sık tekrarlanan desen de bu şekilde hazırlanmış çiçek desenli kompozisyonlardır. Genel olarak arşivin tamamı için de çiçekli desenlerinin yaygın kullanımından bahsedilebilir. İncelenen albümler içinde 1956 Mayıs, 1966 Mayıs, 1996 Mayıs, 2001 yılına ait albümlerde tipik küçük çiçekli basma desenleri sıklıkla kullanılmıştır. 1976 Mayıs ayına ait albümde ise çiçek motifleri, diğer albümlere kıyasla belirgin bir biçimde büyüktür. Ayrıca desene ait 20 farklı renk varyasyonu yer almaktadır ki bu durum diğer albümlerde yer alan renk varyasyon sayısı ile karşılaştırıldığında oldukça fazladır. 1986 Mayıs ayına ait albüm ise 2. Bölüm'de belirtildiği gibi tipik bir çiçek deseninin basma ve pazen uygulamalarını içermektedir. Burada elde edilen bulgu, pazen

⁶⁰ İsmail Öztürk, **Koruma Kültürü ve Geleneksel Tekstillerin Korunması-Onarımı**, Mor Fil Yayınları, 1.Baskı,2007, 10 s.

⁶¹ **y.a.g.e.**, 33 s.

uygulamada yer alan ve ender rastlanan bir dokuma örneği olan Türk Sateni'nin tespiti olarak belirtilebilir.

Bu çalışmada incelenen motifler içinde özellikle en yaygın olarak kullanılan kompozisyon türlerinin *çiçekli*, *geometrik*, *çiçekli-geometrik*, *çizgisel* ve *karışık kompozisyonlar* olduğu söylenebilir. Geometrik şekillerden elde edilen motifler gerek arşivde gerekse de incelenen 8 albüm içinde bitkisel desenlerden sonra en yaygın desen türüdür. Albüm desenlendirmelerinde geometrik motiflerin, bitkisel motiflerle birlikte kullanılmış hallerine de rastlanmaktadır. İncelenen albümlerde yer alan desenler içinde özellikle 1956,1966,1986 yılı Mayıs ayına ait albümler içinde geometrik şekillerden elde edilen desenlere sıkça rastlanmıştır.

İncelenen albümlerde az da olsa kültürel etkilere referans veren desenlere rastlanmıştır. Bu desenler özellikle 1966 Mayıs ayı ve 1986 Mayıs ayı albümlerinde görülmüştür. Bu konuyla ilgili olarak Sümerbank'ın ilk desinatörlerinden olan Zekavet Taş ile yapılan bir röportajda, 1942 yılında çiçek desenlerine, müdürlerinin talebiyle Türk motiflerinin eklendiğini ve dönemin Sümerbank fabrika müdürü Hikmet Sağun'un "Türk motiflerinden Türk basması hazırlansın" diyerek kendilerinin Topkapı Müzesi'nde ve camilerde etüt yapmaları için İstanbul'a ve Bursa'ya gönderildikleri öğrenilmiştir.⁶² Bu nedenle 1940'lı yıllardan itibaren desenlerin halkın tercih edebileceği desenlerin oluşturulması ve tasarımda yerel değerlerin kullanılması konusunda da bir eğilimin söz konusu olduğundan bahsedilebilir. Ancak çalışmada desen kompozisyonu anlamında çok fazla göze çarpan bir kültürel referanslı desen olduğu söylenemez.

⁶² İzmir Life, Nisan 2003

Fotoğraf 130: Zekavet Taş (İzmir Life, Nisan 2003)

Bu çalışmada incelenmemiş olmakla birlikte, Sümerbank desenlerinde gömleklik ve pijamalık kumaşların birçoğunda dokuma taklidi baskı desenler de yaygın olarak kullanılmıştır. Bazı tekstiller, baskıdan desenleri üretilerek daha pahalı olan dokumadan desenli kumaşların yerine onlarla rekabet etmek üzere üretilmiştir. Dokuma ile tekstil yüzeyine kazandırılabilen yüzey etkileri baskı teknikleriyle de üretilebileceği için Sümerbank desenleri arasında da özellikle kareli (ekoseli), çizgili, hristo teyeli (iğne ardı dikişi) gibi desenler bu tip örnekler arasında yer alır. Hatta pijamalık çizgili Sümerbank kumaşları bu tekniğin en popüler örneklerinden sayılabilir.

Arşivde incelenen albümler içinde özellikle döşemelik kumaşlarda rastlanan büyük gül motifleri de bir diğer değerlendirme konusu olabilir. Özellikle canlı renklerin kullanıldığı bu tip gül desenlerinin üzerinde tipik bir Rus etkisi olduğu belirtilebilir. Konuyla ilgili, Nazilli Basma Fabrikası kurulduktan sonra orada uzun bir süre görev yapan babası hakkında bilgi veren Can Arpaç ile yapılan görüşmeler bu analizi doğrular niteliktedir. Arpaç, bu dönemde Rus tekstil tasarımcılarının Sümerbank çalışanlarına önemli katkılar sağladığını belirtmiştir. Hatta babasının özel olarak Nazilli fabrikası kurulduktan sonra Rusya'ya desen ve baskı eğitimi almak üzere gönderildiğini belirtmektedir. Fotoğraf 131'de Rus tekstil tasarımcılar tarafından verilen bir eğitim sırasında desinatörler görülmektedir.

Fotoğraf 131: Rus tekstil tasarımcıları tarafından verilen eğitim sırasında çekilen bir fotoğraf (Can Arpaç arşivi)

Teknik analizlerden elde edilen bulgular neticesinde ise albümlerde yer alan kumaşların gramajları, çözgü ve atkı sıklıkları ile, numara ve örgüleri hakkında bilgi verilebilir. Tablo 5’te konuya ilişkin bir tablo yer almaktadır.

Albüm Yılı ve İçinde yer alan kumaş türü	Gramaj (g/m ²)	Çözümlü Sıklığı (tel/cm)	Atkı Sıklığı (tel/cm)	Atkı No (Ne)	Çözümlü No (Ne)	Örgü
1956 Mayıs “Basma”	125	36	26	18	21	Bezayağı
1966 Mayıs “Basma”	133	36	26	18	21	Bezayağı
1966 Mayıs “Döşemelik Basma”	176	27	19	11	14	Bezayağı
1976 Mayıs “Pike Emprime”	153	38	28	28	34	Karışık Örgü
1986 Mayıs “Basma”	131	36	22	25	30	Bezayağı
1986 Mayıs “Pazen”	207	36	18	8	25	Türk Sateni
1986 Mayıs “Mini Emprime”	153	38	28	28	34	Bezayağı
1986 Mayıs “Basma”	143	32	24	23	25	Bezayağı
1996 Mayıs “Poplin”	150	36	30	24	31	Bezayağı
1996 Mayıs “Poplin”	163	33	19	17	19	Bezayağı
2001 “Poplin”	131	35	24	26	30	Bezayağı

Tablo 5: Seçilen Albümlerde Yer Alan Kumaşların Teknik Analizleri

Tablo 5’te de görülebileceği gibi albümlerde yer alan kumaşların gramajları 125-207 g/m² arasında değişmektedir. Pazen kumaşlar, gramajı en yüksek kumaşlardır. Basma kumaşlarda çözgü sıklığı 27-36 tel/cm arasında değişirken, atkı sıklığı 19-30 tel/cm arasındadır. Bazı albümlerde (Mayıs 1986, Mayıs 1996) farklı

teknik özelliklerde kumaşlar yer almakta olup bu bilgiler Tablo 4’te görülebilir. Genellikle kumaşların örgü yapıları bezayağı olup Türk Sateni gibi özel örgülerle veya karmaşık örgü yapılarına rastlanmıştır. İncelenen kumaşlar içinde atkı numaraları Ne8-Ne30 arasında, çözümlü numaraları da Ne14-Ne31 arasında değişmektedir.

Seçilen albümler içinde kullanılan baskı tekniği açısından ilk dönem üretimlerini gösteren 1956 Mayıs ve 1966 Mayıs ayına ait albümlerde herhangi bir baskı tekniği belirtilmemiştir, ancak bu baskıların bakır silindirli rulo baskı tekniği ile üretilmiş olabileceği söylenebilir. Pijama desenleri gibi çizgi aralarında ince yivlerin yer aldığı desenleri oluşturmak için de Perrotine baskı tekniği olarak bilinen tekniğinin kullanılmış olabileceği belirtilebilir. 1976 Mayıs, 1986 Mayıs, 1996 Mayıs ve 2001 yılına ait albümlerde ise filmdruck baskı tekniği kullanıldığı belirtilmektedir.

Kumaş desenlerindeki renk seçimine ilişkin Sümerbank’ta çalışan desinatörlerin, savaş ekonomisinin izin verdiği ölçüde çok renkli desenler yerine, az renkli, birçok ton gösteren desenler yaptıkları bilinmektedir. Arşivden seçilen albümlerde yer alan desen renklerinde de, genellikle güçlü ve canlı renklerin dikkati çekecek bir kontrastlıkta kullanıldığı, aynı zamanda da açık veya koyu renklerin tercih edildiği söylenebilir. Tasarruf yıllarının izlerini bu şekilde desen renkleri üzerinden okumak da mümkün olmaktadır.

Yapılan inceleme sonucunda ortaya konulabilecek bir diğer tespit de baskı desenleri için sınıflandırma yaparken yaşanan terminoloji sıkıntısı olabilir. Türk tekstil tarihinde herhangi bir desen sınıflandırma sisteminin gelişmemiş olmasından ötürü Sümerbank kumaşlarında yer alan desenlere özgün bir sınıflandırma yapılmaya çalışılırken adlandırmada terminolojik anlamda zorluklar yaşanmıştır. Bu nedenle sınıflandırma sırasında albümler üzerinde yazan bilgiler dışında bir bilgi verilmemesine dikkat edilmiştir. Oysa ki halk dilinde Sümerbank kumaşlarına ve desenlerine birçok ad takılmıştır: Bu isimler arasında “tarla sattıran”, “yandım alamadım” gibi isimler yer alır. Sümerbank desenlerine bakıldığında Türk basma desen kültürünü oluşturacak ciddi bir zenginlik söz konusudur. Bununla birlikte albümlerden sınıflandırmaya ilişkin ipuçları da elde edilememiştir.

Fotoğraf 132: Nazilli Basma Fabrikası'nda çekilmiş bir Sümerbank Balosu görüntüsü
(Can Arpaç arşivi)

Sümerbank kumaşlarını içeren albümlerin incelenmesi sadece Türk tekstil tarihine ışık tutmayı amaçlamamakta, aynı zamanda Türk ekonomi ve Cumhuriyet tarihine ilişkin kültürel bir malzemenin belgelenerek korunmasını da amaçlamaktadır. Bu malzemenin müzelere kazandırılmalarının kültürel değişim ve sürdürülebilirlik açısından önemi büyüktür. Ancak bu noktada kültürün maddi ürünlerinin müzelere kazandırılması kadar, uygun koşullarda saklanarak korunması da büyük önem taşımaktadır. Süreli sergiler, interaktif katılımlarla toplum daha da duyarlı bir hale getirilebilir.

Sümerbank'ın bugün endüstriyel atık haline gelmiş fabrikalarından geriye, tarihsel bir kumaş arşivi kalmıştır. Kuşkusuz ülkemizin en önemli sanayi yatırımlarından biri olarak tarihsel bir görevi de üstlenen Sümerbank kurumuna ait bu bilgilerin ve henüz daha ulaşılamamış olan birçok arşivin de müze gibi platformlarda belgelenmelerini ve korunmalarını sağlamak bundan sonra gelecek kuşaklar için önemli bir rehber niteliğinde olacaktır.

EKLER

Ek 1. Sümerbank'ın Kuruluş Sebeplerini Açıklayan 29.4.1933 Tarihli Gerekeçe

SÜMERBANK'IN KURULUŞ SEBEPLERİNİ AÇIKLAYAN 29.4.1933 TARİHLİ

GEREKÇE

Sanayi ve Maadin Bankası (Sanayi Kredi Bankasıyla) Devlet Malzeme Ofisine ayrılması dolayısıyla bunlardan Sanayi Kredi Bankası ismini alan kısmı elde mevcut sermayelerin tamamına Ofise merbut fabrikalara bırakılması yüzünden kendisine verilen vazifeleri yapamayacak kadar zayıf düşmüştür.

«Banka kanununda bu sermaye noksanını telâfi için 1055 numaralı Teşviki Sanayi Kanununun temin eylediği bazı muafiyetlerin ilgası ile bunlardan tevellüt eden hasılatın sermaye ve mecburi tasarruf şeklinde bankaya tahsisi derpiş edilmiş ise de bunlardan makine muafiyetlerinin kaldırılması gümrük resimlerine muamele vergisinin de inzımlamla makine fiatlarını yükselterek ve bu yüzden yeni sanayi teessüslerine mâni olarak umulan hasılatı vermediği gibi mecburi tasarruf şeklinde düşünülen varidat menbaı da kanunla derpiş edilen istimal tarzına göre bankaya sermaye olmaktan ziyade tarafeyn için faydasız ve külfetli bir muamele mahiyetini almıştır.

«Bu sebeble bu muafiyetlerin iadesi lüzumlu görülerek bu hususta icap eden kanun lâiyhası ayrıca takdim olunmuştur.

«Bu sermaye menbaları ortadan kalktıktan sonra ise bugünkü şekline ve teessüs bilançosu vaziyetine göre Sanayi Kredi Bankasının uzun zamanlar sanayi âlemimize müfit bir kredi müessesesi olmak hâlini alamıyacağı tezahür etmektedir.

«Diğer taraftan Sanayi ve Maadin Bankasının elindeki fabrikaları devralmak suretile teşekkül eden Devlet Sanayi Ofisi dahi teşkil kanununun ihtiva ettiği hükümlere millî sanayinin inkişafına âmîl olmaktan ziyade sanayi erbabımızı endişeye düşüren bir müessese tesiri yapmıştır.

«Bu itibarla her iki müessesenin şekli hâzırlarıle arzettik'eri mahzurlar ve millî sanayinin ve

bu vâdideki ihtiyaçları gözönünde tutularak bazı değişiklikler yapılması lüzumlu ve faydalı görülmüş ve bu maksadı temin için merbut kanun lâiyhası hazırlanmıştır.

«Lâiyhanın ihzarında âmîl olan prensipler şu suretle telhis edilebilir.

«Millî ihtiyaç ve menfaatlerimizin mübrem kıldığı sanayi şubelerinin bir an önce tahakkuk ettirilmesi iktisadi istihsalât ve emniyetimizi, memleketimizin umumi muvazenesini koruyacak olan bu sanayileşme hareketine hız verebilmesi için bütün millî kuvvet memba ve unsurlarından en çok istifade etmek lâzım geldiğini ilk teşebbüs devresinin tecrübeleri göstermiştir.

«Bu itibarla Ofis ve Sanayi Kredi Bankası kanunları yerine geçmek üzere bu kanunlarla erişmek istediğimiz millî hedeflere daha müessir ve daha seri bir surette ulaştırılacak esasları ihtiva eden bu kanun lâiyhası hazırlanmıştır.

«Millî iktisat bakımından ve Türk iptidai ham madde müstahsillerinin menfaatlerine de uygun bir cepheden hareket ederek kuruluş esasları ihzar edilen Sümerbank'ın Ofisten beklenen hizmetleri daha verimli ve ahenkli bir tarzda başarabilmesi için kuvvetli bir heyet ile teşhizine ehemmiyet verilmiştir.

«Ofisin teşkil esbabı mucibesinde nazarı itibare alınan ve fabrikanın istihsal faaliyetleri üzerinde menfi tesirler yapabilecek bütün âmiller ortadan kaldırılmış ve benzerleri hususi müesseselerin rasyonel çalışma usulleri kabul edilerek ticarî bir serbesti ile inkişaf edebilmesi için müesseseye anonim şirket karakteri verilmiştir.

«Bir an evvel sanayileşmek gayesini güderken Sümerbank'ın memleket iktisadiyatına uygun ve devlet programında ilk önce kurulması istenilen sanayi şubelerinin tesisinde millî ve hususi teşebbüslerle beraber çalışması

esasına lâiyhada yer verilmiştir. Bununla beraber bankanın bu selâhiyeti Hükümetin müsaade ve tasvibine bırakılmıştır.

«Millî tasarruf hamlesine inkişaf ve kuvvet vermeğe çalışıldığı bu devirde biriken sermayelerin memleket iktisadiyatına faydalı olacak tarzda emniyetli işlerde kullanılmasının bu husustaki mesaiyi daha fazla müsmir kalacağı düşünülerek Sümerbank'ın sahibi bulunacağı fabrikalar hisselerinden bir kısmının Türklerin ve Türk teşekküllerinin eline geçmesi muvafık görülmüştür. Banka bu suretle nakte çevireceği kıymetlerle yeni yeni sanayi şubelerinde faaliyete girişmek imkânlarını elde etmiş olacaktır.

«Hususi sanayi müesseselerine şimdiye kadar müessir bir kredi yardımı yapılması esbabı tahlil edilince hakikî ve emühim engel olarak bu va'ife kendisine verilmiş olan müessesenin hareketli bir sermaye ile mücehhez olmaması bulunmasında görülmüştür. Sümerbank kanun lâiyhasında bu noksanı peyderpey izale edecek tedbirler alındığı gibi hareketli sermayenin en az yarısını bankanın iştirak ve alakası bulunmayan hususi sanayi müesseselerine kredi olarak tevzi etmesi kanunî bir mecburiyet olarak ifade edilmiştir.

«Bankanın kredi işlerine tahsis olunan likit sermayesinin bu mevzua tahsis edilen kısmını başka işlerde kullanmaması İktisat Vekâleti tarafından büyük bir hassasiyetle yakından mura-kabe edilecektir.

«Lâiyhada Sümerbank'ın memlekette sanayinin devamlı ve tabii inkişafına hizmet edecek yüksek mütehasıs mühendislerin, sanayi mühendislerinin usta-başlılarının yetiştirilmesine çalışacağı tasrih edilmiş, bankanın kazancından bir kısmı da bu maksada sarfederek müterakki sanayi memleketlerine kıymetli unsurlar göndermesi lüzumuna hususi bir ehemmiyet atf olunmuştur.

KAYNAKÇA

Kitaplar

ARIKAN, Zeki; II. Meşrutiyet Döneminde İzmir 1908-1918, **Üç İzmir**, Yapı Kredi Yayınları, 1.Baskı, İstanbul, 1992,439 S.

BAŞER, Güngör; **Dokuma Tekniği ve Sanatı, Cilt:1**, Temel Dokuma Tekniği ve Kumaş Yapıları, TMMOB Tekstil Mühendisleri Odası Yayınları, No:2,1998,İzmir,255 S.

BRADLEY, Susan M.; **Do Objects havd a Finite Lifetime?, Care of Collections: Leicester Readers in Museum Studies, [Koleksiyonların Korunması: Müze Çalışmalarında Leicester Seçkileri**, Simon Knell, Routledge-Taylor & Francis Group, 2001,296 S.

BAYDAR,Oya; Muasır Medeniyet” Ütopyasından “Köşe Dönme” Hayaline, **75 Yılda Değişen Yaşam Değişen İnsan Cumhuriyet Modaları**,Tarih Vakfı Yayınları, Dilek Özkan(ed.), İstanbul,1999,326 S.

BOZDOĞAN, Sibel; **Modernism and Nation Building: Turkish Architectural Culture in the Early Republic (Studies in Modernity and National Identity)**, University of Washington Press; New edition edition (1 Aug 2002),380 S.

CAPLE, Chris; **Conservation Skills [Koruma Becerileri]**; Judgement, Method and Decision Making, Routledge,2003,256 S.

CLEMENTS D.W.G. ve THOMAS, D.L.;**Arşiv Belgelerinin Korunması Konusunda Temel Bilgiler: Bir Ramp Çalışması**, T.C. Başbakanlık Devlet Arşivleri Genel Müdürlüğü Cumhuriyet Arşivi Daire Başkanlığı, Yayın No:18, Ankara, 1993,29 S.

DÖLEN, Emre; **Tekstil Tarihi**, Marmara Üniversitesi Teknik Eğitim Fakültesi Yayınları No:92/1 Matbaa Eğitimi Bölümü Yayın No:6,İstanbul,1992, XVI+608 S.

ERDEN, Atilla; Halk Sanatları Ürünlerimizin Değerlendirilmesi ve Korunması Sorunu,**Suat Kemal Yetkin’e Armağan**, Ankara, 1984, s.145-152 “Hacettepe Üniversitesi Armağan Dizisi:11”

- GÜRSOY, A.Tahir, **Dünden Bugüne Giyim Kültürü ve Moda**, Ed:Nurten Erk, Mithat Collection,İstanbul, 2004, 185 S.
- İNALCIK, Halil; **Türkiye Tekstil Tarihi Üzerine Araştırmalar**, Seçme Eserler: 1, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, 1. Baskı, İstanbul,2008, 366 S.
- JONES, Barclay G; Experiencing Loss, **Care of Collections: Leicester Readers in Museum Studies**, [**Koleksiyonların Korunması: Müze Çalışmalarında Leicester Seçkileri Simon Knell**, Routledge-Taylor & Francis Group, 2001,296 S.
- KEENE, Suzanne; **Managing Conservation in Museums [Müzelerde Koruma Yönetimi]**, Butterworth and Heiremann,2002,258 S.
- KILIÇ, Hülya; **Müze Aydınlatmasında Zararlı Işımlar ve Nesnelerin Korunması**, İDMMA Basımevi, İstanbul,1981, 24 S.
- KOÇU,Reşat Ekrem; **Türk Giyim-Kuşam ve Süslenme Sözlüğü**, Başnur Matbaası, Ankara, 1967, 255 S.
- KOPTAGEL-İLAL, Günsel; Toplumsal Değişim İçinde Türk Kadınının Psikososyal Kimliği, **Türkiye’de Kadın Olgusu:Kadın Gerçeğine Yeni Yaklaşımlar**, Nejla Arat (haz), Say Yayınları,1995,331 S.
- Koleksiyon Yönetimi Semineri: Müzeler ve Özel Koleksiyonlar**, Nevra Ertürk: Editör, 13 Nisan 2006, Yıldız Teknik Üniversitesi Oditoryumu, İstanbul, 2006, Antik A.Ş. Kültür Yayınları,109 S.
- KÜÇÜKERMAN, Önder; **İzmir Limanı ve Isparta Halı Fabrikası**, Sümerbank/Sümerhalı, 1. Basım, Dizgi, film,baskı,cilt: Cömert Matbaacılık A.Ş., İstanbul,1990, 269 S.
- LONDI, Sheila; **The Textile Conservator’s Manual[Tekstil Konservatörünün Elkitabı]**, Butterworth and Heiremann,1998,324 S.
- MARTAL, Abdullah; “16. Yüzyıldan 20. yüzyıla Ticaret ve Sanayinin Gelişimi”, **Üç İzmir**, Yapı Kredi Yayınları, 1.Baskı, İstanbul, 1992,439 S.
- MELLER, Susan ve ELFFERS Joost; Elffers, **Textile Designs [Tekstil Tasarımları]**, Harry N. Abrams Inc. Publishers, Japan,464 S.
- Müzecilikte Yeni Yaklaşımlar Küreselleşme ve Yerelleşme**, Üçüncü Uluslararası Tarih Kongresi, Türkiye Ekonomik ve Toplumsal Tarih Vakfı, 1999,203 S.

- ORMANLAR, Çağla; Giyim Kuşam Modaları, **75 Yılda Değişen Yaşam Değişen İnsan Cumhuriyet Modaları**,Tarih Vakfı Yayınları, Dilek Özkan(ed.), İstanbul,1999,326 S.
- ÖZBAY, Ferhunde; “Kadınların Ev İçi ve Ev Dışı Uğraşlarındaki Değişme”, **1980’ler Türkiye’sinde Kadın Bakış Açısından Kadınlar**, Şirin Tekeli (ed.), İletişim Yayınları, İstanbul,1995,389 S.
- ÖZTÜRK,İsmail; **Dokumaya Giriş (Halı, Düz Dokumalar ve Dokuma Kumaşların Üretim Teknikleri)**, Mor Fil Yayınları, İstanbul, Ekim,2007, 120 S.
- ÖZTÜRK,İsmail; **Geleneksel Türk Sanatlarına Giriş**, Dokuz Eylül Yayınları,1. Baskı, İzmir,Mart,2003, 172 S.
- ÖZTÜRK,İsmail; **Koruma Kültürü ve Geleneksel Tekstillerin Korunması-Onarımı**, Mor Fil Yayınları, Akademik Dizi:2, 1. Baskı, Dumat Ofset Ltd Şti.-Ankara, 2007,112 S.
- PLENDERLEITH, H.J. ve A.E.A WERRER; **The Conservation of Antiquities and Works of Art, Treatment, Repair and Restoration[Antikaların ve Sanat Eserlerinin Korunması,Onarımı ve Restorasyonu]**,Second Edition, London Oxford University Pres, , New York, Toronto 1979,394 S.
- ROPER, Michael; **Koruma ve Konservasyon Servisinin Planlanması, Teçhizatlandırılması ve Personel İstihdamı, Bir Ramp Çalışması**, T.C. Başbakanlık Devlet Arşivleri Genel Müdürlüğü Cumhuriyet Arşivi Daire Başkanlığı, Yayın No:21, Ankara 1994,18 S.
- Son Yasal Düzenlemelerde Kültür ve Tabiat Varlıklarının Korunması ve Yerel Yönetimler El Kitabı**, T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı, TMMOB Mimarlar Odası Ankara Şubesi, Der: Emre Mardan, Nimet Özgönül, DÖSİMM Matbaası, 83 S.
- TINAIR, Agnes, Balazsy ve DİNAH E.; **Chemical Principles of Textile Conservation [Tekstil Korumacılığının Kimyasal Prensipleri]**, Butterworth Heirmann, Reaad and Professional Publishing Ltd, 1998, 444 S.
- T.B.M.M. Zabıt Ceridesi**, Altmış Beşinci İnikat, Cilt:16, Devre:4, İçtima:2, 3-VI-1933,15 S.

TOYGAR, Kamil; **Açıklamalı Folklor Açık Hava Müzeleri Bibliyografyası**, 1984/4, İstanbul 1983, 4. Kitap, Eskin Matbaası, Halk Kültürü Yayınları Sürekli Kitaplar Dizisi:4,164 S.

TOPRAK, Zafer; **Sümerbank**, Creative Yayıncılık,1988,188 S.

YATES, Marypaul; **Textiles, A Handbook for Designers [Tekstiller, Tasarımcılar için Bir Elkitabı]**, W. W. Norton & Company; Revised Edition edition 1994,320 S.

YILMAZ, Nuray ve ANMAÇ, Elvan; **Basit Yapılı Dokuma Örgüler**, Dokuz Eylül Yayınları, 1. Baskı, İzmir, Mart 2000,137 S.

Bildiriler

ANMAÇ, Elvan; **Tekstil Ürünlerinde Konservasyon ve Restorasyon İşlemlerinde Karar Verme Ölçütleri, 2000'li Yıllarda Türkiye'de Geleneksel Türk El Sanatlarının Sanatsal, Tasarımsal ve Ekonomik Boyutlu Sempozyumu Bildirileri**, Ankara 1999, Kültür Bakanlığı Yayınları, 9-13 S.

ANMAÇ, Elvan; **Tekstil Ürünleri Konservasyonunun Temel İlkeleri**, I. Ulusal Taşınabilir Kültür Varlıkları Konservasyonu ve Restorasyonu Kolokyumu, Ankara Üniversitesi Başkent Meslek Yüksekokulu Restorasyon ve Konservasyon Programı, 6-7 Mayıs 1999, Ankara, 75-80 S.

ATALAYER, Günay; **Tarihsel Tekstilleri Koruma Kavramı Üzerine Bir Öneri**, **7. Müzecilik Semineri: Bildiriler**,20-22 Ekim 2004, Askeri Müze ve Kültür Sitesi, Harbiye,İstanbul, 105-110 S.

BAŞ, Selin; **Çağdaş Müzecilik Uygulamaları İçinde Tekstil Giysi Araştırmada Merkezlerinin Yeri ve Önemi**", **7. Müzecilik Semineri: Bildiriler**,20-22 Ekim 2004, Askeri Müze ve Kültür Sitesi, Harbiye,İstanbul,186-190 S.

BAYDAR, Nil; **"Müzelerdeki Organik Eserler Hangi Koşullarda Depolanmalı ve Eserlere Nasıl Muamele Edilmelidir?"**, **4. Müzecilik Semineri: Bildiriler**, 16-18 Eylül 1998, Askeri Müze ve Kültür Sitesi Komutanlığı, Harbiye,İstanbul

ÖZTÜRK, İsmail ve VİLDAN ÖMÜR; **Geleneksel Tekstillerin Korunması için Bölgesel Konservasyon Laboratuvarı ve Bir Mobil Ekip Oluşturma Projesi**, **12.**

Uluslararası Kültürel Miras ve Yeni Teknolojiler Konferansı, 5-7 Kasım 2007, Viyana, Avusturya

ÖZTÜRK, İsmail; Cumhuriyet Döneminde Türkiye’de Kültürel Değişim ve Müzecilik Açısından Kültürün Maddi Ürünlerinin Önemi, **V. Milletlerarası Türk Halk Kültürü Kongresi, 24-29 Haziran 1996, Ankara**

ÖZTÜRK, İsmail; Etnografik Eserlerin Müzecilik ve Koleksiyonculuk Açısından Önemi, **Dokuz Eylül Üniversitesi Güzel Sanatlar Fakültesi Dergisi, Sayı: VIII-IX, 171-177 S.**

ÖZTÜRK, İsmail; Türk El Sanatlarının Müzeleşmesinin Gerekliliği, İzmir Milli Kütüphane Konuşma metni, 06.04.2006, Saat:17:00

ÖZTÜRK, İsmail; Cumhuriyet Döneminde Türkiye’de Kültürel Değişim ve Müzecilik Açısından Kültürün Maddi Ürünlerinin Önemi, **V. Milletlerarası Türk Halk Kültürü Kongresi, Maddi Kültür Seksiyonu Bildirileri, THK Basımevi İşlet. Kültür Bak. Yay.: 1904, Halk Kültürlerini Araşt. Ve Gelişt. Gn. Md.’lüğü Yayını:249, Ankara, 1977**

ÖZTÜRK, İsmail; Cumhuriyet Döneminde Türkiye’de Kültürel Değişim ve Müzecilik Açısından Kültürün Maddi Ürünlerinin Önemi, **V. Milletlerarası Türk Halk Kültürü Kongresi, Maddi Kültür Seksiyonu Bildirileri, THK Basımevi İşlet., Kültür Bak. Yay.: 1904, Halk Kültürlerini Araşt. Ve Gelişt. Gn. Md.’lüğü Yayını:249, Ankara, 1977,487 S.**

SİPAHİOĞLU, Oya; Tire Müzesinde Bulunan İşlemeli Tekstillere Koruma Sorunu ve Çözüm Önerileri, **Türkiye’de El Sanatları Geleneği ve Çağdaş Sanatlar İçindeki Yeri Sempozyum Bildirileri, Has-Soy Matbaası, Kültür Bakanlığı Yayınları:1861, Hagem Yayınları:237, Seminer-Kongre Bildirileri Dizisi, Ankara 1997, 109-113 S.**

UYGUR, Ayşe; Tekstil Ürünlerinin Depolama Esnasındaki Sararma Nedenleri ve Önleme Yöntemleri, **4. Müzecilik Semineri: Bildiriler, 16-18 Eylül 1998, Askeri Müze ve Kültür Sitesi Komutanlığı, Harbiye, İstanbul, 101-107 S.**

UYGUR, Ayşe; Tarihi Tekstil Ürünlerinin Temizlenmesi ve Yıkanması, **5. Müzecilik Semineri: Bildiriler, 20-22 Eylül 2000, Askeri Müze ve Kültür Sitesi Komutanlığı, Harbiye, İstanbul, 80-84 S.**

Dergiler

ARITAN, Özlem; Erken Cumhuriyet Dönemi Yerleşkeleri: İdeolojik- Mekansal Bir Okuma, **Arradamento Mimarlık**, 2005, S.102-109

ASİLİSKENDER, Burak; Cumhuriyet Sonrası Kalkınma Hareketi Olarak Sanayileşme ve Mekansal Değişim, **Türkiye Araştırmaları Literatür Dergisi**, Cilt:7, Sayı:13, 2009, 153-169 S.

Bİ, Mahmut; Büyük Mağazacılık, **Sümerbank'ın Aylık Endüstri ve Kültür Dergisi**, Aralık 1976, Yargıçoğlu Matbaası, Ankara, 1979, sayı:174, Cilt:15,18-21 S.

Cumhuriyet'in 50. Yılında Sümerbank, Genel Müdürlük Araştırma ve Planlama Müdürlüğü Uzmanları, Genel Müdürlük İhtisas Şubeleri ve İşletmeleri , Baskı: Araştırma ve Planlama Müdürlüğü ile Konjonktür ve Neşriyat Müdürlüğü, Tisa Matbaası,1973

ERDAL, Yamani; Sümerbank'ın Yatırımlar Yönünden Dev Atılım Yılı, **Sümerbank'ın Aylık Endüstri ve Kültür Dergisi**, Ocak 1974, Sanayi Nefise Matbaası, Ankara, 1973, sayı: 139, Cilt:13,13-22 S.

ERDEN, Atilla; Halk Sanatları Ürünlerimizin Değerlendirilmesi ve Korunması Üzerine Bazı Düşünceler, **Antropoloji**, Sayı:12, 1985, 160-164 S.

İNAN, Afet; “Atatürk’ün Adını Koyduğu Sümerbank”, **Sümerbank Dergisi**, Kasım 1977, Sayı 185, Cilt 16, 44 S.

İzmir Life, Nisan 2003

Moda-Kadın: Sonbahar'ın Son Günleri İçin, **Sümerbank Aylık Endüstri ve Kültür Dergisi**, Ekim 1974, Sayı:148, Cilt:13, TİSA Matbaacılık Sanayii, Ankara, **24-26 S.**

Moda-Kadın: Sonbahar'ın Son Günleri İçin, **Sümerbank Aylık Endüstri ve Kültür Dergisi**, Ağustos 1974, Sayı:146, Cilt:13, TİSA Matbaacılık Sanayii, Ankara, **28-29 S.**

Sümerbank, Yayına Hazırlayan: Pay Ajans, Alaş Matbaacılık, tarihsiz

Sümerbank Aylık Endüstri ve Kültür Dergisi, Temmuz 1961, Cilt: 1, Sayı:1, Devlet Nüshası, İsmail Öztürk Arşivi 10-12 S.

Sümerbank, Atatürk Özel Sayısı, 1965, Sayı: 53, Cilt:5,7-54 S.

Sümerbank Defilesi Gaziantep’te Büyük İlgi Gördü, **Sümerbank’ın Aylık Endüstri ve Kültür Dergisi**, Şubat 1971, TİSA Matbaacılık Limited Şirketi, Ankara, 1971, sayı:104,13-15 S.

Sümerbank, Aylık Endüstri ve Kültür Dergisi, Temmuz 1961, Sayı:1, Cilt:1 (Devlet Nüshası)

Sümerbank’ın Aylık Endüstri ve Kültür Dergisi, Ağustos 1979, Yargıçoğlu Matbaası, Ankara, 1973, sayı:206, Cilt:18,48 S.

İzmir’de Hazır Giyim Sanayinin Temeli Törenle Atıldı, **Sümerbank’ın Aylık Endüstri ve Kültür Dergisi**, Temmuz 1979, Yargıçoğlu Matbaası, Ankara, sayı:205, Cilt:18,58-60

Sümerbank 100. Yıl Dergisi Özel Sayısı, Sayı:211,1981

Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezleri

ÇETİNER, Leyla; Türk Tekstil Sanayinde Sümerbank Nazilli Basmalarının Teknik-Desen Özellikleri, T.C. Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Grafik Eğitimi Anabilim Dalı, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara,2007

SİRKECİOĞLU, Handan; Malatya Müzesi Örneğinde Tekstil Ürünlerinin Konzervasyonu Sorunları ve Çözüm Önerileri, D.E.Ü. Geleneksel Türk El Sanatları Ana sanat Dalı, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi,İzmir,1998, 164 S.

TÜYEL, Deniz; Müzelerde Tekstil Konzervasyonunda Pasif Koruma ve Önemi, D.E.Ü. Geleneksel Türk El Sanatları Anasanat Dalı, Yayınlanmamış Lisans Tezi, İzmir,1998, 100 S.

Sözlü Tarih Görüşmeleri ve Röportajlar (Görüşme tarihlerine göre)

Yard. Doç. Dr.Hulusi Doğan, 5 Mart 2007 tarihinde görüşme, Nazilli Süleyman Özpınar ile görüşme, 5 Mart 2007 tarihinde görüşme, Nazilli Zekavet Taş’ın kızı Lale Taş, 6 Mart 2007, İzmir Ekonomi Üniversitesi,İzmir Prof. Dr. Zafer Toprak, 20 Eylül 2009, İzmir Ekonomi Üniversitesi,İzmir Doç. Dr. Özlenen Erdem İşmal, Aralık 2009, Dokuz Eylül Üniversitesi, İzmir Prof. İsmail Öztürk, Şubat 2010, İzmir Can Arpaç, 5 Kasım 2010, İzmir

Sema Himam, Aralık 2010, Burhaniye

Nebahat Himam, Aralık 2010, Burhaniye

ÖZGEÇMİŞ

Ad, Soyad: F. Dilek ER

Doğum yeri ve yılı: İzmir, 1978

Yabancı Dil: İngilizce

Eğitim:

Yüksek Lisans:

2005, Ege Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Genel Sosyoloji ve Metodoloji Anabilimdalı

Lisans:

1999, Uludağ Üniversitesi, Mühendislik Mimarlık Fakültesi, Tekstil Mühendisliği Anabilimdalı

Lise:

1994, Burhaniye Lisesi

İş tecrübesi:

2005- Öğretim Görevlisi

İzmir Ekonomi Üniversitesi, Güzel Sanatlar ve Tasarım Fakültesi, Moda Tasarımı Bölümü

2001-2005 Araştırma Görevlisi

İzmir Ekonomi Üniversitesi, Güzel Sanatlar ve Tasarım Fakültesi, Moda Tasarımı Bölümü

2001-2000 Sera Boya Apre Sanayii, İzmir

2000-1999 BERTEKS Dokuma, Boya, Baskı Konfeksiyon Sanayii- Bursa

Uğurluoğlu Tekstil, Bursa

Mesleki Birlik/Dernek/Kuruluş Üyelikleri:

International Textile and Apparel Association üyesi (ITAA), 2005-

AATCC, American Association of Textile Chemists and Colorists,1998-1999

Yayınları:

Ulusal hakemli dergilerde yayınlanan makaleler

F.Dilek Himam (Er), Modanın Yaratım Nesnesi Olarak “Tasarı Bedenler”, Dokuz Eylül Üniversitesi Güzel Sanatlar Fakültesi Dergisi, Yedi, 2.Sayı, Temmuz 2009

Uluslararası Konferanslarda Sunulmuş ve Yayınlanmış Bildiriler

Oya Sipahioğlu, F.Dilek Himam, Cumhuriyet Dönemi Kadın Giyiminde Sümerbank Basmaları, Uluslararası Multidisipliner Kadın Kongresi IMWC, International Multidisciplinary Women's Congress, 13 - 16 Ekim 2009

Breu, Marlene; Himam, Dilek, Turkish Oya Needlelace: Interpretation Within A Living History Context In Rural Turkey, Dokuz Eylül Üniversitesi Uluslararası Geleneksel Sanatlar Sempozyumu, 16-18 Kasım 2006, İzmir

Himam, F. Dilek, *Türkiye Tekstil ve Giyim Kültürlerinin Görselleştirilmesi: Kostüm Müzeleri*, Dokuz Eylül Üniversitesi Uluslararası Geleneksel Sanatlar Sempozyumu, 16-18 Kasım 2006, İzmir

Himam,Dilek, *A New Lifestyle of Metropolitan Individual: Organic Life, Agrindustrial Design*, 1st Product and Service Design Symposium and Exhibition on Agricultural Industries, İzmir Ekonomi Üniversitesi, April,27-29,2005,İzmir,Turkey

Uluslararası Konferanslarda Sunulmuş Bildiriler

Breu, Marlene; Himam, Dilek, *Turkish Oya Needlelace: Mediation of Rural Women's Private/Public Space And Expected Gender Role Behavior*, Türk İğne Oyaları: Kırsal Kesimde. Yaşayan Bir Tarihin Yorumlamaları, ITAA International Textile and Apparel Association Annual Meeting, Washington DC, Nov 1-6, 2005

Ulusal Konferanslarda Sunulan ve Bildiri Kitabında Basılan Bildiriler

Himam, F.Dilek, Fırat Neziroğlu, *Tasarımda Deneyimler ve Disiplinlerarası Yaklaşımlar:Tasarımı Deneyimlemek / Deneyimi Tasarlamak Kültür, Sanat ve Matematik Sempozyumu*, Foça, 2010

Oya Sipahioğlu, F.Dilek Himam, Sümerbank Basmalarının Geleneksel Giyim Kültürümüzdeki Yeri ve Sümerbank Tekstil Müzesi Kurulması Gerekliği, Dokuz Eylül Üniversitesi Güzel Sanatlar Fakültesi Geleneksel Türk El Sanatları Bölümü 10. Ulusal El Sanatları Sempozyumu, 19 – 20 Kasım 2009

Himam, F.Dilek, Seda Kuleli, Aykut Kuleli, Kızılcabölük geleneksel el dokumalarının kullanımına yönelik yeni tasarım önerileri, Kızılcabölük Geleneksel Dokumalar Sempozyumu, 28-30 Mayıs 2008, Denizli

Himam, F. Dilek, Elvan Özkavruk, İspanyol halıları: İspanyol halıcılığına farklı kültürlerin etkisi, Akdeniz Üniversitesi Güzel Sanatlar Fakültesi, Güzel Sanatlar Etkinlikleri, Antalya, 06-10 Mayıs 2008

Ulusal Bilimsel Toplantılarda Sunulan Bildiriler

Himam, F.Dilek, Ders Kitaplarında Cinsiyet Unsurunun Gösterimine İlişkin Değerlendirmeler, Türkiye 1. Kadın Kurultayı, ESTOB yönetiminde, 24-25 Mart 2007, İzmir

Katılınan Projeler

Yerel Malzeme Olarak Tire Bölgesinde Keçenin Kullanımına İlişkin Workshopa Katılım, İzmir Çaka Bey Koleji-İzmir Ekonomi Üniversitesi GSTF Moda Tasarımı Bölümü arasında düzenlenen keçe atölyesi çalışması, 9 Mayıs 2009

Kızılcabölük Etnografya Müzesi Çalışmaları içinde yer almak, Dokuz Eylül Üniversitesi Güzel Sanatlar Fakültesi, Geleneksel Sanatlar Bölümü yönetiminde, 2008

Müjgan Pulcuoğlu Koleksiyonu envanter ve arşivleme çalışması, 2007

Kadın ve Eğitim çalıştayında, Kadın Sivil Toplum örgütleri temsilcileri ile yapılan atölye çalışmaları, Türkiye 1. Kadın Kurultayı, ESTOB yönetiminde, 24-25 Mart 2007, İzmir

Görüşme, gözlem ve alan çalışmaları, Şölen Kipöz, *Globalization as Orienting and Gendering Phenomenon in Fashion Spectacle* içinde, The Space Between Conference, Australia, 2004

Trend Studio Gelin İlkbahar-yaz / Bride Spring-Summer Araştırmacı, İzmir, 2003, İzmir Ekonomi Üniversitesi, Güzel Sanatlar ve Tasarım Fakültesi Yayını, No:001, ISBN:975-8789-01-5

Ulusal Panel / Konferans düzenlemek, organizasyonda görev almak

“Türkiye’de Tasarım Tarihi ve Söylemi” konulu seminer, 4T Türkiye Tasarım Tarihi Topluluğu, 12 Mayıs 2006, İzmir Ekonomi Üniversitesi, İzmir

“Tarih’te Gündelik Yaşam ve Tasarım” konulu seminer, 4T Türkiye Tasarım Tarihi Topluluğu, 11 Mayıs 2007, İzmir Ekonomi Üniversitesi, İzmir

“Kimliklerin Tasarımı”, 4T Türkiye Tasarım Tarihi Topluluğu, 12-13 Mayıs 2008, İzmir Ekonomi Üniversitesi, İzmir

“Tasarım Tarihinin Ötekileri”, 4T Türkiye Tasarım Tarihi Topluluğu, 14-15 Mayıs 2009, İzmir Ekonomi Üniversitesi, İzmir

“Nesneyi Okumak –Deciphering the Object”, 4T Türkiye Tasarım Tarihi Topluluğu 13-14 Mayıs 2010, İzmir Ekonomi Üniversitesi, İzmir

Uluslararası Sempozyum Organizasyon Komitesi İçinde yer almak
Agrindustrial Design, 1st Product and Service Design Symposium and Exhibition on Agricultural Industries, İzmir Ekonomi Üniversitesi, 27-29 Nisan 2005, İzmir, Turkey

Sergiler ve Aktiviteler

“Rococo Mash Up” isimli performans gösterisi, Jörn Fröhlich yönetiminde, 20.10.2010, GSTF Binası Açılış Etkinliği Kapsamında

Jörn Fröhlich, Dilek Himam, Şölen Kipöz, Angela Burns, *Sümerbank Modayla Buluşuyor/Sümerbank Meets with Fashion*, Nesneyi Okumak –Deciphering the Object” konferansı kapsamında, 4T Türkiye Tasarım Tarihi Topluluğu 13-14 Mayıs 2010, İzmir Ekonomi Üniversitesi, İzmir

“Biz”, Dokuz Eylül Üniversitesi Güzel Sanatlar Fakültesi Geleneksel Türk El Sanatları Bölümü 10. Ulusal El Sanatları Sempozyumu, Karma Sergi, 19 – 20 Kasım 2009

“Bio-Memory”, Beyaz Bellek/ White Memory Sergisi, IF Wedding 2. Gelinlik, Damatlık ve Abiye Giyim Fuarı, 17-19 Şubat 2008, İZFAŞ, İzmir